

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
БІБЛІОТЕКА

Серія «Академічна бібліотека»
Випуск 7 (23)

ВАСИЛЬ ІВАНИШИН

Біобібліографічний покажчик

Дрогобич
2023

*Рекомендовано вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
[протокол № 7 від 18 травня 2023 р.]*

Упорядники:

Василиків О. М., провідний бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки ДДПУ імені Івана Франка ;

Кивацька Р. Д., завідувач інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки ДДПУ імені Івана Франка.

Рецензенти:

Ільницький В. І., д-р іст. н., проф., зав. каф. історії України ДДПУ імені Івана Франка;
Набитович І. Й., д-р філолог. н., проф. каф. української літератури та теорії літератури ДДПУ імені Івана Франка.

Редакційна колегія:

Розлуцький І. М., канд. філол. н., дир. 6-ки (ДДПУ ім. Івана Франка, голова); **Кивацька Р. Д.**, зав. інформ.-бібліогр. від. 6-ки (ДДПУ ім. Івана Франка, заст. голови); **Кравцова С. Т.**, заст. дир. 6-ки (ДДПУ ім. Івана Франка, відп. секр.); **Баган О. Р.**, канд. філол. н., доц. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Вовк О. В.**, канд. філол. н., доц. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Галів М. Д.**, д-р пед. н., проф. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Дмитрів І. І.**, канд. філол. н., доц. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Зварич В. З.**, канд. філол. н., доц. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Зимомря І. М.**, д-р філол. н., проф., зав. каф. теорії та практики перекладу (УжНУ); **Іванишин П. В.**, д-р філол. н., проф., зав. каф. укр. літ. та теорії літ. (ДДПУ ім. Івана Франка); **Матковський І. Й.**, д-р філос. (Вермінсько-Мазурський ун-т, Польща); **Мацьків П. В.**, д-р філол. н., проф., декан філологічного факультету (ДДПУ ім. Івана Франка); **Стецик М. С.**, канд. філол. н., доц. (ДДПУ ім. Івана Франка).

Василь Іванишин: до 80-річчя від дня народження (1944–2007): біобібліогр. I 19 покажч. / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Бібліотека ; упоряд. О. М. Василиків, Р. Д. Кивацька ; автор передмови І. Й. Набитович ; голова ред. колегії І. М. Розлуцький. – Дрогобицьк : Ред.-вид. від. Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, 2023. – 244 с. (Серія «Академічна бібліотека» ; вип. 7 (23)).

Біобібліографічний покажчик містить відомості про життєвий й творчий шлях доцента Дрогобицького державного педагогічного університету, Провідника всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, одного із засновників та головного редактора Видавничої фірми «Відродження», літератора, політолога Василя Іванишина

Видання адресоване вченим-мистецтвознавцям, студентам, учителям, учням загальноосвітніх шкіл, бібліотечним працівникам. Покажчик стане в нагоді широкому загалу користувачів – шанувальникам спадщини Василя Іванишина.

© Василиків Ольга, Кивацька Розалія, упорядники, 2023

© Баган Олег, Іванишин Петро, передмова, 2023

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2023

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	4
Від упорядника	180
Розділ I. Твори Василя Іванишина	183
Розділ II. Біографія життя та діяльності Василя Іванишина.....	215
Розділ III. Інтерв'ю Василя Іванишина	226
Розділ IV. Вшанування пам'яті Василя Іванишина	231
Іменний покажчик	234
Покажчик назв видань	237

ВАСИЛЬ ІВАНИШИН: інтелектуальна біографія

Коли ти бережеш залізний спокій
всупір загальній паніці й клятьбі,
коли наперекір хулі жорстокій
між невірив ти віриш сам собі.
Коли ти вмієш ждати без втоми,
обмовлений, не станеш брехуном,
ошуканий, не піддаєшся злому
і власним не хизуєшся добром.
Коли тебе не порабують мрії,
в кормигу дум твій дух себе не дасть,
коли ти знаєш, що за лицедії –
облуда щастя й машкара нещастя.
Коли ти годен правди пильнувати,
з якої вже зискують махлярі,
розбитий витвір знову доробляти,
хоча начиння геть уже старі.
Коли ти можеш всі свої надбання
поставити на кін, аби за мить
проциндрити без жалю й дорікання –
адже тебе поразка не страшить.
Коли змертвілі нерви, думи, тіло
ти можеш знову кидати у бій,
коли триматися немає сили
і тільки воля владно каже: стій!
Коли в юрбі шляхетності не губиш,
а бувши з королями – простоти,
коли ні враг, ні друг, котрого любиш,
нічим тобі не можуть дорікти.
Коли ти знаєш ціну щохвилини,
коли від неї геть усе береш,
тоді я певен: ти єси людина
і землю всю своєю назовеш.

Ред'ярд Кіплінг

По полях каменистих, по дорогах тернистих
Нам ще довго орати і йти.
Коли хмари нависли – спелі, але зблисни,
Щоби інші зробили хоч крок до мети.

Василь Іванишин

Вступ

Життя великої людини не веселий танець, а битва і похід, боротьба з володарями і цілими царствами.

Томас Карлайл

Василь Іванишин... Чомусь саме його називали й називають своїм Батьком, Учителем, Провідником сотні учителів, воїнів, журналістів, політиків, письменників, учених та інших людей нашої батьківщини. Його мудре й пристрасне слово відіграє помітну роль в царинах філософії (особливо націософії), ідеології українського націоналізму, герменевтики, політології, історії, літературознавства, мовознавства, публіцистики, журналістики, педагогіки та ін. Структуру його персоналії утворюють такі зовнішні грані, як доцент Дрогобицького педуніверситету, співорганізатор, головний редактор і згодом президент видавничої фірми «Відродження», член проводу ОУН(р) (бандерівської), засновник і провідник Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, ініціатор створення Міжнародного антиімперського фронту (МАІФ), мислитель, педагог, учений, журналіст, націоналіст, письменник, політик, редактор, видавець, громадський діяч. Але водночас цю особистість характеризують також поняття глибокого внутрішнього світу: нелукавої мудрості, зразкової мужності, непозірної шляхетності, гострого розуму, відважної сили, широченної ерудиції, проникливої доброти, нефарисейської побожності, яскравого гумору, дошкульного сарказму, сяючої гуманності, синівської та батьківської відповідальності.

Бодай якоюсь мірою привідкрити таємницю формування світогляду та ідей цієї особистості, що справила могутній, передусім інтелектуальний, вплив на покоління педагогів, творців нової національної свідомості та борців за українську ідею на зламі буремних двадцятого та двадцять першого століть, покликаний цей життєпис.

Розділ I. Юність і формування особистості (1944 – 1972)

Я народився на землі
Від батька, що орав ту землю.
Ніколи я не відокремлю
Себе від хлопської ріллі.
Із неї виріс я, немов
Пшеничний колосок зернистий.
Я тілом – дужий, духом – чистий:
В мені землі моєї кров.

Дмитро Павличко

Василь Іванишин народився 23 березня 1944 року за часів німецької окупації в давньому галицькому селі Угерці Винявські колишнього Рудецького повіту. Сільська церква Вознесення Господнього вперше згадується в 1578 році. Після перейменування радянською владою весною 1945 року (за іншими даними – у 1950-му) село отримало назву Зелений Гай (спочатку Рудківського району Дрогобицької області, а з 1962 року Городоцького району Львівської області, тепер – у Львівському районі, належить до Городоцької ОТГ).

Батько В.Іванишина Петро Іванишин (старший) (1906-1974) у своїй короткій історії «Минувшина нашого села», таємно написаній після Другої світової війни в часи російсько-комуністичної окупації (тому там практично відсутня оцінка московитів) на основі місцевих переказів, вказує, що колись у селі був і монастир отців Василян із «великою друкарнею, найбільшою від усіх, що були в той час в Галичині». Після нищівного татарського нападу, рештки громади, що «збереглися в дуплах грубих лісових дубів», переселилася із горбистої місцевості неподалік на північ у низинне місце,

«якого ні з жодної сторони не було видно». Натомість, за оповідями старих людей, уцілілі монахи пішли ще далі на північ і заснували знаменитий Крехівський монастир. Петро Іванишин додає: «Твердження ці про монастир є дійсні, бо сам я здибав ще 1930 року в українській літературі про Крехівський монастир і про те, що його заснували монахи, які прибули в Крехів із села Угерець Рудецького повіту»¹. І хоч ця легендарна історія не підтверджується джерелами, вона мала великий вплив на формування свідомості угерчан. Додаток «Винявські» став спадщиною одного з польських панів-власників на прізвище Винявський.

Згадує Петро Іванишин і про жахіття польського панування над галицькими українцями, дещо послаблені за австрійської влади цісаря Йосифа II (з 1782 р.) і потім ще більше зменшені зі скасуванням панщини за Франца Йосифа I у 1848 р.: «...наш Зеленогайський селянин в часах колишньої паньщизни, яка у нас існувала до 1848 року, був власністю пана, робив паньщину і був трактований майже нарівні з худобою. (...) Варварський то був час і варварці, що страшили людську гідність, так бавилися нашим прапрадідом в його власній хаті»².

Згодом Василь Іванишин так осмислюватиме прихід Австрії у 1772-му р. в Галичину: «Та настав 1772 рік – час першого поділу Польщі і час приходу в Галичину Австрії, а з нею – іншого державного укладу і зовсім іншого католицизму. До речі, галичан завжди звинувачували в австрофільстві. Посудіть самі, чи було їм за що бути вдячними цісарю.

З чого ж почала Австрія?

– Безмежну шляхетську сваволю було втиснуто в жорсткі рамки австрійських законів. Дикунські знущання над

¹ Іванишин П. Минувшина нашого села. *Мислитель. Воїн. Учитель*. Спогади та матеріали про Василя Іванишина / За редакцією Петра Іванишина. Дрогобич: Посвіт, 2019. С.212-214.

² Іванишин П. Минувшина нашого села. С.213, 216.

“хлопом”, які раніше були нормою, стали винятком – Австрії потрібен був спокій у краю і регулярні грошові надходження в державну скарбницю.

– Було ліквідовано значну частину польських костьолів і монастирів, а їх землі – конфісковано.

На основі конфіскованих земель було створено так званий релігійний фонд.

Греко-Католицька Церква одержала рівні права з Римо-Католицькою.

– Наше духовенство одержало реальне правове і матеріальне забезпечення – у вигляді щомісячної платні з релігійного фонду.

– Греко-католицькому духовенству було відкрито реальний доступ до вищої освіти у Львівському університеті, у новоствореній греко-католицькій семінарії при Віденському університеті, в Інсбруку та в Римі.

– У Львові відкрито греко-католицьку семінарію, де, як і скрізь, студенти-богослови одержують повне матеріальне забезпечення, що відкривало можливість здобуття освіти для здібної бідняцької молоді...

Звичайно, ніякого благодійництва з боку цісарів тут не було: був тверезий політичний розрахунок на ослаблення польського впливу в Галичині і протиставлення йому місцевого населення і духовенства. “Поділяй і володарюй”, але на цей раз реалізація макіавеллівського принципу була виграшна для українців: створилися сприятливі умови для національного відродження.

Австрійський канцлер граф Стадіон, який “винайшов русинів”, виявив також, що цей народ складається виключно з “хлопів і попів”. Шляхти та інтелігенції фактично не було.

Весь тягар національного відродження впав на плечі греко-католицького духовенства, і воно виявилось на рів-

ні вимог часу. Хоч і з натугою, але визнали це й ті, хто ліквідовував унію: “В ХІХ ст. наша уніатська церква повільно скинула з себе польське духовне поневолення, і саме вона відродила наш народ національно” (“Львівський церковний собор”, 1984. с. 43)»³.

Щоправда, варто відзначити, що пом’якшення режиму, не відміняло його подвійного – австрійсько-польського – поневолювального тиску. Оскільки основними урядниками в Галичині й надалі були поляки.

Унікальним і світлим винятком із плеяди жорстоких польських панів став Михайло Малецький (походив зі спольщеної української шляхти), котрий став власником маєтку десь у 1880-х роках, страшенно полюбив місцеву українську громаду, і, наслідуючи приклад індигенізації⁴ митрополита Андрія Шептицького, українізувався, відвідував українську церкву, а не костел, дружив із місцевим греко-католицьким парохом Семеном Кульчицьким і після смерті в 1909 році заповів маєток і землю товариству «Просвіта».

Можливо, таке людяне ставлення з’явилося у шляхтича після того, як селяни врятували йому життя від замаху з боку євреїв-орендарів, котрих він позбавив оренди за систематичні порушення договору, за численні надуживання й знущання над місцевими людьми. Завдяки йому було збудовано в 1903-1904 роках нову церкву за проектом знаменитого галицького архітектора та громадського діяча Василя Нагірного. І тим, як писав В.Іванишин, «зруйнував плани поляків збудувати тут костьол і в цей спосіб спольщити Угерці, як це було зроблено із сусіднім селом Мильчиці»⁵.

³ Іванишин В. Українська Церква і процес національного відродження. *Іванишин В. Українська ідея: вибрані твори* / За ред. Петра Іванишина. Дрогобич: Посвіт, 2014. С.30-31.

⁴ Індигенізація – термін націології, що означає навернення асимільованих індивідів, національних маргіналів, до національної ідентичності своїх предків.

⁵ Іванишин В. Українська Церква і процес національного відродження. С.39-40.

Тоді було упорядковано господарське життя (наприклад, засаджено великі площі під сади і запроваджено рибне господарство, чию продукцію купляли найкращі львівські ресторани), засновано за його задумом дитячий садок (захоронку) і фельдшерський пункт. «Просвіта» на базі отриманого маєтку організувала читальню, школу домашнього господарства, школу господинь, кооператив «Рілля». Управителем маєтку в 1920-1932 роках був Антін Гап'як – людина з вищою освітою. Почала існувати й початкова школа для селянських дітей, спочатку на базі захоронки, котру закінчили обоє батьків В.Іванишина. «Можна підтвердити, – писав П.Іванишин, – що в тому часі завітало світло знання і культури, що можна уважати як чимось дуже цінним в тамтой час, коли наше селянство ще жило майже в курних хатах і затемни тьмов паньської неволі і безграмоти та піяньства...»⁶.

Тож інтелектуальний життєпис Василя Іванишина починається від отих проукраїнських ініціатив в Угерцях Михайла Малецького, особливо підтриманих священником Семеном Кульчицьким та управителем маєтку «Просвіти» Антоном Гап'яком. Великий вплив на становлення хлопця мала й легендарна історія, що поколіннями передавалася в родині: про те, що село було засновано колись козацькими втікачами з Великої України, що серед чотирьох родин-засновників була й родина Іванишинів, що назва «Угерці» означає «погорільці», про предка-опришка, котрий, за знуцання над односельцями, вбив польського пана-садиста просто на полі й утік в Карпати, залишивши молоду дружину й дитину, про маминого батька Миколу Стахіва, котрий, відбувши службу в австрійському війську, воював згодом у складі Української галицької армії за українську державу.

⁶ Іванишин П. Минувшина нашого села. С.231.

Тож хоча сім'я була селянська, у ній панували культ книги, християнської побожності і воїнського духу. Батьки жили самі і вчили жити дітей за народною мудрістю: «Добре роби – добре й буде». В хаті ніколи не підвищували голосу, дуже любили дітей і, що нетипово для української традиції, вони звертались до батьків на «ти». Авторитетність в громаді приваблювала до дому Іванишинів постійних гостей, що приходили за порадою чи розрадою й приносили різноманітні оповідки. З цього родинного та колородинного спілкування Василь Іванишин почерпнув безмірні глибини українського фольклору: звичаї, казки, легенди, бувальщини, пісні, прислів'я, обряди та ін. І сам до кінця життя був неперевершеним оповідачем різних історій. Він знав їх тисячі.

Обоє батьків були письменні. Петро Іванишин вважався вельми авторитетною людиною. Він хоч і був професійним, цеховим столярем (вчився в рудківського майстра Мондяка, тож у селі, за нехитрою вуличною логікою, отримав прізвисько «Мондяк»), але за характером і світоглядом своїм належав до типу сільського інтелігента. У 1930-х очолював місцеву «Просвіту», її читальню, де провадив активну просвітницько-культурну й національно-виховну роботу, популяризуючи патріотичну літературу та організовуючи різні проукраїнські акції. При читальні діяв хор і театральний гурток, організовувались патріотичні академії (особливо масштабно – шевченківська) й успішно боролись з алкогольною та ніотиновою залежністю серед молоді. У міжвоєнний період стає членом Організації українських націоналістів, займається підпільною революційною роботою. Зокрема, розбудовує мережу ОУН на Волині.

У травні 1938 року П.Іванишин одружується із Катериною Стахів (1917-1996), котра стала вірним другом та помічником і в житті, і в революційній боротьбі (зокрема, як зв'язкова ОУН). Була прекрасною господинею (не випад-

ково кілька років працювала в маєтку польської аристократки біля Познаня, звідки поїхала, бо її змушували вийти там заміж, і після війни стала головною господинею на всіх сільських весіллях), гарно вишивала (навіть килими!) і багато читала (мала чудову пам'ять: в її оповідях про козаків здивовані онуки згодом впізнавали повісті Андрія Чайковського). А ще володіла унікальною особистою та національною гідністю. Один із її кавалерів, українець із сусіднього села, позбувся прихильності тільки за те, що під час побачення посмів пожартувати з нею польською мовою: «Мені польських зальотників⁷ не треба!». З трьох дітей, Михайла, Олександри (Лесі) (1940 р.н.) та Василя, вижило тільки двоє останніх. Водночас була дуже чуйною, доброю людиною. Під час війни довго і таємно від усіх підготовувала покинуту єврейську дитину, що переховувалась від німців на сільському цвинтарі, ризикуючи життям власної сім'ї (Зі спогадів Катерини Іванишин.)

Важливу роль відіграла родина Іванишинів у збереженні греко-католицької обрядовості, забороненої в радянський час УГКЦ. У хаті відбувались підпільні богослужіння, переховувались уніатські священики, здійснювались усі потрібні християнські обряди, слухали українську Службу Божу з радіо Ватикана, що якимось чудом проривалася крізь советські глушилки. Від кінця 1980-х Катерина Іванишин очолила на селі боротьбу за відродження Української Греко-Католицької Церкви. На той час, час спровокованого окупаційними спецслужбами та непродуманою релігійною політикою обласної демократичної влади міжконфесійного протистояння між прихильниками УГКЦ і автокефальними православними в Галичині, це був доволі мужній вчинок. Погрози, залякування, фізичні розправи були звичним явищем. Це пробували робити

⁷ Залицяльник (діал.).

й місцеві ренегати, як їх називали, «кривославні», однак К.Іванишин залякати їм не вдалося.

Важливий вплив на формування націоналістичного, бандерівського світогляду мав, окрім батьків, татів брат – стрий (стрик) Андрій (Андрух) Іванишин. Щоправда, цей вишкіл переважно стосувався бойового мистецтва. Юного Василя в складних часах після Другої світової таємно (переважно в лісі) готували на звичайного бойовика, здатного виконати найнебезпечніше завдання заради національної справи: звільнення від московських окупантів і здобуття Української соборної самостійної держави (УССД). При цьому стрий постійно повторював родинне прислів'я: «Не бійсі же заб'ють – всіх забивали, вважей, аби заскоро не забили». Ця фольклорна максима цілком відповідала давній філософській традиції стоїків, їх *amor fati*, котру у вигляді філософії трагічного оптимізму популяризував відомий український філософ Дмитро Донцов та сформоване ним добірне грона інтелігентів-вісниківівців. За родинними переказами, окремі боївки Української повстанської армії та націоналістичне підпілля діяли на Городеччині до початку 1960-х рр.

Малий Василь (у сім'ї його називали Йвась) формувався у голодний та холодний повоєнний час жорстокої московсько-комуністичної окупації. Саме в той період Україна пережила третій, спричинений московськими окупантами, голодомор 1946-1947 рр., що забрав понад мільйон життів. Голодні люди із Східної України, котрим вдалося обминути загороджувальні загони, приходили тоді в Галичину і вражали своїм виснаженим виглядом. Їх підтримували, як могли, хоч і самі галицькі села були спустошені війною та реквізиціями.

Червона армія вдруге завойовує Рудеччину в липні 1944 р. й примусово мобілізує на фронтове «гарматне м'ясо»

всіх чоловіків. Петрові Іванишину, як і багатьом іншим односельцям, спочатку вдається переховатися в криївці, а потім і на роботі у Львові. Червоні «асвабодітелі» в цей час заледве не розстрілюють двадцятисемилітню Катерину з двома дітьми (Василькові було кілька місяців, а Лесі чотири рочки), бо не хотіла сказати, де переховується чоловік. За іронією долі, вже після війни, один із тих, що найагресивніше наполягав на її розстрілі під стіною власного дому, якийсь час мешкав в Іванишинів на квартирі (їх нова, збудована у 1938 р. хата, мала небачену для тогочасного села розкіш – кухню і дві окремі кімнати). Квартирант упізнав свою можливу жертву, упізнала його й Катерина, але вигляду не подала. Через кілька днів, виїжджаючи з квартири, гість тільки й промимирив до господині: «Прастіте мене. Таке время било...»⁸. Сімейна історія зберегла й прізвище цього, на жаль, типового «визволителя», колишнього українця з числа рабів червоного Мордору – товариш Мрочко, родом з Тульчина Вінницької області (зі спогадів Катерини та Олександрів Іванишинів).

Маленькі угерчани часто розважались тим, що й усі діти війни – підривали знайдені боеприпаси, звідси у малого Василя з'явився шрам на чолі і було на все життя травмоване ліве око (він на нього майже не бачив), або вигадували різні фантастичні історії. Наприклад, їх, мучених постійним голодом, цікавило фундаментальне питання: що їсть Сталін? Основних версій було дві: або «стиранку»⁹, але не на воді (як вони вдома), а на молоці, або «білий колач», правда, не щодень (бо де ж це би видано таку розкіш!), а що другий день. При цьому допитливі юні інтелектуали були переконані, що Сталін пастує черевики не лише зверху, а ще й підосви (зі спогадів Василя та Олександрів Іванишинів).

⁸ Вибачте мені. Такий був час... (рос.)

⁹ Затірка (діал.)

Жити доводилось в умовах нав'язаного окупантами колгоспного рабства. Керівниками ставили будь-кого, навіть найтупішого в сільськогосподарській справі, аби тільки вірно служив режиму. Доходило до абсурду. Село розташовувалось на глиняних ґрунтах, був навіть цегельний заводик («цегольня»), однак один із присланих голів колгоспу – Кувакін, відставний льотчик із Астрахані, – переконовував кожного, хто жартома просив виписати з колгоспу глини, ламаною українською, що: «Німа гліни». Так його в селі і прозвали (зі спогадів Василя та Олександри Іванишинів).

Якийсь кар'єрний ріст для свідомих українців у повоєнній радянській імперії був неможливий. У цьому В.Іванишин переконувався все життя, жартуючи над більшовицькими начальничками словами героя Ярослава Гашека: «Ще Швейк дивувався: чого всі генерали такі дурні?». Не так класові, як етнічно-національні та територіальні принципи окупаційної кадрової політики, – опертя не на кращих, а на «своїх», – залишались в дії подекуди навіть і в часи нішньої Незалежності. І так було не тільки в сільській місцевості чи на промислових підприємствах, а й у партійних органах, навчальних закладах чи в адміністраціях. У першу чергу керувати ставили московитів (так званих «росіян»), якщо не було якогось більш-менш притомного, то шукали змоскалізованого представника національних меншин (наприклад, з числа євреїв, болгарів, білорусів чи поляків), якщо бракувало і цих – то брали когось із малоросів зі Східної України, а в самому кінці кадрового ланцюжка розташовувались «месніє» – навіть якщо були комуністами чи «сексотами» (секретними співробітниками каральних органів). Серед «месних» хрунів, очевидно, виняток робили для родовитих москвофілів, тобто давніх, ще з XIX ст., служаків Російської імперії, такого собі особливого виду галицьких малоросів.

Про цю дискримінаційну, українофобську совдепійську систему сам В.Іванишин згодом писав так: «Формування структур управління, добір кадрів були під найсуворішим партійним контролем, і заміщення найдрібнішої посади – до швейцара і прибиральниці включно – відбувалося за принципом: передусім – щоб був росіянин; якщо нема відповідного – брати неросіянина, але не українця; якщо ж не обійтись без українця, то призначати тільки немісцевого, бажано з числа тих, хто або вже довів свою відданість системі, або має якусь – найкраще кримінальну – провину перед нею: щоб був “на гачку”; якщо вже брати місцевого, то тільки з числа яничарів, холуїв, злодіїв тощо. При цьому в кожному з випадків професійна компетентність кандидата на посаду не відіграла визначальної ролі – аби був слухняним зряддям. Звичайно, траплялися тут різні “збої”, випадковості та збіги обставин, але закономірність була саме такою»¹⁰.

Частково про таку ситуацію йшлося в секретній постанові президії ЦК КПРС від 26 травня 1953 р. за короткотривалого панування в Кремлі після смерті тирана Сталіна Лаврентія Берії. Вона мала на меті посилити боротьбу з націоналістичним підпіллям у Західній Україні, зробити режим завойовників хоча б трохи «своїм» для галичан і тому визнавала низку злочинів (названих «помилками») окупаційної влади: тотальну русифікацію вищих навчальних закладів (майже всі предмети викладались російською, абсолютна більшість викладачів – неукраїнці) та зайнятість практично всіх керівних посад в партійних та радянських органах денационалізованими наддніпрянськими українцями чи представниками інших республік СРСР¹¹. Так у Галичині масово й штучно з’явилося «рускоязычне населеніє». Після ліквідації Берії, вимушено й повільно, з метою утвер-

¹⁰ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.107.

¹¹ Кралюк П. Українізації від Лаврентія Берії. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30589332.html>

дитися на завойованих територіях, змушені були провадити часткову українізацію колоніального режиму (в тому числі кадрову) й інші вожді червоної імперії. Тому галичанинові легше було кар'єрно утвердитися десь за межами Західної України чи взагалі колонії – Української РСР. Чимало виїжджало на Донбас чи в Сибір.

Сільська молодь без дозволу керівництва не мала права покидати село. За таких обставин, багато хто таємно втікав, інші – спивались і деградували в безпросвітних умовах тяжкої праці, постійних репресій, депортацій, арештів, матеріальних нестатків (більшовики платили не грошима, а виключно «трудоднями», решту треба було підпільно красти), частих облав карателів-«яструбків» (вiniщувальних батальйонів, що складались переважно з числа московитів та змосковщених малоросів-наддніпрянців) тощо. Петро Іванишин з цього приводу згадував: «...почалася тверда чистка останків бандерівської партизанки, що приводило людей до великих страждань і страху, та клопоту. Зі сторони державних властей було строго наказано, що буде кожний громадянин притягнутий до назначеного виміру кари, хто піде на те, що буде чим-небудь помагати перетримуватися так званим бандерівцям, які ще залишалися в тутешніх лісах»¹². З усіх окупаційних режимів – польського, австрійського, німецького – режим московитський виявився для галичан найбільш нищівним, дикунським, тоталітарним, адже він намагався повністю паралізувати можливість існування якогось національного буття відмінного від імперського. Все було так, як писав про російське панування ще Тарас Шевченко в поемі «Невольник»:

Ляхи були, усе взяли,
Кров повипивали!...
А москалі і світ Божий
В путо закували.

¹² Іванишин П. Минувшина нашого села. С.246.

Чи не тому Катерина Іванишин, згадуючи минулі влади, підсумовувала: «Я волію поляка, ніж москаля». А бабуня (мати Катерини Іванишин Анна Стахів з дому Козишин), що проживала з донькою, до самої смерті молилася за здоров'я австро-угорського цісаря Франца Йосифа. І коли просвічені советською школою внуки вказували бабуні, що цісар давно помер, та поважно їм відповідала: «Дитинко, чоловік то не всьо може знати!».

Цю питому особливість галицької душі – радикальне несприйняття всього московського, – котру окупанти та їхні холуї полюбляли пояснювати якоюсь начебто вродженою, «зоологічною» ксенофобією галичан, багато хто на Великій Україні зрозумів аж після систематичних дикунств кацапської армії у 2022 р. Бо всі ці звірства путіністів, що вразили світ після масштабного вторгнення «руского міра», – масові убивства цивільних, катування полонених, згвалтування, мародерство, депортації, репресії, русифікація, декультуризація, тотальний грабіж та ін. – були добре відомі галичанам ще від 1939 р. У 1920-х роках знали про це й наддніпрянці, проте, під тиском репресивної машини та пропаганди московських окупантів, змушені були «призабути»...

Окрім важкої сільської праці, пов'язаної з обробітком землі і доглядом за птицею та худобою, а також допомогою батькові у столярному верстаті, Василь починає цікавитися інтелектуальною сферою. Він рано виявляє неабиякі розумові здібності та козацький свободолюбний дух. Хлопець, як і багато талановитих сільських дітей того часу, тягнеться до книжки, до знань, до минувшини та культури рідного народу. Чимало для сформування української ідентичності дають йому прочитані книжки й розмови з батьком (про рідну історію, національно-визвольну боротьбу, сенс людського буття тощо) під час виготовлення тих чи інших столярних виробів. І водночас дуже рано він виявляє вольовий,

незалежний характер: ніхто не міг образити безкарно його або когось із його родичів чи друзів. Відсіч була швидка й жорстка, за принципом: «Краще я його, ніж він мене». Тому старий Міхал, котрий сидів ще за Польщі у в'язниці, й користувався великим авторитетом серед задиркуватих парубків у цілій окрузі, висловлював повагу лише щодо молодого Іванишина, очевидно, відчуваючи його твердий характер.

У 1951-1958 рр. Василь навчається в сусідньому селі – в Мильчицькій семирічній школі, котру закінчує круглим відмінником (за тодішньою оцінювальною системою – все на «5»). Щоб якось вилучити Василя із колгоспного оточення й дати йому якусь соліднішу освіту із відносною перспективою, старша сестра Леся (на той час уже студентка-філолог) відвозить чотирнадцятирічного підлітка до тодішнього обласного центру – Дрогобича, де влаштовує на навчання в місцевому сільськогосподарському технікумі на зоотехнічне відділення. Провчився в цій «оазі знань» Василь тільки один навчальний рік (1958-1959): ставлення до учнів було зверхнє або байдуже, вчили абияк (переважно змушували першокурсників пасти худобу за містом), та й сама професія зоотехніка зовсім не надихала. Тому й оцінки за навчання були не вельми високі: «п'ять» лише з історії, все інше – «чотири» і «три». Через десять років В.Іванишин знову опиниться на навчанні в Дрогобичі, однак на цей раз його студентський досвід буде кардинально інакшим.

Наступні два роки (1959 – 1960) Василь проводить в Зеленому Гаї, допомагаючи батькам і мріючи вирватися з колгоспу. Шанс трапився в 1961 році. Тоді приїхав якийсь інженер зі Львова керувати черговим колгоспним будівництвом. Кватурував, як звично, в Іванишинів. Одного разу він довго не міг розібратися в кресленні і випадково присутній Василь, глянувши на папір, вказав на те, що у двері цієї майбутньої будови зможе увійти хіба що кіт, так вони мізер-

но запроектовані. Інженера це здивувало, він переговорив з батьками і, що головне, з головою колгоспу, щоб відпустили Василя навчатись та працювати у Львові, бо, мовляв, хлопець має талант до будівельної справи. 29 липня 1961 року сільське начальство видало юнакові довідку на отримання паспорта у зв'язку із відбуттям на роботу. Бо українські селяни, як справжні державні кріпаки, паспортів не мали.

Так, від сімнадцяти років розпочинається новий, львівський, етап трудової кар'єри Василя Іванишина цілком в дусі героя Джека Лондона (до речі, одног із його улюблених авторів) Мартина Ідена. Три роки працює на львівських новобудовах, переважно «хрущовках», як столяр, а згодом (від 1962 р.) як копрівник (фахівець із забивання свай) БУ-51 тресту «Львівжитлобуд». Освоєння професій рільника і столяра, доповнюється освоєнням професії будівельника. Юнак починає непогано, як на колгоспні мірки, заробляти. З'являється можливість допомагати матеріально батькам й поступово підвищувати власний культурний рівень: відвідувати музеї й кінотеатри (особливо часто ходив на чомусь доступні тоді американські вестерни). А також купляти пожадані для виголоднілих селянських дітей делікатеси: наприклад, цукерки, котрі вперше попробував у 17 років. Водночас у 1961-1962 роках він завершує середню освіту, отримавши атестат Львівської середньої школи № 4 робітничої молоді, що давало право на вступ до вишів СРСР.

Радянський Союз, майже, постійно, а в повоєнний час особливо, накривали хвилі криміналу. Не був винятком і Львів (частково це відображає характерна приказка-кричалка, щоправда, із пізнішої доби бандитських «тусівок» 1980-х: «Адеса – мать, Ростов – атец, хто тронет Львов – таму канец»¹³). Щоб вижити в робітничих районах та гуртожитках будівельників, молодому хлопцеві з села постійно тре-

¹³ «Одеса – мама, Ростов – батько, хто зачепить Львів – тому кінець».

ба було показувати характер і вишколюватись фізично. Він, попри середній зріст (175 см) і худорляву статуру, активно займається боксом (навіть отримує третій дорослий розряд) й постійно бере участь у різних розбірках, захищаючи слабших за себе й караючи тих, котрі думали, що сильніші. Наприклад, якось хлопців та дівчат із гуртожитків тероризувала група гопників, котра не просто грабувала людей (переважно самотні закохані пари), а й розважалась тим, що роздягала їх, щоб деморалізувати й відтермінувати звернення до міліції. «Компетентні органи» нічого не могли чи не хотіли вдіяти. У справу попросили втрутитись Василя. Він зібрав добірне товариство із небоязких колег-будівельників, влаштував засідку на бандитів і провів з ними таку виховну бесіду, що ті більше ніколи не з'являлися в тому районі. До речі, новий одяг їм також був вельми потрібен (зі спогадів Василя Іванишина).

Інший бойовий випадок мав несподіваний інтелектуальний ефект, знову-таки, в душі Мартіна Ідена. Якось у парку Василь урятував від хуліганів молоденьку дівчину. Вони познайомилися і якийсь час зустрічались. Дівчина виявилась студенткою філософського відділення Львівського університету й познайомила свого рятівника із однокурсниками. Хоча, як на свій статус, Василь був вельми начитаним хлопцем і якісно вирізнявся серед товаришів-будівельників, однак порівняно із студентами-філософами виглядав дуже блідо. Він навіть не міг зрозуміти, про що вони говорять, що осмислюють, про що сперечаються. Це був сильний удар. І виходу юнак не бачив.

Однак тоді Львів ще населяли дивовижні, майже неземні, істоти, котрі чомусь уникнули винищення чи еміграції, – старі галицькі інтелігенти, люди ще із австрійською чи польською освітою. Один із таких, доволі поважного віку, підсів до самотнього хлопця на парковій лавчині й запитав,

чого той сумує. Несподівано для себе Василь розкрив незнайомцеві душу й той сказав, що існує можливість зарадити цьому горю, якщо юнак пообіцяє його слухатися і виконуватиме настанови. Так розпочався ще один сюжет в житті молодого Іванишина – дружба із філософією. Під керівництвом свого несподіваного наставника (з міркувань безпеки, той не розкрив ні свого імені, ні адреси) Василь почав опрацьовувати (дуже повільно, ретельно) спочатку філософські словники, освоюючи базову термінологію, а потім і праці Платона, Арістотеля, Канта, Гегеля, Авенаріуса та ін. Не обійшлося, звісно, й без класиків марксизму-ленінізму, канонізованих радянською системою. Успіхи юнака були напрочуд швидкими. Вже за пів року на черговій зустрічі зі студентами, він вразив їх своїми знаннями настільки, що ті запропонували йому допомогти вступити на привілейоване в ті часи філософське відділення (зі спогадів Василя Іванишина). Однак доля мала дещо інші плани.

У листопаді 1964 р. Василя забирають до лав радянської армії. Основну службу після «учебки» (навчального центру) він проходить аж у Башкирії в місті Стерлітамак (військова частина 21329). Це була школа молодших авіаційних спеціалістів (ШМАС), що належала полку ВПС, котру всередині 1960-х чомусь активно поповнювали галичанами, можливо, тому й дідівщини¹⁴ практично в них не було. За три роки служби (до жовтня 1967 року) юнак пройшов різні етапи військової кар'єри: курсант, рядовий, заступник командира взводу, механік з електрообладнання, інструктор електрообладнання літаків і гвинтокрилів. Закінчив службу у званні старший сержант. Командування просило залишитись і вчитись на офіцера, але у Василя не було в планах ставати «коліщатком і гвинтиком» окупаційної армії. Адже він вишколювався для себе і своєї поневоле-

¹⁴ Поширене явище в московській армії: знущання старших солдатів над молодшими і представників одних етносів над іншими.

ної Батьківщини, а не для СРСР, здобував потрібні знання для можливої майбутньої війни за свободу, як і вчили його оунівці – батько та стрий.

Армія дала можливість поправити фізичну форму: годували в ті часи солдатів, на відміну від селян чи будівельників, добре, а фізичні навантаження були для міцного юнака нескладні. Василь продовжує активно займатися фізичною культурою, отримує третій дорослий розряд із лижного спорту, нагороджується нагрудним знаком «воїн-спортсмен» III ступеня, за відмінну службу опиняється в «книзі пошани» міноборони СРСР. Водночас в армії отримує змогу не лише засвоїти солдатський фольклор («Солдату треба бути подалі від начальства і ближче до кухні» чи «Не квапся виконати наказ, бо його можуть відмінити»), а й багато читати, особливо філософської та художньої літератури. Він активно продовжує самоосвіту, благо, тут не заважали ні робота, ні якісь побутові клопоти, ні інші книголюби-конкуренти. Щоправда, тоді в советській армії посилено готувалися до можливої війни з Китаєм...

Під час військової служби В.Іванишин, дещо несподівано для себе, отримав змогу пізнати основну таємницю московитської душі, про що згодом неодноразово розповідав. Автомобільного транспорту в частині було обмаль, тож як правило пересувалися пішки. Якось влітку із кількома солдатами він як сержант опинився в одному московському селі. Переважно завжди можна було розрізнити, де живуть башкири чи переселенці-українці (в доглянутих ошатних хатах із обробленими городами, окремими лазнями та прибудовами), а де московити (їхні хати й обійстя, де переважно процвітало дике пияцтво, нагадували щонайгірші хліви або нетрі). Однак це село було суцільною руїною, вочевидь, його замешкували тільки російські колоністи. Проте людей ніде не було видно. Справжнє село-привид. Покинуті були

навіть ферми й бригада механізаторів. Раптом з однієї напівзруйнованої хатини вийшов старий чоловік, дозволив набрати води з криниці, розговорилися. Прибульців цікавило закономірне питання: куди поділись мешканці? Відповідь їх ошелешила: «Так старіє усе уже пауміралі, а маладіє усе посля вайни уехалі, синок. На Западную Україну уехалі. Ведь чьо ім здеся делать? Кем бить? Трактарістам аль прастим калхознікам? А там ані все сталі бальшімі людьмі – начальнікамі!»¹⁵.

Так мимохить цей дід виразив усю суть імперської свідомості простої московитської людини: нехай влада тебе гнітить, визискує, тримає за покірного раба, змушує жити в бруді й болоті та дає міннімум на проживання, але важливо, щоб вона забезпечувала *імперську гордість за країну* («Расія – великая магучая страна, нікем нікагда непобедіма-я»¹⁶) і давала можливість колонізувати й пригнічувати (бути «начальниками») завойовані народи. За 500 років існування Московії великодержавний міф не змінився... При цьому Василь Іванишин, котрий прекрасно знав російську літературу, розповідаючи цю історію, підкреслював, що Фьодор Тютчев був неправий – загадкову «Расію», її приховану суть таки можна осягнути («панять») «умом»: і влада, і народ там постійно просякнуті імперіалізмом, ідеологією тотального поневолення окремої людини і цілих народів. Це їхня найбільша *«таємниця»*, котру не всі московити усвідомлюють і далеко не всі готові висловити явно.

Згодом В.Іванишин постійно осмислюватиме цей феномен у своїх наступних працях, наприклад, у збірнику філософських максим і афоризмів «Фрагменти»: «Імперія – не національне, а адміністративно-територіальне утворення.

¹⁵ «Так старі всі вже повмирили, а молоді всі після війни виїхали, синок. На Західну Україну виїхали. Бо що ж ім тут робити? Ким бути? Трактористом чи простим колгоспником? А там вони всі стали великими людьмі – начальниками».

¹⁶ «Росія – велика могутня країна, ніким ніколи не переможена».

Тому росіяни – не нація: у них є Росія як “федерація”-імперія, змонтована із територій завойованих, підкорених і поневолених народів, але немає навіть прагнення власної національної держави, немає і нації. Через це в Росії легко приживаються всілякі штучні доктрини типу соціалізму, комунізму, навіть націонал-соціалізму, але – не природний для кожного народу націоналізм. Росіянин в етнічній Росії – безправний раб і тягар для влади. Тільки за її межами, у пострадянських державах і в колоніях – “суб’єктах федерації” – росіянин почуває себе людиною, потрібною державі, у нього з’являються права й обов’язки – необхідного, суттєвого, опорного елемента імперської системи. Росіянин, який під тиском національно-визвольного руху покинув колонію і повернувся в Росію, неминуче зіткнеться тут із ненавистю і презирством – як відступник від російської ідеї і зрадник імперії. Тому для росіянина-патріота немає більшого нещастя, як повернення на улюблену батьківщину. Росія – це країна, яку краще любити здалеку»¹⁷. Звідси ж і утробна ненависть московитів до всіх, хто не визнає їх збочену, імперську картину світу.

Після демобілізації В.Іванишин повертається до Галичини й майже рік (до липня 1968 р.) знову працює на будові монтажником Львівського спецуправління нульових циклів. Але водночас посилено готується до вступу в інститут, мріючи стати інтелігентом. Зваживши свої шанси, потужний потяг до слова та до інтелектуальної діяльності, врахувавши поради сестри, Василь вирішує вступати на українське відділення філологічного факультету в Дрогобицькому педінституті. Цей навчальний заклад було утворено радянською владою в 1940 р., а потім відновлено в 1944 р. як Дрогобицький державний учительський інститут із трьома факультетами: історичним, фізико-математичним

¹⁷ Іванишин В. Фрагменти. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.262.

та філологічним (мови і літератури). У 1952 р. його було перейменовано на педагогічний, а в лютому 1960 р. об'єднано із Львівським педагогічним інститутом. Відтак Дрогобицький педінститут став одним із найбільших в Україні.

Попри посилену підготовку, давався в знаки термін закінчення школи. Тому Василеві поновлювати філологічні знання було важко, важко було й поєднувати цей самоосвітній процес із виснажливою будівельною справою. Тож вступити, та ще й на українське відділення (на російське, де був менший конкурс, було б легше, але Василь категорично від цієї ідеї відмовився), могло допомогти тільки чудо Боже. І воно сталося.

Вступні іспити влітку 1968 р. приймав відомий згодом мовознавець-фразеолог Мар'ян Демський (1935 – 1995), уродженець села Липівці, що в колишньому Перемишлянському р-ні Львівської обл., типовий представник опозиційної галицької інтелігенції, яка творила у той час особливу атмосферу національно-культурної «фронди» до советського режиму. Василь, набагато старший від інших, переважно випускників шкіл, виділявся не лише своїм віком – він єдиний з усіх вступників написав добре диктант (на «четвірку»). Наступним етапом іспиту було пояснення лінгвістичних правил, на основі яких були розставлені ті чи інші розділові знаки чи написані слова. На подив екзаматорів, унікальний вступник цих правил майже не знав. «Як же так? – дивувався М.Демський. – Ви ж так добре написали диктант, а правил не знаєте». На що почув у відповідь: «Я, власне, того і прийшов вчитися на філологічний факультет, щоб здобути потрібні знання». Молодий викладач зрозумів, що має справу з обдарованим юнаком, котрий володіє вкрай розвиненим чуттям мови (тому й правильно пише), але йому справді бракує елементарних академічних знань. Розговорилися про те, що і коли закін-

чував, де вчився і працював абітурієнт. І виявилось, що він здобував трудовий стаж на львівській будові у тому самому будівельному управлінні, що й викладач, хоча і в інший період, зрозуміло: М.Демського за антирадянщину свого часу відправили були на «трудове перевиховання» на будову. Згадали і спільних знайомих, і спільні ситуації. Відтак саме М.Демський пролобіював рішення вступної екзаменаційної комісії дати шанс молодому будівельнику повчитися на філології в Дрогобицькому педінституті (з усних спогадів В.Іванишина).

Тож від 1968-го до 1972-го року Василь навчається на україністиці в Дрогобичі, причому в історичному приміщенні колишньої австрійської гімназії, котру закінчував сам Івана Франко. Ось як про цей період він сам писав у спогаді за 2005 р. про професора Порфирия Яременка (1910 – 1989), уродженця Чернігівщини, який викладав давню українську літературу і був визнаним фахівцем в цій галузі: «Мені пощастило з вищою освітою. Пощастило, що на перший курс я прийшов у 1968 році, коли наші вузи ще були сповнені духовного пориву “шістдесятництва”. Пощастило, що вчитися випало в Дрогобичі, і я їй досі дякую долі, що не у Львові, де я працював: там більше можливостей для науки, але не для навчання – забагато відволікаючих факторів. (...)

Професорсько-викладацький склад тоді буквально жив наукою, а це, звичайно, передавалося нам, студентам. І важко сказати, що було цікавіше: лекції чи практичні та семінарські заняття, безкінечні наукові дискусії викладачів на перервах чи обговорення скромного, але самостійного доробку когось зі студентів на засіданні наукового гуртка чи літстудії. А ще – це був вимріяний мною інтелектуальний, академічний світ, і я таки прийшов до нього: на двадцять п'ятому році життя, маючи вже дев'ять років стажу – шість будівельного і три армійського (працювати

я почав із п'ятнадцяти років¹⁸). Гуртожитки і казарми, новобудови і полігони, отупляючі будні і п'яні бійки... І раптом – інститут. Здійснені бажання часто розчаровують. Мені ж – пощастило.

Тут, у цьому світі, діяли свої, відмінні від звичних для мене, закони буття, норми поведінки і способи самоутвердження, тут були інші орієнтири і критерії оцінки особистості, а головне – тут були ці справжні особистості: різні, привабливі, цікаві»¹⁹.

Особи викладачів, справді, були різні, різного походження, виховання, з різних кланів і середовищ, із різним ставленням до радянської влади і до молодих українців теж. Одні, як-от Порфирій Яременко, Адам Войтюк, Зенон Гузар, Гаврило Шило, Іван Кунець, Мар'ян Демський, Ярослав Радевич-Винницький, Михайло Паночко та ін., як могли допомагали інтелектуальному та патріотичному, національно-культурному становленню студіюючої молоді, лише по-зірно, формально дотримуючись вимог московсько-комуністичної системи. Інші натомість або були надто пасивні й полохливі, або твердо трималися фальшивих постулатів марксизму-ленізму та неофіційної державної політики українофобії й русифікації (боротьби з українською мовою, релігією та світоглядом – «українським буржуазним націоналізмом»), намагаючись перетворити молодих педагогів на вірних слуг окупаційного режиму – ідейних поневолювачів рідного народу.

Ось як про дружбу зі студентом згадував сам Я. Радевич-Винницький: «...ми часто спілкувалися, обговорювали різні проблеми, передусім національні, політичні, літературні, наукові. Робили це здебільшого під час недільних відпочинкових мандрів у лісах, переважно між Трускавцем

¹⁸ Йдеться і про роки праці в колгоспі після закінчення семирічки у 1958-му.

¹⁹ Іванишин В. Професор. *Іванишин В. Українська ідея: вибрані твори* / За ред. Петра Іванишина. Дрогобич: Посвіт, 2014. С.903-904.

і Оровом. У лісі ми зустрічали і Новий рік – колядували, співали повстанських пісень. З нами було ще кілька студентів, яким Василь довіряв»²⁰.

Окремі викладачі були типовим явищем советської академічної системи: вони, та їм подібні українофоби, в неофіційний спосіб намагалися нав'язати своє товариство талановитим студентам-українцям, приманювали їх інтелектуальними розмовами чи рідкісними книжками, а під час цього спілкування ненароком, по-дружньому нав'язували антикультурні комуністичні, а в часи Незалежності – космополітично-малоросійські чи лібералістичні ідеї та ідеали, відчужуючи їх в такий спосіб від національного буття. І якщо студент мав мужність опиратися цьому впливові, то вони розглядали його як ворога й усіляко намагалися помститися чи навіть морально знищити. Наприклад, під час сесії. Часто ці псевдоінтелігенти, бо справжній інтелігент-філолог в принципі не може бути людиною на висником, завдавали підступних ударів іншим колегам, наприклад, систематично пишучи доноси (анонімні та явні) переважно на молодих українців перед захистами дисертацій, коли людина найбільш вразлива для підлих нападів. Не оминула їх мстива увага ні В.Іванишина, ні його сина В.Іванишина Петра і перед захистом ним докторської дисертації у 2007 р., і після нього²¹.

Загалом критична ситуація в інтелектуальній сфері впливала з того, що московській окупаційній системі не потрібні були інтелігенти, тим більше національні, лише слухняні виконавці – службовці. Бо інтелігент – це духовна, інтелектуальна еліта народу, це, як визначатиме згодом В.Іванишин, «людина розумової праці, своєю совістю покликана

²⁰ Радевич-Винницький Я. Василь Іванишин: кілька штрихів із життєпису визначної особистості. Мислитель. Воїн. Учитель. С.44-45.

²¹ Детальніше див.: Іванишин П. Агон, або Перипетії одного захисту: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2015. 272 с.

облагороджувати людське середовище – за всяких умов, завжди і скрізь»²². Такі свободолюбні, самостійно мислячі люди вкрай небезпечні для будь-якої колоніалістичної влади, звідси систематичне фізичне винищення українських інтелігентів: письменників, учених, філософів, лікарів та ін.

«Однак, – зазначав В.Іванишин, – фізичним знищенням інтелігенції комуністична система не обмежувалася. Русифікація навчальних закладів; цілковита денационалізація та комуністична ідеологізація навчальних програм, підручників і посібників; послідовне знецінення розумової праці; неухильне зменшення навчального часу на вивчення української мови, літератури, історії – і таке ж збільшення його на вивчення російської мови та літератури і марксистсько-ленінських суспільних «наук»; переведення українських шкіл на російську мову «за проханням батьків» (а хто був проти, той оголошувався українським буржуазним націоналістом); всесоюзний розподіл молодих спеціалістів – для розтикування їх по інших республіках, де вони збільшували популяцію «русскоязычного населения» і зміцнювали імперську «дружбу народів»; зменшення до катастрофічних показників українських книжок, журналів, газет, особливо дитячих видань; примус писати автореферати і навіть дисертації російською мовою; тотальний ідеологічний контроль за мисленням і діяльністю інтелігенції, – волової шкіри не вистачило б для опису всіх способів нищення українського інтелектуального потенціалу. Позбавлені можливості емігрувати за кордон (це був привілей не для українців, і демократичний Захід якось за різними клопотами так і не зібрався ніколи виступити на захист їхнього права рятуватися від тюрем, концтаборів і психушок еміграцією), українські інтелігенти часто тікали від переслідувань і розправи «рідних» партократів... у Росію.

²² Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.97.

У всіх розвинутих країнах розумова праця – престижна і високооплачувана. У 1919 році в Росії праця інтелігента оплачувалася в чотири рази вище, ніж праця робітника. Уже в 1960-х роках в СРСР відбулося зрівняння середньої зарплати робітників та інтелігентів. У 1980-х уже змушували дякувати «рідній» КППС та іншому «родичеві» – радянському урядові – за намагання підняти (!) оплату праці інтелігентів до рівня середньої заробітної плати робітників... Цій системі ніколи не був потрібен інтелігент, якого вона боялася, зневажала й ненавиділа. Їй потрібен був слухняний службовець з дипломом – денационалізований та обмежений, пошлушний і вірний»²³.

У студентські роки з Василем Іванишином траплялися й кумедні ситуації. Через місяць чи два після вступу молодий філолог помітив, що у нього нестерпно сверблять долоні, так, що й спати було годі. Звернувся до лікаря і той, поглянувши на кінцівки, вкриті суцільними шаром товстих мозолів, поцікавився, чим пацієнт займається. Дізнавшись, що молодик навчається в інституті, був безмірно подивований: «Вперше бачу філолога з такими спрацьованими руками!». Коли все з'ясувалося щодо попередньої будівельної кар'єри, заспокоїв: свербіж від того, що злазять мозолі. Щоб було легше пережити цей процес, порадив мнути каштани. Студент так і робив. Благо, біля філологічно факультету їх не бракувало.

Словесність давалася Василеві доволі легко: він просто жив навчанням і наукою. Допоміг і попередній самоосвітній досвід: ніхто зі студентів не мав за плечами більше за нього прочитаних та осмислених книг, ніхто так глибоко не розумівся на філософії і мало хто міг похвалитися такою кількістю вивчених напам'ять творів. Щоб мати стипендію й не залежати від мізерних заробітків колгоспників-батьків, Ва-

²³ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.112-113.

силь, окрім відмінного навчання, активно проявляв себе у житті інституту та дрогобицької громади: в місцевій комсомольській організації, як депутат міської ради, як інспектор позаштатної інспекції. Але робити якусь комсомольську чи комуністичну кар'єру або якимось співпрацювати із Комітетом державної безпеки (КДБ) заради соціального зростання (щоб стати завідувачем кафедри, деканом, проректором, ректором тощо) не планував: він добре пам'ятав, що був у цій ворожій, колоніальній системі органічно чужим. І, як і більшість нормальних українців-інтелігентів того часу, займав нонконформістську позицію – лише маскувався під так звану «радянську людину». При цьому здогадувався (точно відомим це стане аж у часи Незалежності), що кожен четвертий громадянин СРСР був інформатором репресивних органів. Тому намагався бути обережним і у висловлюваннях, і в діях. Тим більше, що на початку 1970-х в УРСР відбувалася чергова хвиля репресій.

До речі, молоді люди по-різному уникали пасток співпраці з органами держбезпеки. Наприклад, один із друзів В.Іванишина, що виїхав навчатись до Києва, розповідав, що після отримання наполегливої пропозиції про співпрацю, він був змушений позичити гроші й кілька тижнів відвідувати різні столичні ресторани й публічно споживати значну кількість алкоголю. Зрештою, у КДБ на нього махнули рукою: початкуючий алкоголік їм був не потрібен.

Однак попри суворі, навіть іноді немилосердні, часи, тодішні студенти були інакшими, аніж сучасні. Спрага знань і повага до викладачів були набагато вищими. В.Іванишин не без суму згадував: «...Перерва. Довгий факультетський коридор. Біля кожного вікна – гроно студентів, іноді – із викладачем. Ми про щось говоримо, сперечаємось, допитуємось. А мимо нас прогулюється хтось із професорів. І коли він проходить повз нас, ми чомусь замовкаємо і повертає-

мось до нього. Він киває нам і йде далі. І так – біля кожного вікна. «І як за сонцем повертає сонях, так довго вслід чогось дивились ми...» (Л.Костенко).

Зараз біля вікон – інші студенти. А коридором тепер прогулюємось ми, нинішні викладачі. Але на нашу появу вже ніхто не реагує. Іншими стали студенти. Іншими – викладачі. Іншою стала *alma mater*. Світ таки став іншим. А мріялось, що стане кращим...»²⁴. Тож нічого дивного нема, що студенти могли за власним бажанням запрошували викладача із іншого університету, щоб прочитав той чи інших курс. Так сталося, для прикладу, із запрошенням, ініціатором якого виступив В.Іванишин, знаменитого на той час львівського літературознавця та фольклориста Івана Денисюка (1924 – 2009), котрий прочитав у Дрогобичі цикл лекцій про Франка та класичну літературу ХІХ ст. І студенти, і запрошений викладач були в захопленні: вони – мудрістю й дотепністю лектора, він – уважністю й ентузіазмом слухачів.

Після закінчення інституту, молодий філолог потрапляє за розподілом, як він згодом сам жартував, «за границю», тобто у високогірне село Росохач Сколівського району, котре було розташоване за перевалом Границя. Один навчальний рік (1972-1973) працює вчителем української мови та літератури у восьмирічній школі. Знайомиться із пишною природою верховинської Бойківщини та місцевими людьми. З однією з них, теж випускницею дрогобицького філфаку, уродженкою Сколівського робітничого передмістя Демня, Світланою, він згодом (у 1974 р.) одружиться (у 1975 р. в них народиться син Петро, у 1976-му – донька Тетяна, у 1980-му – син Андрій).

У цей час Василь Петрович товаришує також із іншими вчителями та місцевими верховинцями, особливо зблизився із українізованим нащадком німецьких (із Баварії) ко-

²⁴ Іванишин В. Професор. *Іванишин В. Українська ідея*. С.913.

лоністів Франком Марочканичем. Так утворилось добірне коло молодих людей, котрі весело проводили час, влаштувувачи систематичні вилазки в гори, де дозволяли собі не лише пікніки, а й найпотаємніші розмови, вправляння у стрільбі з мисливських рушниць (щоправда, Василь, хоч і дуже влучно, але стріляв тільки по неживих мішенях, бо, незважаючи на бойовий характер, не міг позбавити життя безневинну тваринку) і співи народних та тодішніх естрадних пісень («Пісня про рушник», «Два кольори», «Червона рута», «Водограй» та ін.). Окрім опришківських («Гей, браття опришки, налийте горілки, / До ватри підкиньте ще дров. / Настрійте ми горло голосом сопілки, / Я вам заспівати готов. // (...) Гуляймо ми, браття, поки ще весело / І поки ще ясні дні. / Краще раз злітати соколом в Карпати, / Ніж весь вік стогнати в ярмі») чи козацьких («Розпрощався козак зі своєю ріднею, / Та й поїхав в далеку дорогу, – / За свій рідний край, / За козацький звичай / Йшов у бій за свою перемогу!») творів, часто співали те, що заборонено було озвучувати окупаційною владою: пісні січових стрільців («Ой на горі, на Маківці, / Ой, там б'ються січовії стрільці. // Хлопці, підемо боротися за славу, / За Україну, за рівні права й державу, / Хлопці, підемо, боротися будемо / За Україну, за рівні права!») та повстанців (воїнів УПА):

Світить місяць, світить ясний,
В українському селі,
А ми мучимось у лісі –
Усі хлопці молоді.

Найцікавіше в цьому всьому було те, згадував В.Іванишин згодом, що ніхто ніколи нікого не здав. Рабський дух советчини опанував далеко не всіх українців.

Перебування в Росохачі мало ще один «побічний ефект». Йшлося про здоров'я. Великий обсяг читання під час філологічного навчання та ще й при поганому гуртожицькому

освітленні спричинив хворобу очей (точніше того одного, котре нормально бачило). Наприкінці навчання зір катастрофічно впав. Лікар-офтальмолог виявився навдивовижу мудрою людиною: він сказав, що офіційна медицина тут мало чим допоможе, проте може порадити пити свіже молоко щойно від корови (не менше літра в день). Василь так і зробив. За рік вчителювання зір відновився повністю. Окуляри знадобилися вже аж на пенсії.

Розділ II.

Входження в академічний світ і літературну критику (1973 – кінець 1980-х)

Є така країна Україна,
де живуть Шевченко і Франко.

Петро Скунець

У цей же час учителювання розпочинається, завдяки дружбі із колом львівських літераторів, журналістське та літературно-критичне становлення Василя Іванишина. Навесні 1973 р. виходить його перший матеріал в республіканському літературному журналі «Жовтень» (в часи Незалежності – «Дзвін»), а в червні цього ж року в обласній газеті «Вільна Україна» – стаття «Орявчицький феномен», присвячена разючому прикладові місцевої безгосподарності. Ці публікації були потрібні, оскільки утверджували суспільний статус автора: поруч із компартією, каральними органами та армією, преса була могутньою силою в радянській імперії.

Молодий талановитий хлопець, із прекрасними фаховими знаннями, доброю характеристикою й публікаціями в обласній пресі, зрозуміло, виявився потрібним Дрогобицькому педінституту, тим більше, що як здібного й активного студента, людину пишучу Василя Іванишина добре там пам'ятали. Завдяки тодішньому (у 1968-1973 рр.) ректорові Володимирі Чорнієві (до речі, єдиному з усіх ректорів Дрогобицького вишу за всю його історію галичанинові – з Тернопільщини), Іванишина від липня 1973 р. запрошують на роботу в рідну alma mater викладачем української мови та літератури на підготовчому відділенні. Паралельно він, за підтримки свого приятеля Григорія Штона, випускника дрогобицької філології, котрий почав працювати в Інститу-

ті літератури Академії Наук у Києві, та вченого секретаря інституту Миколи Жулинського, отримує аудієнцію у тогочасного (з 1966 р.) завідувача відділу теорії літератури Ігоря Дзеверіна. Розмова вийшла тривалою і плідною: Дзеверін був захоплений рівнем знань молодого галичанина із філософії та літературознавства, особливо вразило його глибоке тлумачення естетики Іммануїла Канта. Домовились про вступ в аспірантуру Інституту літератури за спеціальністю теорія літератури, про наукове керівництво й можливу тему майбутньої кандидатської дисертації. Окрилений співбесідою майбутній аспірант повернувся до Дрогобича готувати документи для вступу.

Здавалося б, перед ним відкриваються непогані можливості для входження в омріяний академічний світ, причому на двох стартових площадках – дрогобицькій та київській. Однак на цей раз чуда не сталося: не все виявилось так просто.

Якось на початку навчального року, побачивши велику чергу до каси за зарплатою, Василь Іванишин чомусь вирішив пожартувати на тему, що добрий капіталіст не дозволив би собі такого марнування часу своїх працівників. Присутні посміялись та й забули про це влучне спостереження. Проте забули, як виявилось, не всі. Один із присутніх сексотів, чоловічок із чорною душею, доніс куди слід про антикомуністичні висловлювання новоприйнятого викладача. Здійнявся скандал. Репресивні органи почали тиснути на керівництво університету. Те, хоч і симпатизувало новоявленому еретикові, однак було змушене діяти за інструкцією: В.Іванишина звільняють з роботи за антирадянщину. Це автоматично перекриває йому шлях для вступу до київської аспірантури.

Однак Божа сила, очевидно, чувала над Василем: завдяки підтримці інститутських друзів, авторитетові журналістських публікацій і доброзичливості нового ректора, вінни-

чанина Василя Надім'янова (болгарина за походженням), його через кілька місяців у листопаді 1973 р. знову беруть на роботу, але не викладачем, а на посаду старшого лаборанта кабінету естетичного виховання з місячним іспитовим терміном. Тож довелося дуже поводити, обережно рухатись до вимріяних літературознавчих студій, до яких особливо лежала душа: спочатку лише в позаробочий час і лише на підготовчому відділенні дозволено було працювати викладачем на «погодинці» (погодинній оплаті), у 1974 р. протягом двох місяців він виконує обов'язки редактора інститутської багатотиражки «Радянський педагог», і тільки від листопада 1978 р. – стає штатним викладачем підготовчого відділення при кафедрі української мови. Лише з квітня 1984 р., після одинадцяти років роботи мовником, сорокарічного В.Іванишина беруть на кафедру української літератури, де він і працює вже до кінця життя, послідовно здобуваючи посади старшого викладача та доцента.

Щоб підтримати імідж людини, котра насправді не так ненавидить радянську владу, як про це інколи розповідали, В.Іванишин займає активну громадянську позицію: продовжує систематично публікуватися в пресі, очолює добровільну народну дружину філологічного факультету, погоджується бути народним засідателем товариського суду, керує літературним об'єднанням імені Івана Франка та інститутською літературною студією «Зерна», виступає як лектор перед вчителями, студентами й громадськістю, постійно організовує літературні вечори, благо, що мав чимало знайомих друзів-письменників: Івана Гнатюка, Богдана Стельмаха, Ігоря Нижника, Євгена Титикайла, Віктора Романюка та ін.). У такий спосіб Іванишинові вдавалося створювати на філологічному факультеті цікаву й бадьору атмосферу інтелектуального неспокою. Це життя в колі письменників і літературних початківців давало йому можливість постійно

відкривати простори для нових дискусій, відчувати свободу духу, насолоджуватися мистецтвом слова. Незамінним виявився також Іванишин, коли треба було читати на курсах підвищення кваліфікації вчителів, де він розгортав свою новаторсько-творчу теорію інтерпретації художнього твору, чи їхати у вересні (замість навчання) разом зі студентами на Херсонщину допомагати колгоспникам збирати урожай помідорів (слава мудрості комуністичної партії!). Вже пізніше, у 1987 р. він отримує звання і медаль «ветерана праці», щоправда, ні воно, ні великий стаж праці ніяк не вплинули пізніше на величину пенсії.

Атмосфера 1970-х років, коли Василеві Іванишину довелось розпочинати свою кар'єру викладача, літературознавця й публіциста, була задушливою і млявою. Советське суспільство після хвилювань 1960-х років увійшло в стадію стагнації і саморозкладу. Люди масово втрачали ідеали, переймалися психологією пристосуванства. Здавалося, що час зупинився (з усних спогадів В.Іванишина). Позірна стабільність насправді означала морально-духовний та ідейний занепад соціуму. Було стале відчуття того, що нація вмирає. Всі сфери заповнювали фальш і міщанські стереотипи.

У цей час для В.Іванишина опорою й струменем бадьорості стає дружба з Ярославом Радевичем-Винницьким (1941 р.н., родом зі Сколівщини) – блискучим інтелектуалом і мовознавцем, з яким подружилися ще в студентські літа. Тепер вони, разом працюючи на філологічному факультеті, багато розмовляли про наукові проблеми, національне буття, обдумували форми національного опору в політичній системі тотальної неволі. Особливо любили мандрувати горами, серед яких почувалися в безпеці від вух професійних і непрофесійних донощиків. Тоді визначили для себе стратегічну мету: багато розмовляти зі студентами, будити в них кмітливість, критичне ставлення до дійсності, національне

сумління. Через молодь завжди можна було вийти на ширші соціальні впливи.

Однією з інтелектуальних розваг обидвох науковців було шпигання незручними запитаннями філософського змісту викладачів марксизму-ленінізму Дрогобицького педінституту, на які ті не могли знайти відповіді. Часами такі дискусії перетворювалися на теми анекдотів і швидко поширювалися містом. У результаті цього серед дрогобицької інтелігенції зростала іронія щодо офіційної комуністичної ідеології. Наприклад, вони підходили до котрогось із фахівців із марксизму-ленінізму і з наївним виглядом в чисто сократівському стилі питали: «Скажіть, будь ласка, от ви розповідали про ключову роль народних мас в історії». – «Так». – «Нас цікавить: чи в успіхах військ Чінгісхана народні маси теж відіграли ключову роль?» – «Звичайно, так». – «А чи могли б відбутися ці успіхи без використання монголами коней?». – «Звичайно, ні». – «Тобто, виходячи з цього, ключову роль в історії відіграють народні маси і коні?». Переляканий таким святотатським висновком, що в корені міняв один із постулатів історичного матеріалізму, «суспільник»²⁵ утікав і намагався більше ніколи не спілкуватися з допитливими філологами.

Разом з Я.Радевичем-Винницьким десь, приблизно, наприкінці 1970-х, вони задумали влаштувати якийсь гучний вибух в області, наприклад, на мості (але без людських жертв), щоб хоч якось сколихнути отупіле від брежневського «застою» українське суспільство. Я.Радевич-Винницький знайшов через знайомих місце, де можна було дістати динамітні шашки, але від акції вирішили відмовитися, бо вся вибухівка була облікована й через це каральні органи легко могли виявити і постачальників, і замовників.

²⁵ Так називали викладачів суспільних наук.

Другою великою дружбою Василя Іванишина були стосунки із доцентом кафедри української літератури стріянином Зеноном Гузарем (1930 – 2010), відомим краєзнавцем і популярним лектором. З.Гузар – дуже ввічлива й делікатна людина, тонкий інтерпретатор літератури, великий ерудит в сфері культури загалом, був наче реліктом міжвоєнної доби, її культурної традиції – «старим галицьким інтелігентом». Він дуже добре знав заборонену літературу, знав багато людей – учасників націоналістичного руху й пізніших дисидентів, зокрема мав прямі контакти з членами Фронту національного опору (лідер Зеновій Красівський), отримував від них нелегальну літературу. Із Зеноном Гузарем Василь Іванишин «розкошував» (за самоозначенням) в теоретичних бесідах на різноманітні теми. Вони могли годинами прохажуватися Дрогобичем і тлумачити вибрані місця з художньої літератури чи складні питання естетики. Зенон Гузар був майстром мікроаналізу літературного тексту, вмів оригінально переосмислювати закони творчості, міг присутньо говорити на будь-які теми з літературознавства, культурології чи філософії. Це розбуджувало в молодому вченому панорамні зусилля думки (з усних спогадів В.Іванишина).

Школа літературознавства, засвоєна в розмовах і лекціях З.Гузара, стала добрим ґрунтом для вироблення у Василя Іванишина чудової майстерності інтерпретації художньої літератури. Помножена на його потужний інтелект філософського характеру, вона дуже скоро зробила з нього ґрунтового літературознавця, передусім літературного критика.

Літературна критика в часи СРСР була справою невдячною. Після примусового зупинення доби культурного шістдесятництва у 1972 р., коли в Україні відбулися масові арешти дисидентів, інтелігенції, студентства і настала «ера В.Щербицького», в науку й літературну критику прийшли тотальні заборони, фальш, агітаторство. Для сумлінної і

чесної людини працювати в цих сферах було морально важко. Тому В.Іванишин мусив багато зважувати, тонко продумувати форми й шляхи творчих дій, аби утвердилися як правдивий літературний критик.

У цей час він працював на кафедрі української мови і викладав тільки мовознавці дисципліни (стилістику й лінгвістичний аналіз тексту), найбільше читав на підготовчих курсах практикум української мови. Це, зрозуміло, не задовольняло його інтелектуальні й ідейні потреби. Простір впливів був завузький.

Тому літературна критика стала для Василя Іванишина тою «оазою натхнення», яка в особливий спосіб оживляла суспільно-політичну атмосферу в СРСР, тож коротко пояснимо її особливості. Комуністична система весь час вимагала від науки й культури пропаганди, агітації. Жива думка, абстрактні теми, національні акценти не віталися. Всі офіційні літературні критики, які хотіли здобути високі трибуни й можливості (участь в телепередачах, редколегіях головних літературних журналів, можливість друкувати окремі книжки тощо), мусили цинічно вихваляти комуністичну партію, пропагувати марксистсько-ленінські ідеологеми, вихваляти успіхи «розвинутого соціалізму». Фактично відбувалося «продавання чортові душі». Літературна критика вважалася додатковою галуззю офіційної пропаганди. Якщо ти мав сумління й якусь ідею, то літературним критиком ставати було небезпечно. За самою критикою цензура стежила з особливою пильністю. Водночас це була й важлива сфера, оскільки саме в критиці можна було сказати щось незвичне, донести до читачів потрібне, чого не можливо було зробити, наприклад, в науці. Осмислюючи феномен літератури, літературний критик міг заговорити про психологічні основи краси, що не віталось, згідно з естетичними нормами соцреалізму, або відкрити якусь щілину до забо-

роненої частини української культури, ніби мимовільно, між іншим згадавши національно значущу тему чи ім'я.

Щоб не «продати чортові душу», В.Іванишин вирішив вибрати для себе в літературній критиці делікатну лінію: писав в основному про провінційних, маловідомих письменників, або про початківців. У тих жахливих і своєрідних суспільних умовах це давало певні переваги й можливості. З одного боку, за творчістю провінційних авторів не так пильно стежила советська цензура, бо вважалося, що вони пишуть на малозначущі теми й не підіймають якихось гострих проблем. З іншого боку, пишучи про молодь, можна було вдаватися до навчань її законів елементарної поетики, бо ж її, молодь, треба було ще тільки навчити писати і писати гарно. Це й відкрило перед Василем Іванишином бажаний вільний простір для думання й інтерпретування літератури.

Тоді советська влада проґавила одну значущу тенденцію: якраз провінційні, загнані комуністами на задній план літературної активності автори, дозволяли собі писати і про деякі офіційно небажані теми, й писати у стилістично вільнішому дусі. Тому в тодішній літературі виникла парадоксальна ситуація: вишукані твори, з вагомим ідейним підтекстом почали з'являтися якраз в провінційній літературі. Так постали феномени Петра Скунця, Богдана Стельмаха, Івана Гнатюка, Євгена Титикайла, Ігоря Нижника та ін. І, власне, цю дуже потрібну тенденцію взявся активно підтримувати Василь Іванишин як критик.

Його статті в газетах («Вільна Україна», «Ленінська молодь», «Радянське слово», «Радянське Прикарпаття», «Нафтовик Борислава») і журналах («Жовтень», «Вітчизна», «Дніпро») відзначалися максимальною конкретністю, концептуальністю, тонким розумінням літературно-творчих нюансів. В.Іванишин завжди намагався підтримати того

письменника, в якого він відчув щирість, правдиву думку, вірність національній традиції в культурі. У такий спосіб йому вдавалося ніби «підпирати» ті непомітні тенденції в літературі, які тихо народжувалися в творчості авторів другого й третього планів, на проблематику яких офіційна цензура звертала менше уваги. Тут би вставити про тематику статей, хоч трохи

Окремою сторінкою творчості В.Іванишина стала його невтомна робота з початківцями. У Дрогобичі й Бориславі постійно гуртувалася творчі молодь. Гуртувалася вона біля літературних студій, які існували при місцевих газетах, відповідно «Радянське слово» і «Нафтовик Борислава». У цьому середовищі Василь Петрович побачив для себе вдячну інтелектуальну ниву: творча молодь тоді шукала краплин «чистого повітря» в щирих розмовах, в незаідеологізованій літературі, в відкриттях і тлумаченнях «нерадянських» тем з історії, культури, філософії ідей. І він так само широко полюбив це середовище. Відтак почали з'являтися одна за одною статті В.Іванишина про початківців і кожна ставала якимось самобутнім явищем. Писав він їх дуже продумано, уважно, навіть делікатно, щоб не вразити кого необережною фразою чи словом. Кожну статтю умів перетворити на урок про прекрасне, про висоту духу, про ідейність, хай і в межах комуністичної цензури.

Скоро слава про дрогобицького «навчителя літератури» долетіла до Львова. Зав'язалися дружні стосунки із редактором популярної молодіжної газети «Ленінська молодь» Михайлом Батогом (пізніше – активним учасником національного відродження, депутатом Верховної Ради першого демократичного скликання 1990-1994 рр. від Руху). Тут, у Львові, Василь Петрович зустрів набагато ширше й якісніше коло творчої молоді. На шпальтах «Ленінської молоді», яка в кінці 1980-х рр. із тиражем 180 тис. екз.

була наймасовішою молодіжною газетою в СРСР, почали з'являтися його розлогі й аналітичні статті про художнє слово. Це привертало увагу ширшої громадськості, адже статті вражали несовковим мисленням, глибоким і логічним прочитанням мистецьких явищ і законів творчості, відчуттям національних сутностей. До літературної студії «Каменярь» при комсомольській «Ленінській молоді» потягнулися далеко не комсомольські душі юних українців. Василь Петрович любив з гумором пригадувати, як на одному із засідань студії «Каменярь» побачив на задньому ряду цілком «нелітературні» обличчя двох чоловіків, які, очевидно були людьми з «органів», як тоді казали, тобто із КДБ: вони завітали на літературне засідання через розголос, що там збирається занадто багато молодих людей, а таке завжди хвилювало радянську владу.

Про Василя Іванишина як творчого й оригінального літературного критика заговорили і в літературних колах, і в суспільстві. Зрозуміло, фронт його творчості і впливів залишався обмеженим, адже при існуванні суворої цензури сказати відкрито щось вагоме, ідейне було неможливо. Ця слава літературного критика, правда, чомусь не доходила до кафедри української літератури рідного педінституту, на якій Василь Петрович дуже хотів працювати, бо надто любив художню літературу й бажав постійно інтерпретувати її. Слава ж, як відомо, викликає як захоплення, так і заздрість. Можливо, тому професійному літературознавцю чекати на місце на кафедрі української літератури довелося довгих 11 років...

Паралельно із літературною критикою В.Іванишина вабила ще одна галузь творчості – публіцистика. Для вільної думки й ідейності це була ще більше незручна сфера, бо в ній гласні й негласні цензори стежили, наче люті цербери. Тому, зрозуміло, тут розгорнутися не було як. Але й у цій

тісній ніші Василь Петрович знайшов для себе творчу шпаринку, через яку міг вкидати в суспільство гострі судження й несподівані думки. У період середини 1970-х рр. в редакції дрогобицької газети «Радянське слово» відділом культури відав Ігор Сусюк (1943-2004) – здібний і жвавий журналіст, дотепник, свідомий національний інтелігент. Згодом талант І.Сусюка розкрився в часописах «Трускавецькая здравница» (1985-1989), «Курортний вісник» (1989-1990), «Франкова криниця» (1991-2004), які він всі заснував як головний редактор. Саме І.Сусюк, за спогадами В.Іванишина, створював в редакції дрогобицького «Радянського слова» в сірі роки советського суспільного застою атмосферу веселості, антикомуністичного скепсису, задержуватості. Тож у співпраці з цим талановитим журналістом, через його стимулювання й прикриття раз у раз на сторінках провінційного чудного часопису з'являлися дотепні й гострі фейлетони Василя Іванишина, влучні репліки, художні замальовки, саркастичні випадки проти всюдисущого міщанства, іронічні мініатюри про советську буденність тощо.

У ці роки В.Іванишин став «живим нервом» журналістського середовища в Дрогобичі: зав'язував інтелектуальні дискусії, будив до нестандартності, орієнтував на високу культуру. Другою світлою людиною цього середовища став для нього Василь Станович (1940 – 2002) – згодом засновник дрогобицької християнської газети «Добре серце» й однойменного видавництва. Разом зі В.Становичем реалізовував різні видавничі проекти, популяризуючи й відроджуючи первні християнської духовності. У 1990-1992 роках Василь Петрович написав для цього часопису багато стратегічних і значущих христологічних статей: «Блаженні милостиві...», «Тому святий Миколай...», «Готуймося до Різдва», «Наш Новий рік», «Во ріці Йордані», «Безсилля чи безвілля», «Христос Во-

скрес!», «Добротворець», «Якщо не ми, то хто?», «А милосердя – вище», «Діти – майбутнє народу», «З нами Бог» та ін. Написав вертеп «Месія» (1991).

Тим часом у 1984 р. «мур» неприймання на кафедрі української літератури в Дрогобицькому педінституті, нарешті, впав і Василь Іванишин, за щасливим збігом обставин, став викладачем цієї кафедри, про що мріяв довгі 11 років. Цьому посприяли об'єктивні причини. Спочатку його «кидають» на заповнення лакуни з читання лекцій замість вибулого з кафедри Лева Фалендиша, який викладав курс історії української літератури ХІХ ст., а потім кафедру раптово покидає доцент Валентина Гошовська, яка читала курс «Української радянської літератури». Таким чином, Василь Петрович опинився в органічному для себе ціннісно-естетичному просторі: в літературі ХХ ст., яка логічно переходила в сучасну літературу, яку він, будучи актуальним літературним критиком, знав як учасник літературно-критичного процесу зсередини.

Серед студентів дрогобицької філології В.Іванишин був популярним вже давно. Тепер важливий і складний курс національного письменства взявся читати 40-річний жвавий інтелектуал, резонер, пристрасний і вмільий оратор – і це викликало додаткове захоплення. Слава про нього розходила навіть поза межі Дрогобича. Так про це згадувала згодом колега Василя Петровича по кафедрі доцент Олександра Химин: «...варто відзначити також його унікальний ораторський талант. Його лекціями і виступами зачаровувались, вони мали широкий резонанс.

Будучи студенткою Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника (а це було ще в радянські часи), я вже чула про надзвичайно цікаві лекції дрогобицького викладача Василя Іванишина»²⁶.

²⁶ Химин О. Квітка пам'яті. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.125.

Українська література ХХ ст. (власне, офіційно вона називалася «українська радянська література» і ніяк інакше) в умовах СРСР – це було сумне й калічне явище. Радянська влада заборонила понад 90% українських літераторів цього періоду і їхніх творів. Десятки видатних письменників Розстріляного Відродження перебували під цілковитою цензурою, а тих, яких згадували, то робили це лише для того, аби наголосити, які вони були «фашисти» й «декаденти». Літературний процес Західної України в міжвоєнну добу не викладався цілком (згадувалися лише 1-2 імена), література української еміграції 1920-1940-х рр. й української діаспори 1945-1990 рр. блокувалися повністю. Викладалися тільки класики соціалістичного реалізму від П.Тичини до О.Гончара. При чому в офіційній програмі бралися переважно їхні найгірші твори, написані в кондово-прокомуністичному дусі. Тож для кожного сумлінного науковця й викладача така література була суцільною мукою: постійно доводилося вдавати, що й ти віриш в «ідеали комунізму», що й ти переконаний, що це не графоманія, а «високе мистецтво». Як правило, літературу ХХ ст. в советські часи читали й вивчали або закінчені циніки, або творчі дегенерати. Часто це були якісь випадкові люди, які прийшли на викладацьку роботу чи то з партійної служби як колишні комуністичні ідеологи, чи то якісь дрібні чиновники з партквитком і філологічною освітою (саме таким на дрогобицькій кафедрі української літератури був, наприклад, «вікопам'ятний» Микола Домницький, якого прислали з Полтавщини як вірного партійця і який за довгі роки «невтомної праці» нічого сутнього не написав). Загалом така тенденція негативно відбивалася на філологічному студентстві, яке мало дуже сумне уявлення про змагання українського творчого духу письменників ХХ ст., а це, своєю чергою, відбивалося на учнях українських шкіл,

яким давали просто фальшиві знання у цій темі, насправді важливій і багатопроBLEMній.

Василь Петрович дивився на українську літературу ХХ ст. цілком з іншого боку – і в цьому був його феномен як культурника й інтелігента – з боку *національного опору українства*. Для цього він застосовував один зручний прийом: розповідав, скільки дозволяли тодішні рамки офіційності, про національне буття українства, його долю, морально-духовні змагання. Відтак вся радянська література з її офіційними ідеологічними ідіотизмами, профанацією мистецтва, масовою графоманією, викривленням правди, безбожництвом і святотатствами, недобре замаскованим російським шовінізмом поставала як велике знуцання над українським народом, адже вона цієї долі і цього буття не осмислювала.

Зрозуміло, про складні проблеми національного буття Василь Петрович висловлювався на своїх лекціях обережно, часто завуальовував свої думки, вдавався до іронії й легкого сарказму. І водночас вміло вів слухача до сміливих висновків. Його лекції завжди були критичними, літературний матеріал поєднувався з історією, цікаві образи й художні деталі виносилися на суд естетичних інтерпретацій. Завжди був присутній гумор (без гумору, можливо, й не можна було серйозно ставитися до пародійної радянської літератури!). Чи не головним методом його літературознавчого аналізу був «розтин» сумління кожного автора. Таким чином перед студентами поставала галерея не «урочистих трафаретів», як це було звичайно в радянському адораційному літературознавстві, а серія драматично сформованих особистостей, примушених в умовах страшної за своїм соціальним катастрофізмом Революції, громадянської війни, років індустріалізації й колективізації кидатися в новітні форми мистецької творчості, уникати політичних ударів, рятува-

ти своє життя за допомогою відвертого пристосуванства й фальшивої літературщини. Раптом найнудніша частина вітчизняної літератури з її «героями соціалістичної праці», «лауреатами ордену Леніна» і подібними фантазмагоріями поставала як трагічний і комічний водночас епізод культурної історії, як макабрична картина запровадження душі чортові, як страшний у своїй суті відступ від національних глибин. Останній висновок студент міг зробити самостійно. Лектор лише знову й знову кидав свої влучні дотепи й саркастичні оцінки.

Цікаво, що деякі його студенти, як-от професор Ігор Набтович, котрі отримали згодом досвід іноземного навчання, так висловлювались про лекції В.Іванишина: «Я мав честь слухати його лекції з історії української літератури. Це були бездоганні конструкції з жорсткою методологічною основою, в яких літературні напрямки, школи і течії лягали щільно припасованими цеглинами, вибудовуючи міцну, з неперевершеними архітектурними пропорціями будівлю письменства жорсткогого ХХ віку. Хоча, знаючи його любов до дерева й столярної справи, можна було б порівняти його лекції й із творенням великого іконостасу української літератури. Тут були вирізьблені образи й образи святих та блазнів, нечестивих і юд, справжніх мистців та графоманів.

Пізніше я мав можливість слухати у Мюнхені в Українському Вільному Університеті лекції українських літературознавців, істориків, політологів із різних країн світу й можу твердити, що Василь Іванишин був бездоганим лектором і промовцем: він міг би викладати у найкращих університетах Європи та Америки. Його лекції, однак, одночасно не були мертвими схемами, подібними до бездоганно зібраних, поклясифікованих гербаріїв, які лише є безмовним закаменілим упорядкуванням світу. Це були живі історії літературного процесу, про реальних живих

людей, які творили літературу, які, служачи цій літературі, часто клали життя – саме тому, що вони були письменниками українськими»²⁷.

У цей період Василь Іванишин мусив, уже як викладач-літератор, взятися за написання кандидатської дисертації. Вибір впав на тему про літературну групу «Західна Україна», яка існувала в 1925 – 1933 рр. в УРСР і до якої входили Дмитро Загул, Мирослав Ірчан, Василь Атаманчук, Василь Бобинський, Володимир Гжицький, Любомир Дмистерко та ін. Вже йшли роки «перебудови» в СРСР і така тема виглядала актуальною, оскільки майже всі учасники «Західної України» були репресованими в 1930-і рр. і тепер їх треба було науково реабілітувати, показати невинними жертвами. Тобто можна було здійснити певний антикомуністичний випад. На перший погляд, така тема виглядала цікавою і Василь Петрович взявся за неї з ентузіазмом. Назбирав багато матеріалу про історію літературної групи. Однак незабаром виникло одне вагоме «але»: зміни в СРСР в кінці 1980-х рр. відбувалися дуже стрімко, від обережної критики історії комуністичної партії історики й публіцисти дуже швидко перейшли до викривання її незліченних злочинів проти нації та людяності, тож тема вивчення літературної творчості відвертих пристосуванців, ким переважно були члени «Західної України», постала просто смішною. Сам Василь Петрович називав «західноукраїнців» не інакше як «холуями», настільки їхня життєва позиція і творчість були безідейними і фальшивими. Тож розпочату роботу він відклав у «довгий ящик», усіляко уникаючи цієї гнилої теми. Згодом своїм учням пояснював: «Написати таку роботу, якої від мене хотіли в радянський час, означало плюнути в кров усіх тих, хто боровся за Україну».

²⁷ Набитович І. Про Столяра, який будував мости у майбутнє (про Василя Іванишина). *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.34.

Однак це зовсім не означало, що В.Іванишин не розвивав свою наукову свідомість і теоретико-методологічне мислення. Навпаки, відмовляючись від фальшивих засад марксизму-ленінізму як «єдиноправильного методу» він формує оригінальний теоретичний спосіб розуміння *герменевтичного* типу, максимально намагається освоювати альтернативні, власне наукові методології аналізу та інтерпретації літератури. Наприклад, під впливом Я.Радевичча-Винницького захоплюється структурально-семіотичною методологією, початки якої віднаходять ще в герменевтиці Блаженного Августина. Внаслідок чого поступово розпрацьовує власний науковий метод *структурально-функціонального аналізу*.

Молодий філолог виробляє і власний спосіб освоєння нової теоретичної інформації – через не просто конспектування, а переписування важливих праць (за аналогією із освоєнням початківцями художнього досвіду). Сучасна нейробіологія та нейропсихологія сказала б, що цей підхід максимально сприяє сформуванню нових нейронів. Тут, як це часто буває, допомогло спілкування з майстрами філології: «Якось, коли я вже став викладачем, під час перерви ми з професором [Пархом Яременком] розмовляли про способи культивування літературного таланту (я багато займався з початківцями у літстудії при місцевій газеті). У цій розмові Пархом Кирилович чомусь згадав, як до війни він працював у Харківському університеті. Тоді там вчився О.Гончар та інші майбутні письменники. “І знаєте, я не раз чув, як вони хвалилися один одному, що вже встигли переписати то «Кайдашеву сім’ю» І.Нечуя-Левицького, то «Хіба режуть воли, як ясла повні?» Панааса Мирного, то ще щось», – сказав між іншим професор. Я запитав, навіщо вони це робили, але Пархом Кирилович тільки здвигнув плечима.

Ця розмова згадалася, коли одного разу до рук мені потрапила книжка зі структуральної поетики. Видання було дуже цінним для мене, бо ще студентом під впливом молодого тоді викладача Я.Радевича-Винницького, з яким ми дружили, я так захопився цією методологією, що один наш колега жартома називав мене романтиком структуралізму. Я двічі прочитав цю монографію і вже міг цитувати з неї цілі абзаци. Але книжку треба було повернути власникові – поету Іванові Гнатюку, а розлучатися з нею не хотілося. І тоді я вирішив переписати її: і монографію матиму, і заодно випробую на собі нову для мене методику переписування тексту.

Це було щось надзвичайне! Правда, перші кілька днів я кляв себе за це переписування, бо спочатку було дуже нудно, за вечір я встигав переписати лише кілька сторінок, а книжка була доволі об'ємна, що зовсім не надихало. Тим більше, що я знав себе: раз узявся, то таки перепису, хоч би мав постаріти за цим заняттям. Але через кілька днів ситуація змінилася. Я помітив, що просто з роботи біжу на квартиру, щоб сісти за переписування. І я таки завершив цю працю, хоч під кінець давав собі слово переписувати за один раз не більше трьох сторінок – хотілося розтягти час, довше побути в силовому полі цієї монографії.

Виявилось наступне. Оскільки людина мислить набагато швидше, ніж пише, то при переписуванні процеси освоєння, осмислення і засвоєння тексту набувають особливої глибини і ґрунтовності. Нові поняття й терміни встигаєш не тільки збагнути, але й знайти для них місце у своєму аналітичному тезаурусі, подумки застосувати до предмета власних зацікавлень. Кожне речення стає змістовнішим, більш інформативним, ніж під час читання, бо висловлена в ньому думка входить у свідомість практично у всій повноті, запрограмованій автором, і вже проаналізованою й оціне-

ною. І тому текст у цілому дає переписувачеві незрівнянно більше інформації, ніж читачеві. Крім того, підсвідомо аналізується мова, ідіолект автора, його здобутки і втрати, а це надзвичайно позитивно впливає на формування власного стилю. А ще – виробляються навиків введення себе в робочий стан, що особливо важливо для тих, чия творча робота не може бути одномоментною, на хвилі натхнення – як у поетів (і то не завжди). Зрештою, переписування привчає до посидючості, що теж суттєво.

І ще один наслідок: коли я закінчив цю працю, переді мною лежав стосик паперу з переписаною монографією, а поруч – утрічі вищий! – із власними думками, нав'язаними цим текстом. Майже всі ці записи увійшли до наступних публікацій»²⁸. Ішлося про монографію відомої румунської дослідниці українського походження Магдалини Ласло-Кущук «Питання української поезики» (Бухарест, 1974).

Продуманими герменевтичними ідеями, наприклад, щодо тлумачення літературного твору, Василь Петрович радо ділився і зі студентами, і з колегами: «До цього часу пригадую, яке враження справили на мене слова Василя Іванишина: “Бо ж відомо: письменник малює, а художник пише. Письменник малює словом у нашій свідомості свій, тільки ним бачений і пережитий світ, а художник пише свою картину, закодовуючи в її образах якийсь смисл, прагнучи через них передати щось важливе своїм майбутнім глядачам. І марно відшукувати зміст і сенс літературного твору в окремих рядках і фразах тексту – не уявивши і не переживши цього складного малюнка. Так само марно розглядати живописне полотно, не намагаючись його прочитати”»²⁹.

Вельми успішним було й розпрацювання В.Іванишиним у 1980-х на противагу марксистсько-ленінському монізму

²⁸ Іванишин В. Професор. С.911-913.

²⁹ Химин О. Квітка пам'яті. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.124-125.

теоретичних засад *націософської герменевтики*, котру він пропонує називати *національно-екзистенціальною методологією інтерпретації та мислення*. Розходилося про методологію розмірковування в національних категоріях, котра максимально точно відповідала б національному буттю, його сенсам й базувалася б на *національному імперативі*: все, що йде на користь нації і не суперечить християнству – добро, все те, що шкодить нації і християнству – зло. Багато років герменевт виношував задум цієї методології, апробовував окремі її ідеї у своїй викладацькій роботі. Згодом, в кінці 1980-х і на початку 1990-х рр., обговорював її основні концепти зі своїми учнями (О.Баганом, Б.Черваком, І.Набитовичем, згодом П.Іванишиним) та деякими колегами (А.Войтюком, Я.Радевичем-Винницьким, згодом Т.Салигою, С.Квітом та ін.). Вперше публічно національно-екзистенціальний тезаурус (передзнання) і сам термін був запропонований автором у виступі про Петра Могилу на Всесоюзному теоретичному семінарі «Києво-Печерська лавра» та її місце в історії вітчизняної духовної культури XI-XVII ст.», що відбувався з 30 жовтня по 2 листопада 1990 р. в Києві. Організаторами цього філософського заходу були Інститут філософії АН УРСР та музейне об'єднання «Києво-Печерський державний заповідник». В опублікованій на основі цього виступу статі під назвою «Світогляд нації» В.Іванишин вказував, що «особливо різко зміниться... образ Петра Могили, його епохи, нашої історії взагалі, якщо стати на позиції національно-екзистенціальної методології, тобто такої, одним із фундаментальних принципів якої є завдання збереження, буття і розвиток нації»³⁰. Більш розгорнуте трактування основних регулятивних принципів В.Іванишин буде здійснювати із сином Петром пізніше – у 1990-х та 2000-х.

³⁰ Іванишин В. Світогляд нації. Іванишин В. Українська ідея. С.710.

Усі наступні праці Василя Петровича – філологічні, історичні, філософські, публіцистичні, політичні та ін. – будуть написані з націоекзистенціальних, націоцентричних методологічних позицій.

Особисте життя Василя Петровича у цей час набуває певної гармонії та родинного щастя. Від 1978 року сім'я Іванишиних возз'єднується: дружина Світлана з двома маленькими дітьми перебирається із Зеленого Гаю до чоловіка в Дрогобич. Спочатку мешкають на квартирі (усі в одній кімнаті!) в особняку на вулиці Енгельса (тепер Солоний ставок), а в 1981 р., не без ускладнень і перипетій, отримують власну квартиру в новому будинку по вулиці Космонавтів (тепер Володимира Великого). Оскільки грошей на меблі не було, то дитячу кімнату й кабінет новий господар, благо пам'ятав навички столяра, умебльовує власноручно, змайструвавши стелажі й шафи для книжок та іграшок, ліжка та столики, що ховалися в стіну, щоб зберегти простір. Діти, натискаючи приховані механізми, із задоволенням показували гостям ці чудеса винахідливості радянського інтелігента. До речі, після смерті В.Іванишина у 2007 році багато людей, що прийшли на похорон і вперше потрапили до його квартири, дивувалися, чому в цього, за характеристикою злих язиків, «агента ЦРУ і КГБ», таке скромне житло?

Василь Петрович був вимогливим та принциповим, але водночас ніжним і дбайливим батьком, змалку привчав дітей до книжки, до шанування греко-католицької традиції, до української пісні, до рідної історії, до сільської роботи (косити, підгортати, громадити), до техніки (фотомистецтва, моделювання, столярювання), до освоєння комп'ютерних технологій. Отримавши після непростого дитинства і юності чимало хвороб, помножених на стресові ситуації на роботі та під час громадської діяльності, – хронічний бронхіт, радикуліт, нервово виснаження, облітеруючий ате-

росклероз, – В.Іванишин успішно довгий час боровся з ними завдяки загартовуванню та заняттям важкою атлетикою (особливо гантелями і гирями), велоспорту та лижам. Умів допомогти й іншим.

Невдовзі після переїзду до Дрогобича, син Петро, котрому доді було 4-5 рочків, упав і травмував ліву руку. Суглоб вправили, але якось так невдало, що рука почала всихатися. Лікарі були безпорадні, казали готуватися до найгіршого: дитина, мовляв, буде інвалідом. Тоді за справу взявся Василь Петрович. Він купив маленькі гантелі, розробив комплекс вправ і почав виконувати їх із сином. Невдовзі рука почала функціонувати та так, що стала вдвічі міцніша за праву. Тоді почали робити вправи на дві руки. Загроза стати калікою минула. Згодом, займаючись у секції боксу, у Петра виявся найсильнішим з усіх дітей удар лівою. Тренер був у захопленні. І тільки син знав, що це заслуга батька.

Любов до спорту намагався прищепити всім дітям та дружині: усі члени сім'ї мали комплект лиж і власні велосипеди. Ключки, м'ячі, санки, ковзани, тенісні ракетки, пінг-понг, бадмінтон, боксерські рукавички, турнік – чого тільки не було. За кожної нагоди й погоди вибиралися на прогулянки до лісу чи хоча б міського лісопарку. Особливе задоволення отримував від супроводжування старшого сина Петра до сусідніх міст на змагання з боксу. Сином не без самоіронії часто говорив: «Люди діляться на дві категорії: на мудрих і тих, що курять. Як я». Завдяки його беззаперечному авторитету й м'якому впливу, родину оминули прикрощі нікотинової, алкогольної чи наркотичної залежності. Проте часу на спілкування із сім'єю ставало щораз менше...

Основний час, енергію, інтелектуальні зусилля від другої половини 1980-х почала забирати громадсько-політична діяльність. Під час розпочатої генеральним секретарем

КПРС М.Горбачовим «перебудови», покликаної трохи реформувати загниваючу імперську систему, з'явилась можливість діяти в інтересах національного відродження та державотворення. Ніхто не сподівався, що чергове послаблення режиму буде надовго. Тож було усвідомлення, що діяти треба швидко, поки не почалося нове «закручування гайок», як це було у 1920-х чи 1960-х, щоб, за родинною мудрістю, «заскоро не забили».

Розділ III. Початки політичної діяльності (кінець 1980-х – 1991)

В суцільних ворогах пройшли роки-рої,
Руїна захлинається руїною.
Ми на Україні хворі Україною,
На Україні в пошуках її...

Микола Вінграновський

Процеси перебудови в СРСР не застали В.Іванишина зненацька. Націоналістичний світогляд, сформований під впливом батька-оунівця і загалом націоналістичної родини, був надійним стерновим для будь-яких бурхливих суспільно-політичних процесів. Було зрозуміло, що всі трансформації комуністичного режиму є несуттєвими до того моменту, доки буде кардинально поставлене національне питання. Не випадково найвище керівництво СРСР аж до 1990 р. («перебудова» почалася навесні 1985 р.) забороняло підіймати й публічно обговорювати національні проблеми в ЗМІ. Тому для В.Іванишина стало прерогативою обов'язкове включення національних постулатів в кожне осмислення суспільно-політичних трансформацій. Головною метою для українців мало стати не демократичні реформи в СРСР, покликані модернізувати окупаційну систему, а набування *сили національно-визвольного руху*.

У середині 1980-х ніхто ще не міг передбачити, що СРСР розвалиться на 15 суверенних держав офіційно визнаними за кордонами колоній – «соціалістичних республік», з яких той СРСР складався. Здавалося, залізобетонна державна машина, створена неймовірним деспотизмом комуністів у 1920-1930-і рр., буде ще довго тяжіти над народами. Надважливим завданням бачилися передусім демократичні процеси в КПРС, апеляція до розуму й совісті кращої ча-

стини комуністів, яка б змогла усвідомити всю фатальність наявної державної тоталітарної системи. Комуністична партія України, як відомо, характеризувалася особливою інертністю, антинаціональною спрямованістю, зачерствілістю переконань. Якщо в країнах Балтії, Закавказзя, у великих містах Росії процеси комуністичної демократизації йшли повним ходом від 1987 р., то в Україні, як і в республіках Середньої Азії, ще й не починали якогось руху.

Усвідомлюючи це, Василь Іванишин прийняв для себе рішення вступити до КПРС, щоб із середини стимулювати деструктивні процеси в компартії. Тут нагадаємо, що СРСР був офіційно «однопартійною державою». Вважалося, що тільки комуністи є єдиною політичною силою, яка виражає «інтереси пролетаріату». Всі інші політичні середовища й можливі партії розглядалися як «вороги пролетаріату». Зрозуміло, що це була фальшива марксистсько-ленінська казуїстика, за якою не стояло жодного аргументу історичної правди і яка була потрібна лише для обґрунтування диктатури комуністів. Відтак політичне слово в країні могли мати тільки комуністи. Публічно виступати, щось пропонувати громадянського чи, боронь Боже, політичного змісту ніхто інший, крім комуністів, на мав права.

Тож В.Іванишин став кандидатом у члени КПРС. Однак процеси в СРСР розвивалися так стрімко, лавиноподібно, що на 1989 р. в масовій свідомості почало вимальовуватися уявлення про КПРС як непотрібний тягар для країни, велике гальмо для неї, напівзлочинну організацію. Радянська преса буквально щомісяця публікувала тисячі свідчень, документів, історичних обґрунтувань про злочини комуністів. Таким чином, отримання партквитка у 1989 р. стало для В.Іванишина майже нонсенсом: на той час авторитет комуністичної партії падав з неймовірною швидкістю, осередки комуністів в окремих державних установах перетворюва-

лися на непотрібний баласт і вони вже не могли слугувати якоюсь громадянською трибуною для обговорення суспільно важливих питань.

Правда, в цей короткий період (до 1990 р. включно) В.Іванишин разом з групою «формальних комуністів», так званих «неформалів», підготував кілька заяв до ЦК КПУ на підтримку національних та демократичних процесів в СРСР. Водночас Василь Петрович активно підтримує новостворений у 1989 р. Народний Рух України за перебудову і навіть короткотривало (доки він не перетворився на приватну партію В.Чорновола) стає його членом.

У той час В.Іванишин був близький із маленькою групою патріотичної дрогобицької інтелігенції (яка називала себе «клубом» чи «родиною»), згуртованих викладачем Дрогобицького музичного училища, донькою греко-католицького священика з Коломиї, Богданою Чередарчук. У це коло входили згодом відомі своєю громадською активністю Петро Бобик (майбутній президент Видавничої фірми «Відродження») та Омелян Михаць, котрий очолив на Дрогобиччині об'єднання «Демократична платформа КПРС», що була першою ідейно-політичною альтернативою до компартійної монополії, а потім він став керівником створеної на її основі Партії демократичного відродження України. Прикладом такої розкладової щодо компартії діяльності «неформалів» може бути підготовлене тоді звернення до громадськості України під назвою «Альтернатива 15-ти», надруковане в дрогобицькій газеті «Радянське слово» 21 лютого 1990 р., основним ініціатором якого й був О.Михаць. Серед підписантів був і В.Іванишин.

Ось що про це згадував інший підписант – П.Бобик: «Категорично й ультимативно ми заявили такі імперативи та вимоги: народ прагне національного відродження і реального суверенітету республіки. Негайна відставка ЦК і

Політбюро Компартії України. Усунення партійних структур з державних установ, підприємств, організацій. Українська Республіка як рівноправний член ООН – це суверенна держава з усіма атрибутами державності. Заміна чинної, штучно накиненої Україні державної символіки історично-традиційною, українською. Всі багатства республіки: надра, земля, повітря, водні та морські ресурси, а також основні засоби виробництва, заводи, фабрики, інші державні організації – належать народові України на основі приватної, державної та змішаної власності. Ми проти надання в законодавчому порядку російській мові статусу офіційної на території республіки, оскільки це суперечить її суверенітетові та провадить до звуження вживання національної мови. Пропонуємо як перший крок до узаконення національної символіки виступити з законодавчою ініціативою провести спільне засідання міської Ради і міськкому компартії, на якому визнати офіційною національну символіку. Спільне рішення скерувати в облвиконком та у Верховну Раду України з пропозицією про надання національній символіці статусу державної. Юридично визнати сталінсько-брежнєвський терор і репресії злочинами проти людства, які не підлягають термінові давності.

Як бачимо, наші вимоги ввібрали в себе і сконкретизували найголовніші постулати політики, здійснення яких загрожувало не лише дрогобицькому міськкомові компартії, а всій імперії. Вже у березні міськком скликав нараду активу – основних своїх проімперських сил, – де було категорично заперечено “самостійницькі” тенденції “Альтернативи-15”»³¹.

Уже як рухівець Василь Петрович намагається допомогти друзям в інституті. Наприклад, Я.Радевич-Винницький згадував про такий епізод: «З початком горбачовсь-

³¹ Бобик П. Видавництво «Відродження» – для відродження України. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2001. С.9-10.

кої гласності я, працюючи деканом факультету, намагався змінити навчальні плани інституту: позбавити їх від засылля марксизму-ленінізму, на вивчення якого припадало 35% навчального часу, не кажучи вже про різні відверті привілеї для викладачів цих предметів. Свої пропозиції я подав у ректорат. Вони були заслухані й обговорені на розширеному засіданні ректорату та, як і очікувалося, цілковито відкинуті.

Василь, уже будучи рухівцем, каже мені: «Ти сам не зможеш дати їм ради. Звернися до Руху». Я зустрівся з головою Руху в нашому інституті фізиком Євгеном Шерегієм, дав йому текст пропозицій, аби він ознайомився з ними і, якщо Рух згоден, зачитав їх від цієї організації на засіданні Вченої ради інституту. Собі я залишив функцію роз'яснення пропозицій і спростування контраргументів. Усупереч зусиллям тодішнього ректора, більшість членів Вченої ради проголосували за рухівські пропозиції, і ми з головою Руху відправили їх до Міністерства вищої освіти УРСР»³².

У 1988 р. відбулося святкування 1000-ліття хрещення Русі. Хоча в атеїстичному СРСР офіційно цю дату намагалися не помічати, суспільними настроями прокотилася хвиля релігійного ентузіазму. Локально в багатьох регіонах України християнські вірні по-різному вшановували знаменну подію: встановлювалися великі хрести з відповідними написами, влаштовувалися урочисті молебні, процесії тощо. У цей процес втрутилася й Римо-Католицька Церква, яка тоді, за Івана-Павла II, перебувала на особливому піднесенні. Цей великий Папа завжди був цікавий до духовних процесів на Сході Європи і ролі Української Греко-Католицької Церкви зокрема. Можливо, з Риму були дані поштовхи до змагань за легалізацію УГКЦ, яка в СРСР тоді була суворо забороненою.

³² Радевич-Винницький Я. Василь Іванишин: кілька штрихів до життєпису визначної особистості. Мислитель. Воїн. Учитель. С.46-47.

Василь Іванишин належав до традиційної галицької греко-католицької родини. В рідній хаті ще від дитинства правилися таємні Служби Божі підпільної Церкви. Сам він ще в юності зацікавився історією УГКЦ, збирав книги й документи про її діяльність. Тож мав ясне й ідейно вмотивоване бачення ролі УГКЦ в історії України. Закономірно, що, як тільки почалися активніші релігійні процеси в середовищі українського суспільства, В.Іванишин почав готувати науковий матеріал для пояснення місії УГКЦ. Наприкінці 1980-х в Галичині УГКЦ почала виходити із підпілля. Відбувалися стихійні релігійні маніфестації і процесії, вірні відкривали двері закритих комуністами церков. Наприкінці цього року ці процеси стали неконтрольованими і греко-католики масово зайняли сотні храмів по всій Галичині.

Щоб протистояти релігійному пробудженню галичан, їх масовому наверненню до національної Церкви, окупаційна влада вирішила діяти за своїм звичним імперським принципом «розділяй і володарюй», підтримавши в 1990-му конкурентну щодо УГКЦ автокефальну православну церкву митрополита Іоанна (Василя Боднарчука), згодом у 1992 році з ганьбою вигнаного з УАПЦ патріархом Мстиславом. В.Іванишин був живим свідком та вдумливим аналітиком цих подій, тож описував їх із художнім талантом: «І раптом – уже в час перебудови – гарячкова турбота влади про християн, але тільки православних: масове відкриття раніше закритих і “освоєних” храмів. Деякі громади, керовані привченими до послуху, покійно приймають цей спільний дар влади і Російської православної церкви. Але часті й випадки, коли батюшок проганяють віруючі. А зверху тиснуть: дайош православні церкви! То ж галичани в кінці вісімдесятих років ХХ століття сподобились побачити й такі дивовижні в країні войовничого атеїзму, гротескно-фантазмагоричні у своїй ідеологічній парадоксальності картини: зцементована

духом протесту громада на церковному подвір'ї, навпроти – загін міліції, а між ними – групка райкомівців та сільських активістів (голова колгоспу, голова сільради, парторг) довкола батюшки, і секретар райкому з надривом, нервово жестикулюючи, на всі лади вихваляє православну Церкву і пропонованого райкомом на роль душпастиря батюшку...

Звідки цей місіонерський запал переконаних атеїстів? Яка мета об'єднала їх із православним кліром? Що криється за істеричними закликами “повернутися до віри предків”? І коли це предки нинішніх західних українців хоч один день були під опікою московських ієрархів? Зрештою, чому саме тепер відчув державно-партійний апарат необхідність у зміцненні позицій православ'я, зокрема РПЦ, у Західній Україні? Питань чимало, а відповідь таки одна: відродження і зміцнення УГКЦ»³³.

В іншій праці В.Іванишин акцентував також на немудрій, космополітично-демократичній позиції в церковному питанні тодішніх націонал-лібералів на чолі із В'ячеславом Чорноволом, що прийшли до влади у Львівській обласній раді в березні 1990-го передусім завдяки підтримці греко-католиків: «УГКЦ була першою і єдиною Церквою в Україні, що підтримала демократичний рух, забезпечила демократам перемогу на виборах у Галичині. Однак її національно-патріотичний потенціал був проігнорований лідерами демократії, а її духовенство та вірні були віддані дбайливо збереженій компартійно-колгоспній бандократії на розправу, що в багатьох селах і містечках Галичини триває й досі. За її відібрані в 1946 році храми, так і не повернуті багатьом греко-католицьким громадам, вожді галицької демократії купили собі на Заході та Наддніпрянщині славу борців за свободу совісті і релігійну рівноправність, а саму Галичину втягли в затяжний міжконфесійний конфлікт. І хоч з самого

³³ Іванишин В. Українська Церква і процес національного відродження. Іванишин В. Українська ідея. С.10-11.

початку була очевидна й імперсько-шовіністична й антиукраїнська роль РПЦ – УПЦ в Україні, і провокативна суть того, що творить єпископ Бондарчук та його духовенство і партократія під виглядом галицької УАПЦ, – керівники демократичної влади так і не піднялися в осмисленні церковних проблем вище формального демократизму, що в цьому випадку зрівняв у правах грабіжника і його жертву, провокатора і патріота. (...) У контексті нашої теми слід відзначити, що така позиція лідерів демократії в Галичині суттєво ослабила демократичні сили України, віддалила демократичні організації від найбільш животрепетної проблеми народу, посіяла сумнів громадян у їхніх народозахисних і національно-творчих можливостях і навіть намірах»³⁴.

Часто в цих подіях гору брали емоції. Більшість галицької людності раціонально не знала й не могла пояснити історії УГКЦ, її ролі в колишній і нинішній Україні, настільки історія цієї Церкви була заблокована в свідомості мас. Сама Церква, яка легально існувала лише в діаспорі, мала обмаль літератури, щоб задовільнити вибуялий запит емоційно збуреного суспільства. І в цей історичний момент В.Іванишин запропонував свою концептуальну студію про УГКЦ. Спочатку ще в 1989-му він взявся виступати з лекціями для обмеженого кола зацікавлених людей, оскільки монополія комуністичної влади на публічні заходи ще тривала, особливо в Галичині. Нарешті, вдалося запропонувати через дрогобицький осередок Товариства української мови ім. Т.Шевченка відкриту публічну лекцію в місцевому Будинку культури. Лекція, прочитана в січні 1990 р., на тему «Українська Церква і процес національного відродження» викликала справжній фурор своєю концептуальністю, глибиною розуміння релігійно-конфесійної проблематики, живою актуальністю. Тоді дрогобицька громада побачила перед

³⁴ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. Іванишин В. Українська ідея. С.76.

собою правдиву **Особистість: національного аналітика, жвавого інтелектуала, людину із виробленим політичним і культурним світоглядом.**

Супільством Галичини прокотилася хвиля народного захоплення «мудрим лектором із Дрогобича», який «вгамує палаючі питання церковних процесів». Щоправда, це вгамовування не обходилося без напружених протистоянь. Василь Петрович часто жартував, що він єдиний з лекторів, кого в буквальному розумінні «носили в машині на руках». «До найближчого рову», – додавав він з іронічною посмішкою. Згодом осмислення цього досвіду стане важливим в його наступних працях. Наприклад, коли критикуватиме байдужих до національної проблематики «теж-інтелігентів» з числа, як їх вдало окреслив П.Скунць, «патріотів-іскаріотів»: «Наскільки ж інтелігентнішими від них виявилися тисячі простих селян, робітників, службовців, інженерно-технічних працівників, які кинулися гасити роздмухану бандократією міжконфесійну ворожнечу! Вони не виправдовувалися відсутністю належних знань і підготовки, не злякались погроз, переслідувань, каменя в голову чи солі в очі. Це передусім їхня заслуга, що збите полум'я розбрату, що в переважній більшості сіл і міст Галичини досягнуто міжцерковного замирення. Вони не закликали... до християнізації: вони створили для цього реальні умови.

І скільки таких жінок і цілих громад вдалося замирити й об'єднати Христовою правдою, національною ідеєю, правдивою церковною історією – виключно завдяки організаційним зусиллям цих людей. А коли після три-чотиригодинного двобою просвітлювалися очі, м'якли затверділі губи, – тоді непомітно випадав із чиеїсь руки камінь, припасений для приїжджих “католицьких бандерівців”, залишалась у кишені сіль, що мала стати останнім аргументом... І хоч була вже глупа ніч і чекала далека дорога, ми ще довго

не могли розійтись. І стояли всі разом – уже не було “ваших” і “наших”, неформалів чи рухівців, інтелігентів і колгоспників: був прорив до свого, рідного, було пронизливе й щімку відчуття братерства, була свідомість того, що ми – українці, ми – християни, ми – діти одної нації і Церкви... Якими істинними тут ставали з дитинства затверджені слова: “В борні здобудеш ти щастя своє”! І не благанням безвольних рабів, а вдячною молитвою людей, які щойно вибороли собі духовне єднання, звучало: “Боже, нам єдність подай...” Люди прагли дії – Ідея і Чин нерозривні. “Хлопці, признавайтесь, хто це організував!” (Готувалися ж такі заходи часто конспіративно – інакше зірвуть або прийде тільки одна частина громади). І виходив той хтось – переважно з механізаторів, пускав по кругу шапку, і люди віддавали все – на церкву, на НТШ, на пам’ятники... Бо християнство і націоналізм – у самій своїй суті творчі.

А от тих, що називають себе інтелігентами, уже три роки закликаємо: допоможіть, включіться в цю боротьбу і працю! Марно. Не чують»³⁵.

Тому робив цю небезпечну просвітницьку справу В.Іванишин, на жаль, не з інститутськими колегами. Йому допомагали інші, ті дрогобицькі патріотичні активісти, що згодом гуртуватимуться довкола видавництва «Відродження»: Петро Бобик, Любомир Сікора, Євген Гнатик, Левко Клепак, Микола Муль та ін. Водночас під час цих протистоянь не було й тіні злоби чи ненависті у приїжджих лекторів на збаламучену українофобами громаду. Навпаки, робили все можливе, щоб пробудити людяність, отямити розгніваних людей: «...І крихти зла не може бути на ту сільську бабусю, що серед натовпу, під’юдженого колгоспним начальством і вже невідомо якої саме православної конфесії батюшкою, висхлими, спрацьованими руками шарпає на тобі сорочку

³⁵ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.98-99.

і кричить: “Бандерівцю грецький, України хочеш! Українни хочеш, бандерівцю!..” Пригорнеш її та й питаєш: “А ви Франції хочете, бабцю, чи Англії? Може, Німеччини?” – “Якої Франції? Чому Англії? України хочу!” – “Бабцю, вже нас тепер тут двоє таких, що хочуть України: ви і я. Здобудемо!.. Ми їм обоє покажемо!..” І стямлюється старенька жінка від голосного реготу односельчан, ще хвилину тому готових розшматувати “екстреміста-бандерівця”... Тут важко, але все зрозуміло і просто. І завдання ясне: вирвати цих людей з-під впливу керівної комбанди. Бо вони – наші, рідні, бо без турботи про них не матиме смислу ні наша боротьба, ні перемога»³⁶.

Цікавість до теми відновлення УГКЦ тоді проймала різні верстви українського суспільства і людей різних категорій. Олег Баган, який якраз перейшов працювати в управу НРУ Дрогобиччини, запропонував видати лекцію В.Іванишина заходами цього тоді ще неформального громадського об’єднання, яке, проте, вже видавало свою напівлегальну пресу, переважно в Литві. З цим він і звернувся до керівництва НРУ Дрогобиччини, яке тоді очолював Віктор Бурлаков (1992 р. він публічно виявив себе як представник КДБ). І тут В.Бурлаков, очевидно, усвідомивши, який резонанс може мати ця якісна книжка (інтелект та ідейні позиції В.Іванишина йому були добре відомі), вдався до хитрості й підступу. Після офіційної зустрічі щодо поточних громадсько-політичних питань керівництва НРУ із першим секретарем Дрогобицького міського компартії України Олексієм Радзівським (родом з Луганщини), якого дрогобичани сприймали як одіозну, віддану Москві людину, він демонстративно, в колі невеликої групи рухівців і Олега Багана, заявив, що нібито Василь Іванишин виступає із лекціями за санкцією О.Радзівського, про що той і сказав начебто на

³⁶ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.118-119.

цій зустрічі. Це була неправда, метою якої було посіяти розбрат та взаємні підозри серед рухівців, чим В.Бурлаков, як потім з'ясувалося, займався постійно, і водночас зірвати видання важливої ідейної праці. Тут треба нагадати, що всім процесом друку рухівських видань від Дрогобиччини безпосередньо керував саме В.Бурлаков, тож таким чином він сподівався цілковито заблокувати можливий вихід книжки В.Іванишина.

За щасливим випадком, О.Баган наступного ж дня зустрівся з В.Іванишином і сказав йому про це звинувачення. Для Василя Петровича це було певним шоком. Він відразу зрозумів, що на нього хочуть покласти чорну пляму й запропонував тут же, при свідках (поруч був один із учасників літературної студії при редакції «Радянського слова»), піти до О.Радзівського на прийом і все відкрито з'ясувати. На щастя, О.Радзівський виявився вільним у цю хвилю. Він був заскочений такими відвідинами, навіть дещо розгублений, але підтвердив, що про книжку В.Іванишина нічого не чув. Проте як досвідчений і хитрий керівник О.Радзівський відразу зорієнтувався в ситуації і запропонував видати наукову працю як «актуальну й цінну для вгамування народного зацікавлення», у такий спосіб демонструючи, що компартія підтримує народні прагнення до пізнання історичної істини, що було тоді дуже модним серед комуністів.

Так і сталося: знаменита книжка В.Іванишина «Українська Церква і процес національного відродження» була віддрукована в дрогобицькій друкарні за якихось 2-3 тижні і стала бестселером: її передавали з рук в руки, наче якийсь «священний апокриф», не до кінця вірячи, що вона з'явилася цілком легально. Протягом місяця текст брошури попросили кілька газет (тоді в СРСР вже відчувалася майже повна свобода слова), згодом з'явилися її «піратські» передруки. Того ж року П.Бобик, який взявся за книговидав-

ництво, видав брошуру в гарному, читабельному форматі велетенським тиражем: 50 тис. екземплярів. Згодом, у передмові до іншої монографії В.Іванишина, він писатиме про це видання: «Свого часу перша книжка Василя Іванишина “Українська Церква і процес національного відродження” витримала, за загальними підрахунками, мільйонний тираж. І в рідному краю, і в світі західної та східної української діаспори її передруковували, нехтуючи всякими авторськими й цензурними засторогами, переписували, рецензували, цитували, схвалювали, осуджували і навіть... спалювали й відхрещувалися від неї.

Сотні й тисячі людей у Галичині і за її межами були учасниками чисельних презентацій книжки, зустрічей з автором – пошуків спільних і єдиних засад у вирі змагань за українське національне і духовне Відродження»³⁷. Відомо, що читав і високо схвалив цю працю також тодішній Римський понтифік Іван Павло II.

Світоглядна цінність цього герменевтичного роздуму, що відкривав читачеві націософський сенс УГКЦ, виявилась у демонстрації високого рівня насамперед філософського мислення автора. «Українська Церква...», поруч із такими працями, як «Світогляд нації», «Нація. Державність. Націоналізм», «Бандера – назавжди з нами», «Євген Коновалець – Воїн і Провідник», «Державотворчий чин Бандери», «Друга світова – дві поразки і дві перемоги», «Орден Української Надії», «Нариси з теорії літератури» та ін., продемонструвала, що Василь Петрович передусім не так історик чи історіограф, не колекціонер фактів минулого, а глибокий *історіософ*.

Однак вельми вороже сприйняли цю надпопулярну книгу в рідному пединституті. П.Бобик в іронічному дусі писав про це: «Відгукнулися і три кафедри суспільних наук

³⁷ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.63.

“рідного” пединституту, вчена братія не додумалась ні до чого ліпшого, як осудити і книжку, і її автора, не прочитавши перед тим жодної книги з історії Церкви. Більшовизм в інституті ще був монолітним, у старих і добрих для декого радянських традиціях»³⁸. Прикметно, що основним обуреним обвинувачувачем виступив один молодий історик, родом із Житомирщини, який згодом зробив кар’єру, як це не парадоксально, досліджуючи саме історію УГКЦ. Правда, антиукраїнське провокаторство й надалі залишилося в його «життєвому арсеналі».

Загалом Василь Іванишин ставився до несправедливої критики, пліток, інтриг, оббріхувань та погроз – а їх ніколи не бракувало – вельми спокійно. Мислив і діяв в душі давніх римських чи християнських стоїків. Любив повторювати думку котрогось із класиків: «Якщо ти зібрався в далеку дорогу, навряд чи треба звертати увагу на кожную шавку, котра дзявкає на тебе з підворітні». Не злякали його й постійні телефонні погрози, очевидно, організовані советськими спецслужбами. Сім’я про це нічого не знала. Уже набагато пізніше зізнався, що невідомі голоси погрожували прирізати дітей, якщо він не припинить свою діяльність. Не припинив. На відміну від модних лібералістичних філософів із їх сумнівною проповіддю гуманізму (людиноцентризму, фактично, егоїзму замаскованого під пропаганду індивідуалізму), він учив, що найвищими буттєвими цінностями є Бог, Батьківщина (Нація) і Свобода. Лише після них ідуть громада, стратум (клас), родина, сім’я та окрема особа.

Після успіху «Української Церкви», Василя Петровича почали запрошувати з лекціями греко-католицькі громади всієї Галичини. Відтак разом із П.Бобиком вони відвідували сотні сіл і міст краю. Цей успіх підказав їм одну велику ідею:

³⁸ Бобик П. Видавництво «Відродження» – для відродження України. С.16.

заснувати в 1990-му році Дрогобичі першу недержавну видавничу фірму (яку 21 листопада 1991 р. зареєстрували під назвою «Відродження»), зорієнтовану не так на прибуток, скільки на пропагування національної ідеї, на активізацію процесів національного відродження (звідси й назва). Так відкрилася ще одна грань таланту Василя Іванишина: організатора, редактора, культурного стратега.

Цікавий факт: середовище богословської семінарії в Івано-Франківську, вражене концептуальним баченням церковних проблем та християнських ідеалів у виступах та писаннях В.Іванишина, у 1992 р. запросило його на викладацьку роботу в семінарії. Василь Петрович відмовився, злегка натякаючи, що його чекають ще інші, більш гостріші виступи й громадянські дії.

Ще одним потужним напрямом національного відродження кінця 1980-х рр. була боротьба за відродження й утвердження української мови. Тоді Україна, а особливо Західна, почала покриватися мережею, народжених стихійно, осередків Товариства української мови (ТУМ). Василь Іванишин відразу збагнув, що в цих процесах українцями керують передусім емоції. Натомість потрібні були конкретні справи. Був помітний поверховий, просвітянсько-народницький підхід до осмислення мовних проблем в душі постійних нарікань на злу долю з рефреном: «Ой, кривда нам, кривда!». Тодішнім мовознавцям бракувало фаховості, наукового підґрунтя їхніх в цілому правильних патріотичних устремлінь. Тож восени 1990 р. разом із Я.Радевичем-Винницьким В.Іванишин замислює й здійснює написання та видання науково-популярних тез про мову під назвою «Мова і нація», котрі б допомагали людям утвердитися в своїх переконаннях. Спочатку йшлося тільки про елементарну добірку мовознавчих тез, а вийшов ще один книжковий бестселер.

В анотації до першого видання автори так мотивували появу своєї праці: «У наш час спостерігається масове і буквально вибухове зацікавлення мовними проблемами. Люди свідомо чи здебільшого інтуїтивно відчують життєву важливість вирішення мовного питання для перспектив розвитку нації. Численні публікації на мовну тематику в пресі мають переважно полемічний та агітаційно-величальний характер.

Пропонована праця в лаконічній формі тез широко висвітлює мовознавчу проблематику, пов'язану передусім з роллю та функціонуванням мови в суспільстві, розкриває механізм денаціоналізації народу на мовному ґрунті, подає науковий матеріал, необхідний кожному громадянину для вироблення мовознавчого світогляду, правильного ставлення до рідної та інших мов. Вона допоможе читачеві визначити своє місце в боротьбі за утвердження української мови, за національне відродження»³⁹.

Проблема була в тому, що через постійну цензуру та доноси на себе Ярослав Радевич-Винницький мав певний страх перед письмовим викладом своїх думок. Він був глибоким фахівцем, прекрасним лектором, чудово виступав перед громадою, блискуче аргументував підчас усних полемік, проте викласти ідеї на папір було психічно складно (існував так званий «страх перед листком білого паперу»). Та в процесі роботи над тезами на квартирі у Василя Петровича (де той був і співавтором, і друкарем) за кілька тижнів Ярослав Костянтинович позбувся блокувального синдрому, розписався і згодом не лише активно доповнював «Мову і націю» (перше видання мало 2 друковані аркуші, а четверте вже – 12), а й розпрацював власну мовознавчу дисципліну – *лінгвонаціологію*.

Обрати саме такий жанр – коротких тез – підказала давня популярна книжка відомого подвижника на-

³⁹ Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Методичні матеріали про місце і роль мови в національному відродженні України. Дрогобич, 1990. С.2.

ціональної справи Івана Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки» (1936), в якій той виклав положення про основні характеристики української мови. В.Іванишину і Я.Радевич-Винницькому вдалося написати коротку книжку під кутом зору національного утвердження, пов'язавши мову й національне буття. Книжка мала чітку структуру, була надзвичайно лаконічною за формулюваннями, містила велику кількість цікавих і повчальних фактів про взаємозв'язок мови і національного утвердження народів. Так постав справжній маніфест захисту української мови, скрупульозне заперечення процесів мовної асиміляції, які практикувалися в космополітично-імперському Советському Союзі.

Книжка «Мова і нація» дуже швидко принесла всеукраїнське визнання дрогобицьким авторам. Її читали всюди і всі: в електропотягах, у скверах на лавках, в студентських аудиторіях, серед технічної інтелігенції. Легкий стиль викладу, жвавість думки, яскрава полемічність – ці прикмети робили її надзвичайно доступною й, можна сказати, елегантною. Загалом «Мова і нація» витримала до 2012 року шість видань загальним накладом майже 100 тисяч екземплярів. Кількість неофіційних передруків у пресі та копій годі полічити. Вона, як і «Українська Церква», стала важливим фактором відродження національної свідомості тогочасного українства.

Тим часом набирала обертів діяльність видавничої фірми «Відродження». Петро Бобик налагодив друкування книг у Литві, спираючись на зв'язки тамтешньої української діаспори із «Саюдісом». Відтак вийшли знакові перші книги «Відродження»: «Пастирський лист Митрополита Андрея Шептицького», «Історія України» Д.Дорошенка, «Дух нашої давнини» Д.Донцова, «Хто такі бандерівці і за що вони борються» П.Полтави.

При цьому В.Іванишин умів підтримати й творчість людей, ґрунтовану на іншій ідейно-світоглядній та політико-ідеологічній платформі, ніж у нього. Так сталося, наприклад, із мало відомим на той час працівником дрогобицького нафтопереробного заводу, дисидентом Мирославом Мариновичем, чиє мислення мало явно еклектичну, внутрішньо суперечливу природу – було закорінене, за його власним окресленням, у «три ідеї»: в космополітичний лібералізм, націонал-комунізм та християнський універсалізм. Однак В.Іванишин відразу оцінив антирадянський потенціал писань автора, рукопис котрих якось потрапив до нього, посприяв, щоб того було взято на роботу в місцеву газету «Радянське слово», а також першому з українських дисидентів видав у фірмі «Відродження» 1991 року збірник статей «Україна на полях Святого Письма»⁴⁰. Ілюстратором став племінник В.Іванишина, художник Андрій Вілюра, котрий в цей час перебував у Дрогобичі: готувався до вступу на філологічний факультет дрогобицького педінституту.

Проблема виникла тільки з передмовою. В.Іванишин як редактор книжки порадив автору звернутися до котрогось із численних друзів-дисидентів, щоб благословили збірник до друку. Однак всі відмовилися, що виявилось певною несподіванкою для видавців та автора. Тоді цей текст, на прохання пана Мирослава, був змушений, і то швидко, бо праця вже була готова до друку, написати сам редактор. До слова, ця книжка мала значний резонанс, і на радіо «Свобода» їй було присвячено цикл передач, одну з них – окремо передмові В.Іванишина «Голос із вершин духовності», де він осмислив явище дисидентства. Завершення цього тексту викликало художню реакцію в самоіронічній поезії «Творче», написаній, як твердить підпис, «в ніч із 7 на 8 лютого 1991, після написання передмови до книжки М.Мариновича»:

⁴⁰ Маринович М. Україна на полях Святого Письма: проза, вірші, есе, публіцистика, листи / Ред. і передмова Василя Іванишина. Дрогобич: Відродження, 1991. 108 с.

Я – сотворив! О Боже велій,
Спасенний дар Твоїх щедрот!
Свобода! На землі веселій
Я щасливіший всіх стокрот.

Блаженний час! У тишу ночі
Вслухаюся. А місто спить.
Так, я дивак, платить охочий
Хоч кров'ю за натхнення мить.

Позаду розпач і тривоги,
Слів добування з пустоти.
Здавалося – протягну ноги.
І допоміг лиш, Боже, Ти.

А решта всі – ці заважали.
Я – не во гнів, бо це – життя.
Вони не з нами ниву жали,
Не знають, що то – фраз лиття.

Скінчились муки. Текст готовий.
Знов врівноважена душа.
Здається, й в чорта зм'якли роги.
Мовчіть, турботи, – тихо-ша!

Ця ніч – моя. І кава, й чарка,
Поблідлий тютюновий дим...
Мені ні холодно ні жарко.
Прийде мій автор – вип'ю й з ним.

Але це буде вдень, аж потім,
І Маринович зараз снить.
А я кейфую. Кров'ю й потом
Добута ця щаслива мить⁴¹.

⁴¹ Мислитель. Воїн. Учитель. С.306-307.

Треба відзначити, що дружба й спілкування між В.Іванишином та М.Мариновичем різко завершилися у 1992 році, після виходу у світ монографії «Нація. Державність. Націоналізм». Як виявилось, неоліберальні вартощі стояли для дисидента М.Мариновича на першому місці, проблематику національної боротьби за свободу він розумів винятково в системі цих вартощів і категорично відкидав ідеї героїко-революційного шляху національної боротьби. На жаль, пана Мирослава чомусь сильно образила чітка націоналістична позиція автора. Відтоді уважні читачі помічали постійну полеміку М.Мариновича в його публіцистичних статтях з національними ідеями і навіть образами В.Іванишина, щоправда, чомусь полеміку підтекстову, без згадування імені опонента...

Паралельно в цей час у В.Іванишина налагодилися стосунки із знаменитим дисидентом, багаторічний в'язнем советських концтаборів, Головою проводу ОУН в Україні Зеновієм Красівським (1929-1991), котрий в 1985 р. повернувся на Батьківщину. У 1991 році навіть напише літературознавчу статтю про нього «Поезія нескореності (З.Красівський)». Як для людини, вихованої в традиційному націоналістичному середовищі, для В.Іванишина цілком легко було порозумітися з досвідченим борцем. Обидва розуміли, що демократичні трансформації в СРСР є тимчасові, що невдовзі імперія повернеться до своїх агресивних ідеологічних та ментальних субстанцій, що демократичні перетворення в Україні не загарантують повноцінного національного визволення українства. Тож треба готуватися до затяжної національно-визвольної боротьби. Тоді З.Красівський разом із Ярославом Дашкевичем започаткував ідейно-політичний журнал «Українські проблеми». У квітні 1990 р. він організував політичну партію «Державна самостійність України» (ДСУ), яка взяла собі за основу на-

ціоналістичну програму і стала головним штовхачем ідеї самостійності в той час, коли решта політичних українських організацій ще стояли на позиціях лише автономії України. Через раптову смерть З.Красівського у вересні 1991 р. ця співпраця обірвалася, а нові хвилі політичного буття українства понесли до нових завдань.

У березні 1990 р. в УРСР відбулися перші напівдемократичні вибори за весь радянський період історії. Демократичні сили, об'єднані в єдиний «Демократичний блок» (НРУ, ТУМ, «Меморіал»), здобули цілковиту перемогу в трьох галицьких областях України. Значних успіхів демократи ще досягли в Києві, частково у Рівненській і Волинській областях, в окремих великих містах України. До Верховної Ради демократам вдалося провести близько 125 депутатів, левову частку з яких становили представники Західної України. У Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській обласних радах були сформовані цілком демократичні представництва. Тож формально в цих областях влада належала націонал-демократам.

В СРСР швидкими темпами йшли соціально-економічні перетворення. З'явився приватний капітал і приватне підприємництво. Активізувався злочинний світ. Країна завирувала. Мільйони радянських людей почали відкривати для себе світ, відвідуючи ще недавно «ворожі країни капіталістичного Заходу» і дивуючись їхньому багатству та соціальній гармонії. Спочатку націонал-демократи у Верховній Раді виступили дуже мобілізовано: створили «Народну раду» із 125 депутатів, успішно критикували комуністів публічно, тиснули на владу за демократичні реформи. У серпні 1991 р. відбувся невдалий військовий переворот в СРСР у вигляді ГКЧП, який намагався вернути советську систему управління. 24 серпня Верховна Рада на хвилі народного обурення проголосила Декларацію про самостійність Укра-

їни. А 1 грудня 1991 року на всеукраїнському референдумі понад 90% проголосувало за незалежність України. Розпочався абсолютно новий етап буття й окремого українця, й цілого українського народу. 8 грудня 1991 р. зустріч лідерів України, Білорусі та Росії в Біловезькій Пущі затвердила ліквідацію СРСР. Для тисяч свідомих українців настав доле-носний час для боротьби в нових геополітичних та суспільно-культурних умовах. Здавалося, Господь почув побажання В.Іванишина, суголосьне мільйонам земляків, котре він часто повторював у другій половині 1980-х, нервово курячи й спостерігаючи за політичними перипетіями по телевізору: «Бодай би ту нашу улюблену радянську батьківщину шляк трафив!».

Розділ IV. Націоналістичний шлях (1991 – 2000)

Роздріблене доценту крушить
Закон життя. І де ж – вогню
На вожденят вошині душі,
На лицедіїв метушню,
На їдь продажної безради,
На яди дідичної зради,
На віковичний коловрот
Хохлацьких охів і глупот?

Євген Маланюк

Я знаю свій народ. Кляню його пороки.
Але за нього Господа молю!

Ліна Костенко

Новий етап життя, творчості й боротьби потребував від активної людини, українського інтелігента глибокого осмислення реалій Незалежності, суспільної проблематики та свого місця в боротьбі за здійснення національної ідеї – ідеї державності української нації та реалізації вільного національного буття. Такі завдання стояли перед усім тодішнім поколінням:

«Крутий наш час, і важко він дається знервованим і слабодухим.

Гірко це визнавати, але правда така: дуже важко довести, що нинішнє покоління українців краще за попередні, але зовсім легко знайти аргументи на підтвердження протилежного. Та час вибрав нас, і саме на наших очах відбувається грандіозне видовище планетарного масштабу – розпад гігантської імперії і водночас кривава драма відродження давніх і творення нових держав на руїнах колоніальної системи.

У черговий етап національно-визвольної боротьби вступила й Україна, а тому всім нам випало бути не лише свідками, але й активними учасниками чи жертвами цих двох процесів історичної ваги. То ж не обманюймо і не виправдовуймо себе, свою бездіяльність чи пасивність: ні скромні наші сили й можливості, ні ще скромніші виміри нашого впливу не звільняють нас від відповідальності за сучасне і майбутнє нації. І якщо мислимо себе патріотами й гордимось цим, то мусимо прийняти як аксіому те, що патріотизм – це не тільки велика Любов, але й високий Обов'язок.

Ці прості й природні для нормальної людини твердження набирають особливої ваги, змістовності і значимості в наш час. Бо саме на наше покоління Провидіння поклало відповідальний обов'язок: виконати гігантську роботу, пов'язану з переходом нації зі стану підневільного у стан реальної, а не лише декларованої свободи.

З Божої ласки маємо можливість здійснювати цю титанічну справу в мирний час. Це вперше українцям випадає така нагода, коли війни, окупації, репресії не вивирають з наших рядів кращих борців, не знекровлюють наших зусиль, не винищують вогнем і мечем наших здобутків, – що творимо, те й маємо. Є можливість осмислити ситуацію, спланувати наступний крок, виправити допущену помилку»⁴².

Доленосні й, на перший погляд, успішні події не так добре відбилися на загальноукраїнській політиці й на політичній ситуації в демократичній Галичині. По-перше, більшість керівництва НРУ, ДемПУ, УРП, де зосереджувався кістяк національно-демократичного руху, прийняла таку політичну формулу: «Якщо Україна стала суверенною, то й влада в ній належить українському народові й усі інтереси української нації вже реалізовані». Але це була хибна дум-

⁴² Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.64-65.

ка, бо інтереси української нації зовсім не були захищені і це невдовзі підтвердили політичні реалії, коли русифікація країни набрала нових обертів, а демократичні права народу ставали з кожним роком ілюзорнішими. По-друге, перед демократичними українськими політиками виявилось безліч життєвих спокус у вигляді високих посад, можливостей заснувати свій бізнес, закордонних поїздок (комуністи частково сприймали їх як союзників, оскільки ті не оголошували боротьби за українську Україну й були ідеологічними космополітами, а тому ділилися з ними «часткою пирога»). І по-третє, в Галичині демократичні висуванці ще глибше поринули в соціально-економічну та управлінську інфраструктуру, масово корумпувалися. Усе це сукупно викликало велику хвилю суспільного розчарування: народ був демобілізований (бо «маємо свою державу», тож і нема за що боротися), демократичні лідери розпочали між собою кар'єристичну боротьбу-метушню, відсутність реально-го справедливого перерозподілу соціальних благ і можливостей викликала обурення в збіднілої народної маси (в Україні почалися жахливі процеси економічної рецесії та інфляції). Певною мірою негативну енергетику суспільства вивільняла трудова еміграція, яка посилювалася з кожним роком, коли тисячі активних українців, замість братися за нову боротьбу за свої права й можливості, роз'їжджалися по світу.

Ось як цю межову, ліміальну ситуацію в контексті світоглядного, ідеологічного вибору трактував сам В.Іванишин у 1992-му:

«Перехідна епоха – це час вибору.

Комунізм, демократизм, націоналізм...

Як казковий витязь на розпутті, стоїмо перед каменем долі. А на ньому викарбувано: наліво звернеш – у рабство попадеш; направо звернеш – старого ярма позбудешся, а

нове знайдеш; прямо підеш – може, й пропадеш, та до свободи нації дорогу прокладеш...

А здавалося – вибір позаду. Бо на першому етапі нинішньої боротьби, коли тільки зблисла надія, інстинкт свободи підняв нас і закрутив у вихорі національно визвольних змагань. Прийшов і наш час, настала наша черга. “А ми тую червону калину підіймемо...” І ясна була всім нам успадкована ще від дідів мета: «За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ!» І тисячі відгукувалися на закличне: «Хлопці, підемо, боротися будемо за Україну, за рівні права, державу!» І заповітом батьківським стукало в серце: «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї».

У ту благословенну пору ми одночасно боролися за релігійне відродження (за УГКЦ), за національне відродження (за мову, традиції, історію), за демократичні свободи (проти всесилля і свавілля КПРС). І були єдиними. І успіх на одній ділянці множив наші сили і допомагав домогтися свого на двох інших. І перемога одних була перемогою всіх. Бо такий закон національно-визвольної боротьби: у ній або всі перемагають, або ж програтуть теж усі.

А потім був грандіозний успіх галичан на виборах. І ми захмеліли від перемоги на демократичному фронті. Коли ж ейфорія минула, виявилось, що це – перемога не всіх, хоч і добута всіма. Перемогли, як почулося з високих трибун, демократи.

І настав час великого ділення. Переможці відразу відчужилися від віруючих – греко-католиків, при підтримці яких і прийшли до влади (православним батюшки забороняли голосувати за “неформалів»), бо це могло скомпрометувати їхніх лідерів перед російсько-православним українським Сходом. Відмежувалися рішуче і від націоналістів, бо націоналізм лякав денационалізований і зрусифікований український Схід і дратував європейський та американський політичний Захід.

І спустіли майдани і площі. Розчарований народ розбрівся по домівках, а політичний провід подробився на клани і секти непомильних лідерів. Єдність змінилася розбратом і гризнею. І тільки сплески компартійної та новоімперської небезпеки час від часу зганяють усіх до купи. Та не для наступу на зачаєні ворожі сили – для самооборони...»⁴³.

У цей самий час один із улюблених поетів В.Іванишина Петро Скунець саркастично напише про те, що «підуть ділити шкарпетки й портфелі / старий партократ і новий демократ» («Шевченківська мати», 1992). А Ліна Костенко, котру мислитель у своїх творах та на лекціях неодноразово окреслюватиме як цілковитого «генія», у політичному циклі «Коротко – як діагноз» (1993) застерігатиме: «Покотили Україну до прірви».

Тоді не випадково в народі слово «демократ» на довгі роки стає лайливим. Але окрім суголосності з поетами, у наведеній вище цитаті є ще один важливий аспект. Ідеться про могутнє пробудження «інстинкту свободи» й можливість для таких, як В.Іванишин прихованих нонконформістів, котрі все життя чекали свого часу, здійснення націоналістичних заповітів дідів і батьків. Включно із основним – здобуттям української національної держави.

На жаль, націоналістичний рух тоді був вельми слабким. Плани й заклики кількох тверезих політиків на чолі з народним депутатом Степаном Хмарою про потребу негайного розпуску Верховної Ради і проведення повноцінних демократичних виборів на початку 1992 р. (після офіційного розпаду СРСР в грудні 1991 р.) були відкинуті і більшістю Народної Ради, і демократичними лідерчуками на місцях. Український ліберально-демократичний політикум був переконаний, що він вже все потрібне для нації досягнув і змагатися ще за щось немає сенсу. Тоді ж недавно всесиль-

⁴³ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.68-69.

на КПУ була заборонена внаслідок розгону ГКЧП, в Україні впала цензура, комуністичні й проросійські сили були деморалізовані. Це була чудова нагода кардинально змінити політичну ситуацію в державі і розпочати якісно нові політичні процеси. Але нагода була змарнована. Більшість керівників демократичного табору виявили себе людьми хоч і патріотичними та зі славним антикомуністичним минулим, але морально й світоглядно дрібними, політично неосвіченими, без стратегічного бачення національних завдань, без розуміння насущних інтересів нації.

Як реакція на ці сумні тенденції протягом 1992 р. почали виступати з різко критичними статтями щодо політичних принципів демо-лібералістичного середовища відомий дисидент та ідеолог Валентин Мороз, знаменитий історик Ярослав Дашкевич, тодішній справжній «народний трибун» Степан Хмара і дрогобицький науковець Василь Іванишин, який перетворився на авторитетного політичного мислителя – ідеолога сучасного українського націоналізму. Особливо після появи його знаменитої книги «Нація. Державність. Націоналізм», написаної в січні-лютому 1992 р. Книга викликала великий суспільний резонанс, з'явилося відразу кілька гучних рецензій. Водночас з боку ліберально-демократичного табору посипалися огульно-паплюжницькі звинувачення. Не сприйняв книги й сам тодішній ідейний лідер цього табору В'ячеслав Чорновіл, засудивши її в душі: «такого не може бути, бо такого не може бути ніяк». Спочатку демоліберали розгорнули цькувальну кампанію, але потім збагнули, що це може принести автору лише ще більше слави, вдалися до замовчування книги й імені Василя Іванишина.

Насправді в цій монографії В.Іванишин дав ґрунтовні філософські визначення основним суспільно-політичним поняттям (нація, націоналізм, демократія, держава, лідер, національна свідомість, боротьба та ін.), а також запропону-

вав поглиблений націофський (національно-екзистенціальний) аналіз масштабної політичної кризи, що охопила Україну після відновлення Незалежності, як наслідок відмови лібералістичних провідників народу від національної ідеї. Не ставлячи під сумнів цінність національного народовладдя (демократії), що випливає з національної традиції, етнічної психіки та іманентного націоналістичного світогляду, він рішуче викривав хиби запозиченої із Заходу політичної моделі лібералізму (в тодішній термінології «демократизму») – ідеології ліберальної (космополітичної) демократії.

Автор вказував: «Додержавний період нашої боротьби пройшов чітко виявлені два етапи. Перший мав загальний, всебічний, виразно національно-визвольний характер. На другому етапі відбулася зміна гасел і переорієнтація руху на виключно демократичні завдання»⁴⁴. І пропонував вихід із кризи як перетворення існуючого «постімперського утворення для збереження панування над українським народом» «прокомуністичної бандократії» на українську національну державу – УССД – шляхом національної революції, причому мирної.

Із цією монографією пов'язаний момент, котрий показує сутність мислення Василя Петровича. Невдовзі після появи книжки, з діаспори йому переслали примірник книги «Перспективи української революції» Степана Бандери. Перед В.Іванишиним, за його спогадами, постала кардинальна проблема: якщо те, що він написав у своїй праці суперечитиме ідеям Провідника, йому доведеться покінчити з життям. Такою мала б бути ціна відповідальності за свої слова справжнього націоналіста-інтелігента як людини честі. На щастя, суперечностей не було...

Петро Бобик як видавець у передмові до монографії зазначав: «Час покликав і оцю, нову книжку. На цей раз своє

⁴⁴ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.74.

слово, свій творчий дух і незалежну думку публіцист звертає на оцінку нашої новітньої демократії – цього випеченого і навіть уже розпеченого дитятка в українському вбранні. Надто велику і болісну любов до України має публіцист, щоб не бачити і його успіхів, і перших невдалих кроків, і руху в напрямі від народних бід; щоб не відчуту і своєї відповідальності за долю нації, за стан національно-визвольного руху, в якому бачить він запоруку грядущого розкриття і розквіту нашого народу»⁴⁵.

До речі, саме ця філософсько-політична монографія та інші схожі філософські праці («Світогляд нації», «Українська ідея та перспективи націоналістичного руху», «Рецепція Благовістя», «Непрочитаний Шевченко», «Тезаурус...», «Фрагменти» та ін.) переконливо утвердили В.Іванишина як потужного філософа нашого часу з оригінальним способом мислення. Водночас класична і новаторська світоглядно-методологічна позиція мислителя показала органічний синтез ідеї нації з християнською ідеєю у філософії української національної ідеї, націософії. Цей феномен найбільш ґрунтовно витлумачить згодом відомий український богослов і християнський філософ протоієрей Іван Гаваньо: «Чудовим прикладом... “нового способу мислення” є творчість Василя Іванишина. Зазвичай його називають сучасним ідеологом українського націоналізму. Твердження правдиве, однак звужене, редуковане лише до однієї з граней діяльності цієї непересічної особистості. Василь Іванишин є насамперед філософом націоналізму, у світлі власної ж дефініції: “Націоналізм – філософія буття нації”. Йому вдалося створити справжній філософський синтез, примиривши три основні складові українського націоналізму ХХ ст., репрезентовані С.Бандерою, А.Мельником та рухом “двійкарів”. (...)

⁴⁵ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.63.

Найбільша ж оригінальність думки Іванишина в тому, що нашому авторові в обґрунтуванні української національної ідеї вдалося піднятися до її богословського виміру. Філософія націоналізму Василя Іванишина має характер справжньої інкультурації християнства в сучасне українське національно-культурне буття, є адекватною суспільно-екзистенційною інтерпретацією євангельських принципів життя. Слід наголосити на кількох богословських аспектах творчості Іванишина: пізнання принципу літургійної анамнези в розуміння сутності нації; опрацювання “триєдиного гасла націоналізму: Бог, Україна, Свобода”; паралелі із вченням митр. Андрея Шептицького про державу як організацію; використання національного критерію у визначенні помісної Церкви і значення Берестейської унії; об’єктивна оцінка морально-екзистенційного стану поневоленої нації»⁴⁶.

Суспільна ситуація в Україні була напруженою. Нова українська влада на чолі з обраним в грудні 1991 р. президентом Леонідом Кравчуком здавала одну за одною стратегічні, геополітичні позиції нової держави, тривало фатальне скорочення й обеззброєння української армії, зростало беззаконня управлінської системи й злочинних угруповань, які відчували свою безкарність. У суспільство прийшло передчуття можливої війни з Російською Федерацією, тим більше, що довкола вибухали нові криваві конфлікти й протистояння, підігріті Кремлем: Нагірний Карабах, Придністров’я, Абхазія, Чечня та ін. Початкові настрої національного піднесення з оптимістичних змінилися на тривожні, а потім на песимістичні, особливо коли гіперінфляція 1992-1993 рр. призвела до тотального зубожіння народу й масового безробіття. Винятково дошкульними були денационалізаційні та корупційні процеси в Галичині. Більшість обласних й

⁴⁶ Гаваньо І. протоієрей. Українське християнство і національна ідея: досвід прочитання творів Василя Іванишина. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.186-187.

міських демократичних владоможців, яких в буквальному сенсі люди на руках занесли у посадові крісла, поволі відділялися від інтересів народу, національного руху. Всі це відчували й розуміли, але не вміли і не могли якось це критикувати («бо ж влада нібито своя»).

Одним з перших ідейно знайшовся Валентин Мороз, який у серії глибоких статей у львівській пресі почав критично аналізувати ситуацію в Україні, кризу демократичного руху, причини неефективності чільних політиків і провідних демократичних партій НРУ, УРП, ДемПУ. Як альтернативу він запропонував ідеологічний націоналізм. В.Мороз пояснював, що в період 1988 – 1991 рр., коли відбувалося нинішнє становлення української демократичної опозиції до комуністичної системи, на ідеологічне озброєння та взяла принципи ліберального демократизму і це дозволяло широко критикувати радянський тоталітаризм, який був повним запереченням будь-якої свободи й прав людини. До певного часу це мало ефект. Проте в умовах здобутої державності цей гіпердемократизм української опозиції перетворився на об'єктивне гальмо політичних процесів, адже потрібні були ідеї національного самоствердження, бойовитості, наступальності, які міг давати тільки український вольовий націоналізм.

Зі свого боку, низку виступів і статей підготував Ярослав Дашкевич, який на доброму теоретичному ґрунті пояснював, чому демократія не може бути панацеєю для українського національного утвердження, викривав нерішучі й неконструктивні дії всієї владно-урядової вертикалі в Україні на чолі з Л.Кравчуком і наголошував, що вони можуть бути смертельними для української державності, доводив моральні та ідейні цінності націоналізму.

В.Мороз і Я.Дашкевич були популярними, особливо в Галичині, часто виступали на телебаченні, друкувалися на сторінках впливової преси. Через це поступово довкола цих

двох авторитетів зосередилася, в основному у Львові, доволі значна група політичних активістів, які усвідомлювали кризу демократизму й потребу націоналізму. В.Мороз запропонував місцевому Рухові перейти на ідеологічну платформу націоналізму, що викликало велику громадсько-інформаційну бурю. Водночас стихійно в різних містах Галичини почали виникати середовища людей, які творили Об'єднання українських націоналістичних сил (ОУНС) для того, аби згуртувати людей на ґрунті нової опозиції до влади, яка тепер як новий комуністично-демократичний гібрид з кожним днем ставала щораз національно індиферентнішою, фарисейською, бюрократичнішою, відчуженішою від народу, корумпованішою. В галицькому суспільстві розпочалися пристрасні дискусії.

На осінь 1992 р. Об'єднання українських націоналістичних сил було утворене й на Дрогобиччині (його очолив О.Баган), в чому найактивнішу участь взяв В.Іванишин. На той час він разом із Миколою Терлецьким (дрогобицьким командиром) діяльно сприяв розгортанню парамілітарних структур УНА-УНСО на Дрогобиччині і мав великий авторитет в цьому середовищі, ідеологічно вишколюючи старшин та членство. Метою його дій було створення бойових структур, переважно з молоді, щоб готувати суспільство до належної мобілізованості на той випадок, якщо держава, ослаблена комуно-демократичним гібридом, його пацифізмом та демагогією, почне розвалюватися, може зазнати зовнішньої агресії й комусь треба буде захищати реальні національні інтереси українців. (Типологічно така ситуація сталася навесні 2014 р.) Окрім того, він покладав великі надії на відродження духу ОУН-УПА, на героїчні традиції Галичини, сподіваючись на актуалізацію героїки бандерівщини й постання реальної альтернативи відчуженій українській владі.

Другим значним викликом для націоналістичного руху в 1992 р. виявилася фанатична верхівка колишніх дисидентів-політв'язнів та письменників, а тепер керівників Руху й УРП (Української республіканської партії), наймасовіших і найвпливовіших партій в національно-демократичному таборі, яка з великою нетерпимістю виступила проти націоналістичної альтернативи. Її очолили В'ячеслав Чорновіл, брати Михайло і Богдан Горині, Левко Лук'яненко, Ярослав Кендзьор, Лесь Танюк, Олесь Шевченко та ін., яких радо підтримали авторитетні лідери (передусім літератори) з колишніх комуністів (Дмитро Павличко, Іван Драч, Павло Мовчан, Василь Червоний, Микола Пороський та ін.). Ці політики ніяк не пояснювали, чому вони відмовилися підтримати розпуск Верховної Ради на початку 1992 р. і цим випустили історичний шанс остаточно подолати впливи комуністів в Україні, рішуче виступали проти люстрації й засудження комуністичної ідеології, котру провели всі національно свідомі посткомуністичні держави (бо, начебто, «нам не можна полювати на відьом»), не пояснювали причин загальної кризи національно-демократичного руху, який маргіналізувався з кожним місяцем (і це потім підтвердили парламентські вибори 1994 р., коли націонал-демократи виявилися в абсолютній меншості у Верховній Раді, як і наступні вибори 1998 р.), вони просто очорнювали й паплюжили націоналістів як «розкольників», «зрадників», «агентів». І це спрацювало в українському політично й громадянськи незрілому суспільстві: люди відмовилися підтримати націоналістичну альтернативу, масово впадали в апатію та громадянську інерцію, в хаос політичних думок та орієнтацій. До слова, ця згубна й саморуйнівна тенденція до сьогодні відчувається в українському суспільстві.

Результатом цього, а також серії провокативних дій з боку влади, яка постійно закидувала в націоналістичний

табір людей диверсійного плану, завданням яких було компрометувати його безглуздими заявами, епатажними вчинками, сварками, стало те, що хвиля масового створення ОУНС по Галичині почала спадати й маліти. В загальному це засвідчило низький рівень національної свідомості й мобілізованості українського суспільства, яке не спромоглося організуватися в нову опозиційну силу з новою наступальною ідеологією. Тоді ж яскраво виявилось й те, що українське суспільство стає залежним і маніпульованим з боку пропаганди у ЗМІ: провідні телеканали (спочатку їх було тільки два: УТ-1 і УТ-2) легко розправлялися з неугодами владі політичними діячами за допомогою очорнювання, запускали дезорієнтаційні трактування подій, штучно підносили лжеавторитетів, у викривленому світлі малювали суспільно-політичну ситуацію в Україні і це розбалансовувало суспільство. Надалі боротьба з опонентами за допомогою ЗМІ, що повністю контролювалися тими чи іншими олігархами і владою, стала визначальною. «Більшість людей і не підозрює, що за них думає телевизор. А за телевизором – неукраїнці й антиукраїнці»⁴⁷, – попереджав провідник.

1990-1993 рр. унаочнили й внутрішні проблеми націоналізму. Спочатку на крайньому правому фланзі сформувалися три політичні сили: «Державна самостійність України» (ДСУ) З.Красівського, яка після його смерті в 1991 р. почала танути і робитися вузькоспрямованою через загально низький ідейний рівень її лідерів (наприклад, Івана Кандиби, який просто вражав своїм інтелектуальним примітивізмом і віддаленістю від справжніх націоналістичних завдань та ідей), Соціал-національна партія України (СНПУ) Ярослава Андрушківа, котра контроверсійно намагалась поєднати національну ідею з ідеями расизму та соціалізму в так званому «соціальному націоналізмі», й Українська національна

⁴⁷ Іванишин В. Фрагменти. С.261.

асамблея – Українська народна самооборона (УНА-УНСО, заснована Юрієм Шухевичем та Анатолієм Лупиносом) на чолі з Дмитром Корчинським, Олегом Вітовичем, Андрієм Шкілем, яка вражала українське суспільство явним провокаторством: ультрарадикальними, імперськими закликами й безглуздими заявами (наприклад, «За Україну від Сяну до Сяну», тобто за світове панування України). Відтак закономірним наслідком хаотичної ідеології останньої було те, що загони УНСО в 1991 р. воювали під час придністровського конфлікту в Молдові на боці Росії. У такий маніпулятивний спосіб бойовнича енергія радикальної молоді була каналізована в антиукраїнське річище.

Усі три, отже, виявилися в надто вузьких політичних нішах: перша у вузькій ніші ресентименту за традицією ОУН-УПА, оскільки представляла себе як її нетворчого імітатора, друга і третя – у ніші провокаторського екстремізму (наприклад, дикунська заява УНА-УНСО щодо Криму, в якому тоді вибуяли сепаратистські настрої: «Крим – або український, або безлюдний!»). Усе це сприяло дискредитації українського націоналізму, який поставав у якихось невідповідних образах, або занадто млявим і дивоглядним (ДСУ), або занадто безглуздо-агресивним (наприклад, заяви представників СНПУ, що вони є «останньою надією білої раси» чи УНА-УНСО: «Наша влада буде страшною» (О.Вітович)). У подальшому ДСУ цілком атрофувалася як політична сила й у 2003-му саморозпустилася, СНПУ під керівництвом Олега Тягнибока еволюціонувала в 2004-му до всеукраїнської консервативно-націоналістичної партії «Свобода», а частина головних лідерів УНА-УНСО виявили себе або як банальні провокатори й прислужники режиму (один час Д.Корчинський мав навіть власну прокучмівську передачу на ТБ, це при тому, що кожному іншому правдивому націоналістові годі було «пробитися» хоч на хвилину!),

або як чинники ворожих сил (наприклад, О.Вітович офіційно перейшов до антиукраїнської партії СДПУ(о)) або як слуги олігархічних безідейних проєктів (як А.Шкіль).

У 1992 р. до України переїхав Провід ОУН(р) (революційної або бандерівської) на чолі зі Славою Стецько. Його метою було створення нової політичної партії на ідейному ґрунті націоналізму. У 1992 р. така була створена у вигляді Конгресу українських націоналістів (КУН). Правда, і програма КУНу, і його політична поведінка невдовзі засвідчили, що керівництво нової правої партії загалом орієнтується на ліберально-демократичні принципи й не усвідомлює того, що створена в 1991 р. українська державність ще далеко не відповідає ідеалові національної держави – Української Соборної Самостійної Держави (УССД). Схожі утопічні уявлення, із намаганням синтезувати лібералізм та націоналізм, мало й середовище мельниківської ОУН під керівництвом Миколи Плав'юка, правою рукою котрого від 1995 р. (а з 2012 р. і Головою проводу) став учень В.Іванишина Богдан Червак.

Особливо небезпечним Василь Петрович уважав бездумне запозичення неолібералізму як імперської, поневолювальної ідеології гіпертрофованого індивідуалізму, егоїзму, глобалізму, апатридства, котра (як і соціалістична доктрина) підміняє політику економічними вигодами: «Підміна політики економікою, підпорядкування політики економіці, тим більше чужій, – це сатанинський витвір буржуа-торгашів, денационалізованих гуманістів, соціал-демократів, комуністів, лібералів, глобалістів. Метою людського життя стає ситість, мрією – багатство, ідеалом – успішний злодій. Поняття батьківщини, духовності, моралі, культури, Свободи втрачають сенс. Добром стає те, що гарантує ситість; батьківщиною – місце, де стоїть корито вигоди. Жертва в ім'я інших, вищих ідеалів стає смішною, релігія – за-

йвою, Церква – фірмою, політика – бізнесом, рідна земля – товаром, патріотизм – лайкою, визвольна боротьба – злочинном, національні герої – бандитами, національні велетні духа – збоченцями, велике – нікчемним, нище – величним, народ – юрбою, суспільство – електоратом, нація – фікцією, батьківщина – територією, рабство – реальністю»⁴⁸.

Загалом представники української діаспори відзначалися цілковитим нерозумінням суспільно-політичної та ментально-цивілізаційної ситуації в Україні. І це було об'єктивно, адже ці люди прожили за межами Батьківщини майже все життя (від кінця 1940-х років, а іноді й довше) або й народилися в діаспорі, в умовах ліберальних демократій Заходу (Канада, США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Австралія). Вони не усвідомлювали, що в Україні сформувався великий суспільний пласт російсько-малоросійського симбіозу, який не сприймав українську ідентичність на органічному рівні й усіма силами її поборював; що в Україні реваншистсько-імперські сили зберегли впливи в усіх сферах політичного, соціального, інтелектуального, культурного, господарського життя й були готові протистояти українству й виводити його на маргінеси та одночасно в усьому орієнтуватись на Росію (до цього додалось ще й бездумне імітування західних лібералістичних моделей); що в Україні за роки комуністичного правового безправ'я сформувалася масова психологія цинічного ігнорування закону, тотальної корупції щодо законності, а це спричиняло систематичні й повсюдні бойкотування всіх правових реформ; що в Україні на цілком мінімальному рівні перебувала громадянська свідомість, що обумовлювало одночасно і слабку національну мобілізованість українства, і можливість для управлінсько-мафіозних груп легко маніпулювати українським суспільством, обкрадати його й гальмувати розвиток. Усі ці

⁴⁸ Іванишин В. Фрагменти. С.261.

глобальні фактори на чолі із основним – **відсутністю націоцентричної ідеології державотворення** – створювали базу для перетворення України не в національну державу із народовладною системою управління, а на **постімперську олігархічну неоколонію**, що й сталося.

Власне, все це В.Іванишин пробував пояснити спочатку в книзі «Нація. Державність. Націоналізм», а потім у своїх політологічних працях пізнішого періоду: «Українська ідея і перспективи націоналістичного руху» (2000), «Вибір нації – 2002» (2002), «На розпутті велелюднім...» (2003), «Програма реалізації української національної ідеї в процесі державотворення» (2001, 2003), «Кримський вузол» (2005) та ін. Однак той рівень ідеологічної невідповідності української інтелігенції та політикуму, хаосу в їхньому світогляді, тотальне засилля ліберально-демократичного та соціал-демократичного популізму, псевдонаціоналістичного провокаторства й малоросійської демагогії не дозволили бодай ґрунтовно обговорити головні положення навіть першої з перерахованих книг.

Тому в 1993 р. В.Іванишин приймає для себе рішення піти, окрім ідеологічного, ще й шляхом прямої націоналістичної дії, тобто взятися за організацію молодіжної військово-патріотичної структури для мобілізації націоналістичного середовища знизу. Тоді на ґрунті дрогобицького ОУНС вдалося налагодити стосунки з Проводом ОУН(б). Почалися спільні наради у Львові та Києві. Зав'язалися дружні й відкриті стосунки зі Славою Стецько. Відтак було прийнято рішення про створення всеукраїнської Громадсько-спортивної патріотичної організації «Тризуб» ім. С.Бандери. Юридично її заснували спочатку в Дрогобичі за підписами В.Іванишина, О.Багана й М.Терлецького (хоча державної реєстрації «Тризуб» так ніколи й не отримав: неоколоніальній адміністрації не потрібні були молодіжні націоналістичні організації).

Основою організації стала та частина дрогобицької команди УНСО, з якою працював В.Іванишин як ідеологічний консультант від початків (хоча ніколи жодним членом УНА чи УНСО не був). Невдовзі осередки «Тризуба» почали засновуватися в різних містах, селах та регіонах України.

Загалом дрогобицька команда УНСО під командою сотника Миколи Терлецького («Завірюхи») була найчисельнішою, найліпше організованою й обмундированою, фізично й ідеологічно вишколеною в Західній Україні. Від травня 1993 р. її членами, за порадою В.Іванишина, стали його старший син Петро та племінник Андрій Вілюра, студенти першого курсу філологічного факультету, а згодом і молодший син Андрій. (Василь Петрович пояснював побратимам: «Яке моральне право я матиму посилати на якісь відповідальні завдання чужих дітей, якщо мої власні будуть в цей час у безпеці?».) Саме на основі дрогобицького загону, на прохання Проводу ОУН, було сформовано охорону Великого збору Конгресу українських націоналістів влітку 1993-го. Команду, куди входили його сини, супроводжував і В.Іванишин. Світоглядне формування дрогобичан відбувалося на основі творчого розвитку ідей класиків українського націоналізму, передусім Степана Бандери, за консультування із В.Іванишином. Тому ні керівництво, ні членство рішуче не сприймало провокативних, антинаціоналістичних в суті своїй дій керівництва УНА-УНСО (наприклад, участь у війні в Югославії на боці імперської Сербії чи у Придністров'ї на боці Московії), а також заяв та прокламацій, зокрема тих, що мали імперський (наприклад, керівники УНА закликали до створення української наддержави на основі України, Росії та Білорусі, що було погано замаскованим планом російського неоімперіалізму) та протигрекокатолицький характер (унсовські газети писали: «Будемо копняками заганяти греко-католиків у православні храми»).

Назрівав конфлікт. Результатом став приїзд до Дрогобича Юрія Шухевича й Олега Вітовича з групою рівненських бойовиків, котрі оголосили про розпуск дрогобицької команди, усунення М.Терлецького й створення нового загону. Проте абсолютна більшість стрільців та старшин залишилась із старим командиром. Було сформовано нову структуру із тимчасовою назвою «Щит», а 14 жовтня 1993 р. на основі дрогобицької команди утворилась ГСПО (громадська спортивно-патріотична організація) «Тризуб» ім. С.Бандери. Це була молодіжна націоналістична організація орденського типу початково із трьома основними функціями: вишкільно-виховною, пропагандивною та націоналістичною. До неї відразу ж приєдналися колишні унсовські загони зі Стрия, Самбора, Моршина та інших міст і сіл Галичини та Волині.

Василь Іванишин став першим головним командиром (головою центрального проводу) «Тризуба» (1993-1996) з організаційним званням полковника, а згодом довічним провідником цієї організації. Розробив її основні організаційні положення й правила існування. Його харизматична постать мала просто якийсь магічний вплив на свідомість тризубівців, котрі неофіційно, між собою називали його «Батьком». Він уже як член Проводу ОУН(р) сформулював концепцію співдії трьох складових організованого націоналістичного руху через умовний образ «птаха»: ОУН як орденська організація утворює «тулуб і голову птаха», тобто підготовляє кадри, визначає стратегію дій, плекає націоналістичну ідеологію; КУН як партійна структура є «першим крилом птаха» і забезпечує політичні впливи в суспільстві, просуває людей в структури влади, формує пропаганду націоналізму; «Тризуб» як «друге крило» працює з молоддю, забезпечує силовий блок, в силових протистояннях проти діє антиукраїнським силам в суспільстві.

Активно розбудовували нову організацію офіцери «Тризуба» (старшинське звання давали за принципом: керуватимеш тим, що створив), згодом названі співтворцями чи фундаторами: Микола Терлецький, Степан Різник, Степан Бичек, Євген Поважний, Олексій Щерба, Дмитро Ярош, Євген Філь, Зеновій Багрій, Іван Сута, Ростислав Винар, Ігор Іванченко, Степан Ковальчук, Олександр Климчук, Мар'ян Куделич, Віктор Сердулець, Андрій Стемпіцький та ін.

Своїм побратимам полковник В.Іванишин запропонував не лише «теорію птаха». Так, його соціально-педагогічна філософія базувалась на концептуальному розрізненні керівників і начальників, з чого випливала й концепція формування еліти (суспільних лідерів) як людей-керівників, «лідерів-особистостей», «лідерів-провідників», застосовувана в «Тризубі»: «За метою використання здобутої влади лідери поділяються на керівників і начальників. Перші розглядають владу як засіб, що розкриває перед ними нові, більші можливості в утвердженні їх ідей, у реалізації справи. Вони або відразу готові до виконання своїх нових обов'язків, або активно оволодівають необхідними знаннями і навиками. Лідери-начальники здобуту посаду розглядають як нагороду за заслуги чи як аванс з боку “благодійника”, а тому служать не справі, а собі – у першому випадку і йому та собі – у другому. Для них керувати – означає панувати. Вони не діють, а тільки імітують ідейність, діяльність, керівництво. Бич влади – підлабузництво – множитья і процвітає в їхньому оточенні. Самі не здатні прийняти якийсь компетентне рішення, залюбки творять різні “штаби”, комісії, координаційні ради тощо»⁴⁹.

Учив полковник на вишколах і про три психологічні типи людей, як про це загадує підполковник «Тризуба» і публіцист Іван Сута: «“Сірник”, “Свічка” і “Факел” – три типи людей, так

⁴⁹ Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. С.156.

охарактеризував Провідник перебування членства, у постійно переслідуюваній владним режимом Організації.

“Сірники” – люди, що прийшла до нас з добрими намірами, але внутрішніх переконань, можливо, і характеру та, враховуючи матеріально-побутові обставини, їх на довгий шлях у націоналістичній структурі не вистачило. (...)

“Свічки” – більш ідеологічно вишколені, у свій час активні члени Організації, що перебували в ній роками, тільки через обставини (родинні, матеріальні, стан здоров'я, навчання у ВУЗах, зміна адреси проживання, створення власної сім'ї, організація власного бізнесу і т. д.) перегоріли і зійшли з дистанції. Але не зреклися побратимських взаємовідносин і теж, у критичний для України момент, стануть на її захист. (...)

“Факели” – не згаснуть ніколи. (...) Наші полегли побратими донині борються із могил. Провідник сам горів факелом і всіх запалював...»⁵⁰.

Попри всі складнощі побутування організації, саме ця філософія дала таки свої плоди, так чи інакше вплинувши на постання значної кількості лідерських особистостей в інтелектуальній, політичній, бізнесовій та військовій сферах новітньої України, навіть після смерті провідника. Для прикладу, це нині широко відомі в Україні: Андрій Білецький (Харків-Київ), Леся Бондарук (Луцьк), о. Петро Бурак (Тернопіль), Ростислав Винар (Кам'янське), Володимир В'ятрович (Львів-Київ), Василь Деревінський (Тернопіль-Київ), Василь Лабайчук (Збараж), Владислав Литвин (Чернігів), Олег Микитюк (Коломия), Андрій Мохник (Київ), Віктор Сердулець (Чернівці), Юрій Сиротюк (Тернопіль-Київ), Андрій Стемпіцький (Івано-Франківщина), Андрій Строевус (Тернопіль), Ігор Струналь (Дрогобич), Іван Сута (Тернопіль), Андрій Тарасенко (Кривий Ріг-Київ), о. Ігор Федоришин

⁵⁰ Сута І. На крилах віри. *Мислитель. Воїн. Учитель.* С.80-81.

(Тернопільщина), Євген Філь (Тернопіль), Валерій Чоботар (Чернівці-Тернопіль), Дмитро Ярош (Кам'янське) та ін.

Не випадково поруч із такими класичними вишкільними матеріалами, як Декалог українського націоналіста чи Дванадцять прикмет характеру українського націоналіста, утвердилися й розроблені В.Іванишиним та остаточно оформлені ним у 2001 р. Сім правил націоналіста-керівника:

«1. Навчись діяти (працювати, творити, боротися) в ім'я ідеї так, як інші побратими. Змогли вони, зможеш і Ти.

2. Навчись діяти в ім'я ідеї краще, ніж інші. Ти зможеш: у тобі багато можливостей – досить пізнати, розвинути і застосувати їх.

3. Навчись організовувати вишкіл і діяльність інших так, щоб вони також стали діяти краще, ніж до Твого провідництва.

4. Намагайся досягти вищого становища в системі, але не комбінаціями, інтригами, холуйством тощо – задля вигоди чи з пустого самолюбства, а нарощуванням якості і розмаху своєї діяльності – в ім'я справи.

5. Пам'ятай, що найкращий керівник – не той, який сам добре діє і на якому тримається довірена йому справа, а той, хто підготував собі таких помічників і заступників, так налагодив механіку діяльності, що навіть за його відсутності справа продовжується з незмінною ефективністю.

6. Головний показник Твоєї провідної діяльності і вартості – не те, що Ти можеш і робиш сам (це Твій обов'язок перед Нацією і Організацією), а те, на що здатні довірені Тобі люди.

7. Знай, що найвищий здобуток, внесок у справу і заслуга керівника – якомога швидше знайти, підготувати і запропонувати на своє місце такого наступника, який буде діяти ще краще»⁵¹.

⁵¹ URL: <http://banderivets.org.ua/7-pravyl-natsionalista-kerivnyka.html>

Провідник утверджував також серед членства концепцію ставлення до національних меншин, випрацювану С.Бандерою. Василь Петрович наголошував на тому, що у націоналістів не може бути одного ставлення до неукраїнців. Бо насправді їх є три: 1) побратимське до тих, що разом з українцями борються українську справу, за українську національну державу, за право українців бути господарями своєї долі на власній землі; 2) толерантне до тих, що толерантно ставляться до української справи; 3) вороже до тих, що вороже ставляться до української національної ідеї. Причому пояснював також, що будь-яка ксенофобія – це «філософія боягузів», коли бояться когось настільки, що готові його вбити. Націоналісти ж, натомість, «не бояться жодного ворога», тому в принципі не можуть бути ксенофобами⁵².

В.Іванишин привчав також тризубівську молодь не провокувати бездумні протистояння з іншими націоналістичними середовищами. За свідченням учня та побратима, з 1995-го року Голови Секретаріату ОУН(м), а з 2012 р. Голови ОУН(м) Богдана Червака, провідник займав наступну позицію: «Василь Іванишин, як відомо, був переконаним бандерівцем і організаційно належав до ОУН(р), яку на той час очолювала пані Слава Стецько. Але при цьому вважав за необхідне і привчав до цього молоде покоління українських націоналістів з належною повагою ставитися до ОУН, не роз'ятрювати рани розколу у 1940 році, а навпаки – намагатися об'єднати український націоналістичний рух на засадах ОУН, яка постала у 1929 році під проводом Євгена Коновальця». Це ж він підкреслював і на зустрічах з тодішнім Головою ОУН (м) Миколою Плав'юком: «Пригадую, як Василь Іванишин говорив націоналізм, ОУН, «бандерівців», «мельниківців». «Знаєте, пане Голово, а я б хотів

⁵² Іванишин В. Фрагменти. С.258.

дожити до того часу, коли у Верховній Раді буде тільки дві фракції ОУН – фракція «мельниківців» і фракція «бандерівців». Оце будуть гарні для України часи!», – напівжартома і напівсерйозно говорив Василь Іванишин.

Або: «Не розумію, як можна бути «бандерівцем» чи «мельниківцем», але при цьому не бути українським націоналістом». «Ви можете собі уявити православного чи католика, але які при цьому не є християнами», – так реагував Василь Іванишин на поверхове розуміння суті українського націоналізму...»⁵³.

Загалом ситуація із «Тризубом» розвивалась упродовж 1990-х рр. хвилеподібно. Через різноманітні політичні й пропагандивні акції постійно вдавалося проникати в нові регіони України з націоналістичною ідеологією, виходити на нових молодих і активних людей. Був повністю подоланий лібералістичний міф про те, що «Схід не сприймає націоналізму». Однак не завжди новостворені осередки «Тризубу» ставали дієвими. Тому через певний час посиленої активності вони стагнізувалися або й розпадалися. Основні причини цього були такі: переслідування активістів з боку влади (низка загадкових убивств, зокрема, харизматичного підполковника Богдана Климчука з Волині у 1997-му, та хвилі арештів тризубівців режимом Л.Кучми у 1996-1997 рр.); брак систематичного фінансування та матеріального забезпечення (чимало молодих талановитих командирів, особливо після одруження, були змушені покинути організацію через матеріальні проблеми); зловорожа настанова керівництва основних ліберально-демократичних партій (Руху, ДемПУ, УРП, НДП та ін.), які просто демонізували націоналістів, вбачаючи в них конкурентів собі в боротьбі за владу, хоча «тризубівці» завжди декларували, що не збираються змагатися за якісь посади та ін. Попри це

⁵³ Червак Б. Уміти інтереси нації і держави ставити вище власних амбіцій. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.127-128.

в 1994-1996 рр. кількість триzubівців дослідники оцінюють від 2 до 3 тисяч⁵⁴, що робило «Тризуб» однією з наймогутніших націоналістичних організацій того часу.

Ще одним підтвердженням впливовості організації може бути розмова полковника із відомим політиком Євгеном Марчуком після серпневої пропагандивної акції «Тризуба», коли по всій Україні було розклеєно понад півтора мільйони листівок і плакатів, спрямованих проти червоних реваншистів і свідком якої був тодішній Головник командир полковник Євген Філь. Є.Марчук тоді висловився так: «Я знаю, в Україні дві структури, які можуть за добу пропагандивно охопити всю державу. Це адміністрація Президента, коли очорнює мене як кандидата в Президенти, і «Тризуб», який бореться з антиукраїнськими силами»⁵⁵.

У своїх публічних диспутах, в публікаціях, на ідеологічних виступах в середовищі «Тризуба» В. Іванишин постійно наголошував, що, як і в 1920-1930-ті рр., в основі успішного націоналістичного руху повинен бути національний орден (на зразок ОУН). А орден мав би керуватися такими принципами:

- 1) постійно працювати на підживлення національної ідеї в суспільстві;
- 2) виховувати серед членства дух провідництва, місійності настільки, щоб вони почувалися, як християнські монахи, носіями відмінної етики, культу жертвовності;
- 3) стреміти до підсилення всіх націотворчих, державотворчих процесів в українському суспільстві й політикумі, без особистого прагнення робити якусь політичну кар'єру чи зайняти якусь високу посаду;

⁵⁴ Андрущенко, Е. С. Парамілітарні структури українського націоналістичного руху 90-х рр. ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. Вип. 30. С. 42-51.

⁵⁵ Філь Є. Провідника не обирають, за ним просто йдуть (Спогади про Василя Іванишина). *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.111.

4) впливати на українське суспільство таким чином, щоб скеровувати його до перемоги в ньому ідеалів та тенденцій повновладності національної ідеї, долання негативних комплексів малоросійства та анархії, які властиві українській натурі й історичній поведінці, стимулювати розвиток та утвердження героїчного, воїнського психотипу серед національного керівництва.

У вишкільних матеріалах наголошувалося на поєднанні в організаційній ідеології засад традиційного християнства та класичного націоналізму в інтерпретації Степана Бандери. Ішлося про націоналізм як ідеологію (суспільний світогляд) національної свободи – захисту, збереження і державного самоутвердження української нації. Підкреслювалась орденська сутність організації: виборення не влади для себе, а державності для української нації; утвердження влади народу, а не влади над народом. Ключовим було здійснення національної революції (В.Іванишин писав: «...Червоно-чорний прапор боротьби / Нас приведе під синьо-жовтий стяг свободи!»), але так, щоби при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування держави Україна.

Попри те, що В. Іванишин і все керівництво «Тризубу» постійно декларували цю свою позицію й політичні ідеали, всі ворожі середовища підступно звинувачували організацію саме в тому, що вона нібито «рветься до влади». Насправді ж ішлося про основне – поширення національної ідеї, як про це згадує один із учнів В.Іванишина, відомий політик та діяч націоналістичного руху Юрій Сиротюк: «Ані до цього, ні майже 25 років після, мені практично не доводилося зустрічати людей такого рівня системного, глибокого і стратегічного мислення. Якщо у той час більшість намагалися підлаштуватися під обставини, вмонтувати ідею в існуючий стан, Василь Петрович відформатував

обставини і людей під національну ідею. Саме вона – Українська національна ідея – була в нього альфою і омегою його думок, а отже – і дій. Пропаганда національної ідеї, розбудова організації, що не підлаштовується під час і обставини, організації орденського типу, що наближатиме реалізацію національної ідеї, системна робота з молоддю, які мали стати носіями цієї ідеї, – це те, на що Василь Петрович поклав увесь свій час і життя.

Василь Петрович був унікальний промовець. Неймовірна ерудиція, харизма поєднувалися з його фундаментальністю мислення. Національно-екзистенційна методологія, яку він розпрацьовував, дозволяла по полицях розкласти події. Він вчив не зачаровуватися і не розчаровуватися в людях. Якщо людина готова стати носієм національної ідеї – вона твій побратим. Іванишин мав унікальну здатність хоча б на якийсь час ставити під прапор боротьби за національну ідею найнесподіваніших людей. Вмів знаходити добро у, здавалося б, останньому прощальному «Саулі». Умів знаходити ресурси для того, щоб просувати націю до своєї мети»⁵⁶.

Протягом 1996-1999 рр. В. Іванишин працював у Проводі революційної ОУН. Спочатку він покладав великі надії на місію Слави Стецько, яка би мала перенести з діаспори дух С. Бандери й бандерівської ОУН, стати живим втіленням героїчної боротьби попередньої доби. Для нього головним завданням було відродження тягlosti бандерівського руху.

Ось як він роздумував на цю тему в одному зі своїх інтерв'ю на шпальтах «Шляху перемоги». (Подаємо текст розмови повністю задля відтворення тогочасної стилістики його роздумів.)

⁵⁶ Сиротюк Ю. Пам'яті Провідника. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.64-65.

Василь Іванишин:
«Залишаюся далі романтиком»
(«Шлях перемоги», 1996, №47 за 5 грудня).

Минуло трохи більше року від часу появи на всеукраїнському політичному подіумі молодіжної громадської спортивно-патріотичної організації «Тризуб» ім. Степана Бандери.

Від 1993 року – в організаторському плані, від 1992 року – як ідеолог – в її становленні й розростанні найактивнішу, провідну роботу виконує Василь Іванишин. Науковець, публіцист, політолог, автор книжок «Українська церква і процес національного відродження», «Мова і нація» (у співавторстві), «Нація. Державність. Націоналізм». Зараз «Тризуб» на піднесенні. Про перспективи, проблеми націоналістичної організації, загалом націоналістичного руху в Україні ми розмовляємо з Василем Іванишином.

– Пане Василю, чому «Тризуб», який проголосив, що зовсім не прагне боротися за владу, сьогодні, як, мабуть, жодна інша політична чи громадська організація, зустрічає з боку влади масу перешкод у питанні власної реєстрації?

– ГСПО «Тризуб» ім. Степана Бандери справді не бере участі в боротьбі за владу: ми віримо у політичну спроможність наших партій, а передусім Конгресу Українських Націоналістів, які займаються цією проблемою. Більше того, «Тризуб» підтримував, підтримує і буде підтримувати національно-патріотичні дії будь-яких середовищ в Україні, в тому числі й владних. А масові репресії проти нашої Організації йдуть не від влади, а від тієї проімперської «п'ятої колони», представники якої безкарно діють і досі в різних владних структурах Української Держави.

Імперсько-комуністичні сили в Україні, незважаючи на матеріальну скруту в суспільстві, все-таки неухильно

втрачають ґрунт під ногами. Це спонукає їх переорієнтовуватися у власній діяльності з політичних методів на силові. У «Тризубі» вони бачать (і вже не раз відчули) ту організацію, яка стоїть на перешкоді використанню силових методів в українській політиці. Саме звідси – їх бажання знищити «Тризуб», щоб розв'язати собі руки на шляху до силового утвердження себе в реальній владі. Їх дії, отже, цілком логічні й зрозумілі. Незрозумілим залишається те, що така діяльність антиукраїнських, антидержавних і антипрезидентських сил здійснюється з мовчазної згоди тих людей у державних структурах, що стоять на державницьких позиціях.

Власне, реєстрація «Тризуба» і є тією нагодою, коли державницькі сили можуть зайняти чітку позицію і щодо ГСПО «Тризуб» ім. Степана Бандери, і щодо антидержавницьких сил.

– Чи знайшов вже «Тризуб» свою «нішу», свій стратегічний «коридор» діяльності в українському громадському й політичному житті?

– Так, знайшов, при чому, без особливих зусиль і, на жаль, досі не має конкурентів. Річ у тім, що «Тризуб» – організація передусім молодіжна. Виховання українського громадянина, жертвовного патріота, державника, людини ідеї і чину, допомога молоді в громадянському самовдосконаленні й самоутвердженні та інші проблеми, які є фундаментальними в діяльності «Тризуба», на жаль, не цікавлять інші громадські та політичні середовища. Їх увага до молоді обмежується мобілізацією в молодіжному середовищі тієї активної маси, з допомогою якої вони сподіваються домогтися участі у владі, а отже – в розподілі «суспільного пирога».

Ми живемо в перехідний період української історії, головною ознакою якого є перехід від вчорашньої УССР до майбутньої УССД (Української Соборної Самостійної Держави), тому змінюються і будуть змінюватися президенти,

уряди, депутати тощо, але незмінною залишиться потреба в такому національно-патріотичному вихованні українців, зокрема молодих, яке робило б їх історичними людьми, тобто людьми, які є не лише продуктом, але й активним творцем новітньої історії України, гарантами продовження української нації в часі, її розвитку та процвітання. Це – головне стратегічне завдання й магістральна лінія в діяльності ГСПО «Тризуб» ім. Степана Бандери.

– Відомо, що Ви довго й з великими труднощами йшли до реалізації свого плану-ідеї: створення молодіжної націоналістичної організації, – долаючи при цьому як переешкоди ідейні (нерозуміння, несприйняття), так і практичні (певна ізоляція з боку політичних сил, матеріальні труднощі). І ось організація створена. Через кілька місяців її діяльності, як всеукраїнської, Ви відійшли з керівної, першої посади...

– На жаль, наші труднощі й досі – не позаду. Правда, ми з ними звиклися, сприймаємо їх як атрибут нашої діяльності й навчилися їх долати. Саме тому Організація успішно діє і швидко розвивається. Отже, ми не належимо бо тих, хто наявністю труднощів виправдовує свою бездіяльність.

А щодо передачі повноважень, то тут усе логічно. По-перше, Організація набрала ознак завершеної системи. Відповідно, в ній зменшилася роль особи керівника. По-друге, в «Тризубі» дуже швидко відбувається процес виявлення громадянського та організаційного дозрівання кадрів, завдяки чому сформувалося міцне, надійне й перспективне керівне ядро, яскраві й авторитетні лідери. По-третє, «Тризуб» – організація, передусім, молодіжна й, природньо, що нею повинні керувати молоді. По-четверте, зміна керівництва має не ослаблювати, а змінювати Організацію, надавати їй нової динаміки. Враховуючи все це, ми й дійшли висновку, що настав час передати повноваження Голови Центрального Проводу ГСПО «Тризуб» ім. Степана Банде-

ри від 52-річного Василя Іванишнна 25-річному Дмитрові Ярошу. Минуло півроку, і час показав, що наш розрахунок був правильний.

Для мене особисто це дало змогу повернутися знову до творчої роботи.

– У 1992 р. в своїй, майже бестселерівській, як на політологічне видання, книжці «Нація. Державність. Націоналізм» Ви застерегли щодо перспектив дальшого прямування української визвольної політики шляхами демократизму й накреслили переможну перспективу націоналізму. Сьогодні в сумі всі партії й рухи, які називають чи вважають себе націоналістичними, не відіграють провідної чи бодай значної ролі у визначенні напрямків українського політикуму. Ваш діагноз.

– Діагноз один: брак націоналізму в ідеології та політичній плятформі тих об'єднань, які вважають себе націоналістичними. В їх діяльності є багато реалізму, тверезого розрахунку, об'єктивних труднощів, амбіційності, кон'юктурщини, безпринципних компромісів, але нема передусім абсолютного підпорядкування себе інтересам Нації. Це робить їх слабкими, неавторитетними в очах народу, і без цього вони не можуть стати ідейним і політичним проводом цього народу. А без підтримки народу вони не можуть стати реальною політичною силою. Зараз діяльність демократичних і націоналістичних середовищ зводиться до політикування «у верхах»: у Києві, меншою мірою – в обласних центрах, зрідка – в райцентрах. Там точиться боротьба за іноді справді важливі, але доволі абстрактні для людей речі. А життя допікає наших селян, робітників, службовців, інтелігенцію в селах і містах тисячами проблем, породжених, з одного боку, всесиллям і безкарністю чиновництва, а з другого – безправністю, неорганізованістю обманутого нашими політиками народу, до якого ці політики звертаються раз на кілька років – перед виборами. Звідси – вже традиційна позиція на виборах більшо-

сті громадян: голосувати не «за» (бо не вірять вже нікому), а «проти» (бо ненавидять тих, що при владі). Подивіться, як уже зараз, за півтора року до виборів, наші депутати-патріоти шукають і готують собі нові округи...

– Отже, Ви твердите, що лише заглиблення націоналістичного руху в маси, в їх життєву проблематику може стати тим чинником, що підніме її рух, і народ? Адже відомим є протилежне: в Парижі, в центрі, а не в провінційній глибинці, завжди вирішується доля країни...

– Скажу ще простіше. Боротьбу за Україну, за УССД, не можна зводити лише до боротьби за владу, а точніше за посаду для кількох лідерів і лідерчуків.

А щодо «Парижа», то таким політикам хотів би нагадати, що під час Французької революції, крім столичного Парижа, була ще й провінційна Вандея...

– Чи означає це, що для націоналістичного руху головним імперативом має бути революційність?

– Революційність – не забаганка для націоналіста. а життєва потреба для України, для її народу. Еволюційним шляхом трансформувати мафіозно-злодійську державну систему в народо-захисну неможливо, як неможливо перетворити банду в благочинну організацію шляхом відрядження до неї по кілька чесних людей щороку. Революція може відбутися як одномоментний акт всенародного повстання (з усіма кривавими наслідками й загрозою існування незалежної України), і у вигляді перманентних, цілеспрямованих, послідовних і системних якісних змін у різних сферах суспільного життя на користь народу, на утвердження його національних інтересів. Революція – це не обов'язково збройне повстання, але обов'язково – докорінні якісні зміни.

– Націоналізм і демократія, лібералізм. Перспективи, суперечності їх співжиття в сьогоднішній і майбутній Україні?

– Приклад прибалтійських країн, а тим більше середньоєвропейських колишніх соціалістичних держав переко­нує: тільки в національній державі на користь народів є й утвердження демократії, й боротьба за соціальний захист населення та вирішення всіх інших проблем.

Цього ніяк не можуть зрозуміти українські демократи, українські соціалісти й націонал-комуністи. Одних вабить демократія, в якій вони вбачають панацею від усіх українських бід, інші такою панацеєю вважають соціалізм, кому­нізм. У результаті кожен переко­нує громадянство, що для найшвидшого поліпшення життя в Україні треба не відволі­катися на інші проблеми, а будувати демократію (в іншому варіанті – соціалізм). При цьому вони не бачать того озлоблення, яке викликає в народі і така космополітична демо­кратія, і такий інтернаціоналістський соціалізм-комунізм. І тільки націоналісти можуть і повинні переконати більшість народу в потребі побудови саме національної держави. І тільки в національній державі можлива і реальна демокра­тія, й ефективний соціальний захист громадян, і національ­не відродження жахливо покаліченого довготривалими окупаціями народу, і законодавство, яке сприятиме приро­щенню добробуту, а не зубожінню населення.

Зі сказаного зрозуміле наше ставлення й до демократів, і до соціалістів: можливо, самі не усвідомлюючи цього, сво­їми благими намірами й відповідними діями вони не тільки гальмують вихід України з глибокої всебічної, а не тільки економічної кризи, але й ставлять під загрозу саме існуван­ня незалежної Української Держави.

– *Однією з найпопулярніших тез, одним з найкатего­ричніших переконань кожного українського політика, публі­циста й пересічного громадянина є твердження: «Україну по­рятує економіка», «Україну побудують тільки добрі госпо­дарники». Ви ж весь час у пору поширення цих «твердих» га-*

сел залишалися романтиком. Романтиком боротьби, який вірив у ідею, в героїв, якісь фантастичні «повітряні замки», на думку тих же «твердих» політиків. Чому?

– Я не тільки був, але й залишаюся далі романтиком. Романтизм справді заважає бути зваженим керівником, добрим чиновником, зате без націоналістичного романтизму неможливо запалити рятівними для нації націоналістичними ідеями інших людей, які своїм горінням освітили би шлях цілому народові. А чим закінчилися спроби політиків ошчасливити народ без участі в державотворчому процесі самого народу – аж надто добре відомо.

Що ж до того, що Україну порятує економіка, що нам треба займатися не політикою, а господарством, то хай буде дозволено запитати: а нинішні економічні негаразди й біди – це наслідок господарської неспроможності керівників чи результат продуманих політичних заходів, спрямованих на знищення української державности шляхом економічного паралічу? Що може зробити зараз для народу добрий господарник, зв'язаний по руках і ногах економічними законами, придуманими політиками, які захищають у нашому парламенті не національні інтереси, а інтереси чужих держав, у кращому разі – того мафіозного клану, з ласки якого вони одержали депутатські мандати.

Пригадуєте, років чотири тому керівника делегації японських бізнесменів на прес-конференції в Києві запитали: «Чи могли б Ви одним словом відповісти на питання, чого бракує Україні, щоб стати економічно процвітаючою державою?» Він відповів: «Націоналізму». Я згоден з ним.

Розмову вів Б. ХОРВАТ

(літературний псевдонім Олега Багана)».

Цей політичний романтизм Василя Іванишина, на жаль, розбився об стіну вузького практицизму, кон'юнктурщини,

політичного егоїзму, які з кожним роком все більше й більше опановували політичне середовище КУНу, котре змагалось за те, щоб отримати доступ до ресурсів та мати вплив на С. Стецько. Доводилося витратити масу енергії лише на те, аби подолати ті потоки інтриг, наклепів і елементарного шкідництва, які вихлюпнули і на «Тризуб» ім. С. Бандери, й особисто на В. Іванишина представники цього середовища й інші подібні елементи тогочасного політикуму. Тому від 1999-го року і В.Іванишин, і «Тризуб» розпочинають самостійну організаційну діяльність, без підтримки ОУН(р) та КУНу.

Промовистим прикладом прикрої деградації й виродження «чолового» середовища бандерівської ОУН може бути історія з виданням праць Степана Бандери «Перспективи української революції» 1978 р. Від 1992 р. Василь Іванишин наполягав на перевиданні цієї фундаментальної праці. Тим більше, що у 1999-му сповнювалось 90 років від дня народження та 40 років з дня смерті Провідника. Однак наполохані цією ідеєю теж-бандерівці й слухати не хотіли про це, всіляко саботували або відмовчувалися, хоча кошти крутилися в цих організаціях вельми солідні. Розчарувавшись у таких «революціонерах», В.Іванишин спільно із П.Бобиком та «тризубівцями», вирішує самостійно перевидати цю книгу. Кілька років триває збір необхідних коштів. У грудні 1998 року він таки здійснює задумане і це стане першим виданням творів Провідника в Україні. Аж на фінальному етапі долучилась до спонсорів і С.Стецько як голова КУНу...

Видаючи репринт творів С.Бандери, Василь Петрович від імені видавців напише невелику передмову, в котрій, серед іншого, згадає і про псевдобандерівців: «Раніше від творів Степана Бандери “берегли” українців окупанти. Зараз – ті, що в умовах незалежності України паразитують на тілі грабованого ними українського народу, – з тих же причин.

Той же інстинкт самозбереження керує й численними «спадкоємцями» ОУН-УПА в діаспорі і в краю. Очолюючи різні організації, фонди, спілки та інші “фасади”, вони успадкували посади і славу, але не святу справу своїх попередників. Ці політичні імітатори аж ніяк не зацікавлені в поширенні творів Степана Бандери. Адже тоді для кожного стане очевидним те провалля, яке відмежовує їх корисливу метушню від справи, за яку віддав своє життя Провідник. Шість років – відколи до наших рук уперше потрапив збірник вибраних праць Степана Бандери “Перспективи Української Революції” – ми переконували цих “провідних” і “чолових” діячів у нагальній необхідності перевидати цю книгу. Не захотіли: хтось відкручувався, хтось відмахувався, хтось відмовчується й досі.

А потреба у цьому виданні зростає. Шириться національно-державницький рух, націоналізм стає світоглядною основою для все більшої кількості українців, особливо молоді, українці зараз, як ніколи, близькі до заповітної мети – власної національної держави. І дуже важливо, щоб у цей доленосний час нинішнє покоління могло користуватися працями Степана Бандери – цим невичерпним джерелом віри й думки, снаги, натхнення і сили для кожного борця за світлу долю України»⁵⁷.

Водночас у 1990-ті, попри нервову виснаженість та активну громадсько-політичну діяльність, В.Іванишину вдається залишатися улюбленим викладачем студентів і через прищеплення любові до української літератури, прищеплювати своїх слухачів до українського буття, державницького мислення, етноестетики тощо. Він був воістину священослужителем у храмі літератури: «Василь Іванишин розірвав усі наші шаблони. Свої лекції він читав без жодних конспектів і, природно, не вимагав від нас, щоб ми записували за ним.

⁵⁷ Іванишин В., Ярош Д., Бобик П. Від видавців. *Бандера С. Перспективи української революції*. Репринтне вид. Дрогобич: ВФ «Відродження», 1998. С.ІІІ.

Там, де інші викладачі диктували нам: «Народився письменник у такому-то році...», Василь Петрович кидав мимохідь: «Роки життя подивитесь у підручнику». Нехай не ображаються на мене інші викладачі філфаку, але по-справжньому любити українську літературу особисто мене навчив Василь Іванишин. Чи краще сказати, заразив любов'ю до неї.

Здається, кожна лекція була для нього естетичною насолодою. Він нагадував майстра, який завдяки наполегливій праці зазирнув у таємниці життя і тепер відчував непереборне бажання поділитися ними з іншими. Максим Рильський, Микола Зеров, Володимир Сосюра, Павло Тичина... Ці імена звучали з уст Василя Іванишина, наче давні молитви, набуваючи незмірної глибини та змісту. (...)

Ми не звикли до таких лекцій – вони йшли від серця до серця. Викладачі зазвичай півтори години диктували нам «диктанти», відтворюючи те, що самі вони прочитали у підручниках та творах критиків. Василь Іванишин нічого не диктував. Він причащав нас вином української літератури, намагаючись, щоб і ми згодом зналися на ньому, могли б відрізнити по-справжньому вартісну річ від підробки. (...)

Вперше ми бачили не викладача, а радше священика у храмі української літератури»⁵⁸.

Ще одним помітним напрямком діяльності Василя Петровича в часи Незалежності стало активне пропагування ідей класичного українського націоналізму серед широких верств населення: від заводів, шкіл та університетів до тюрем, лікарень і сільських клубів. Він був блискучим лектором, популярним автором, тож його часто запрошували виступати перед різними середовищами: вчителями, лікарями, офіцерами, міліцією, чиновниками та ін. Усюди і завжди він показував органічність і перспективність націоналістичних ідей, їхню перевагу над запозиченими «з чужо-

⁵⁸ Сияк Д. Священик у храмі літератури. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.61-63.

го поля» ідеалами лібералізму, соціал-демократизму, космополітизму, комунізму та ін. І хоча деякі персонажі з числа «патентованих патріотів» (І.Франко) часто його повчали, мовляв, навіщо витратити час на гнилі середовища міліціонерів чи есбеушників, він на це мудро зауважував: «Не шукайте добрих людей, шукайте добра в людях» і додавав: «У кожному середовищі сучасної України можна знайти людей із державницьким способом мислення». На жаль, через критику львівської демократичної верхівки йому на багато років було створено неофіційне блокування на виступи на обласному радіо чи телебаченні, хоча там працювало чимало друзів-журналістів. Тому такі виступи траплялися дуже рідко. А це обмежувало вплив на широкую аудиторію.

Цей метод ставлення до людей влади і роботи з ними засвоїли і тризубівці: «Батько чудово розумів, що собою являє нинішня влада в Україні, але чітко розрізняв те, що, будучи цілісним політичним організмом, вона має свої складові: систему влади, структури влади та людей влади. На наші питання: чи готовий він зустрітися з тими, хто є червоними та промосковськи налаштованими політиками і виступає проти української державності... він відповідав, що: «Так – готовий!». І аргументовано доводив чому. Бо, за його теорією є декілька прошарків у своєму визначенні щодо політичних процесів в Україні, а тому необхідно: вогорів робити бодай нейтральними, байдужих людей активізувати до суспільно-громадського життя, а з активних у громадській діяльності патріотів – дієвих націоналістів. Бо, в індивідуальних зустрічах, приватних дискусіях сіється те зерно сумніву та відчуття переваги нашої правди та їхньою фальшивістю, яке вибиває бажання і, хоча би частково, нейтралізує їхню агресивність. (...) Не одного недруга, слідуючи його вченню нам, мирним способом, вдалося врятувати від обраного ними хибного шляху, чи перетягнути на свою

сторону і отримувати бодай корисну інформацію про те, що діється у ворожому таборі»⁵⁹.

У 1992 році націоцентричну роботу В.Іванишин здійснює і через щойно відроджене харизматичним лідером бойків Любомиром Сікорою Науково-культурологічне товариство «Бойківщина». При вступі жартівливо запитав присутніх: «Скажіть мені таке. Членом “Бойківщини” має бути бойко. А чи може вважатися бойком чоловік, котрий має жінку-бойкиню і трьох дітей-бойченят?». Усі, сміючись, одноголосно визнали, що, поза всяким сумнівом, може.

Важливими рупорами націоналістичних ідей стали книжки, брошури, листівки, буклети, інформаційні бюлетені «Тризуба», а з 1998 р. – газета «Бандерівець» (згодом важливим інформаційним ресурсом стане однойменний сайт). У першому номері цього часопису провідник В.Іванишин вітав членство та симпатиків із п'ятою річницею створення організації: «Арешти, суди, тюрми, «випадкові» катастрофи й навіть вбивства ні на крок і ні на хвилину не зупинили нашої організації в її діяльності, спрямованій на утвердження української національної ідеї – ідеї державності Української Нації», – і так окреслював суть й основні засади діяльності «Тризуба»:

«Організація “Тризуб” ім. С.Бандери створена 14 жовтня 1993 року як відгук на політичні процеси, що відбувалися на той час в Україні. Надії і сподівання деякої частини електорату та людей, які самоназвалися провідниками, на те, що радянська Україна еволюціонує в напрямку України української, не справдилися. Та й не могли справдитися, бо стара компартійна еліта закріпилася, взявши у свої руки політичні та економічні важелі.

Частина людей, що зараховувала себе до націонал-демократичного табору, відкрито зрадила інтереси народу – ско-

⁵⁹ Сута І. На крилах віри. С.92-93.

румпувалася, інша частина не витримала випробування владою. Дірвавшись до матеріальних благ, забула, хто і чого посилав її до влади. Ще одна частина взялася за розбудову партійного життя, щоб з часом шляхом виборів прийти до влади.

Напевне, що така ситуація повністю влаштувала тих, хто, не змігши зупинити розвалу Союзу внаслідок “оксамитових” національних революцій, витворив такі правила гри, при яких подрібнені на безліч організацій національні сили ніколи до влади не прийдуть, а якщо хтось і прийде, то на нього знайдуться чітко вироблені методи впливу.

Тому дуже гостро постало питання продовження штучно призупиненої національно-визвольної революції. Та при цьому виникали великі суперечності. Так, досвід минулого, зокрема боротьби 1940-1950-х років, підказував, що передумовою ефективності національно-визвольних змагань є єдність їх керівництва. А нас переконували, що зараз Україну врятує той чи інший лідер, “бо він постраждав”. Молоді люди тяглися до націоналізму, а новоявлені “батьки народу” їх запевняли, що це – історичний пережиток і що нас ошчасливить космополітичний демолібералізм. Молодь прагнула політичного самоутвердження, а їй відводили роль хлопчика на побігеньках у чергового лідерчука чи вождика. Нас пекла відсутність прав нації, а нам торочили про права людини. Кращі з молодих бунтували проти того, що коїться у державі, яка називає себе українською (продовжується нищення української нації), а їх зацитькували, бо це, бач, фашизм і шовінізм.

Ми говорили про деградацію і криміналізацію серед молоді та юнацтва, про потребу їх патріотичного, морального і фізичного вдосконалення, а у відповідь чули, що на це немає грошей, бо в нас криза. Ми говорили про необхідність продовження боротьби за державність української нації, а нас повчали, що треба не боротися, а працювати. Ми казали, що

народ не зможе виробити стільки, аби мафія не подужала усе це вкрасти, а нас переконували, що треба вчитися працювати. Ми говорили про беззахисність народу і держави, про сваволю чинуш, про безкарність антиукраїнських сил, а нам твердили, що ми маємо вже державу, яку визнав світ. Ми запитували, чи цей “світ” коли-небудь пролив хоч краплину своєї крові, або пожертвував хоча б цента для нашої свободи? Від нас відмахувалися, як від нерозумних дітей. Тоді й прийшло розуміння, що необхідно творити організацію іншого плану, організацію не партійного, а орденського типу, яка буде виборювати владу не для себе, а для української нації. Тобто повести діяльність “не лише в сесійних залах, кабінетах і коридорах влади, а скрізь, де є українці”.

Так з ініціативи революційної ОУН була створена організація “Триzub”, яка не могла діяти з позицій згубної отаманщини, а лише з погляду “Один Бог, одна Україна, єдиний Провід національно-визвольної боротьби”.

Організація чітко окреслила націоналістичні засади і постановила виконувати в суспільстві такі функції, як пропагандивну (тобто пропаганда національної ідеї), вишкільну (тобто організація чітко поставила мету якісної і систематичної підготовки членства), а також функцію націозахисну (захист честі і гідності Української Нації) і вже у 1995 році, провівши значну кількість резонансних акцій, організація почала перетворюватися з простого факту існування у фактор національного життя.

Більше того, не справдились погрози деяких можновладців, що “Тризубові” Збруч не подолати. Чисельність членів “Тризубу” з Наддніпрянської України вже тоді перевищувала кількість “західняків”. “Триzub” став дієвою організацією, про нього заговорили. Чого варті хоча б слова колишнього міністра оборони К.Морозова про те, що “такі хлопці могли б бути найкращим зразком для справжньої української

армії!”. Але комусь хочеться, щоб українська молодь спивалася, одурманювала себе наркотиками, поповнювала кримінальні структури, а не займалася справами, корисними для Церкви, громади, України. Та найбільшою загрозою для “власть імущих” було те, що в організацію не вдалося вклинитись представникам різних спецслужб. “П’ята колона” і антинародний режим, який панує сьогодні, не змогли звести на манівці організацію та її лідерів.

Більше того, в Україні зріла потужна молода націоналістична сила, за якою буде майбутнє. Це вже не сивочолі ветерани ОУН-УПА зі славним минулим, а молоді юнаки, які готові це минуле повторити і цього разу перемогти. Тому “п’ята колона” вирішила вдарити по молодих паростках і знищити їх.

Є три причини щодо репресій нашої Організації:

1. “Триzub” – організація націоналістична насправді, а не тільки на словах;

2. “Триzub” створений і діє без “ведома и влияния” тих, “вчорашніх”, що стали “нинішніми”, успадкували не тільки посади, але й страх перед бандерівцями – незламними борцями за право українців бути господарями своєї долі на своїй землі;

3. “Триzub” поширив свою діяльність по цілій Україні.

Цього удару відкрито завдано на Сході України: хлопців з організації кидали в СІЗО, били, керівники опинялися за ґратами, на “Триzub” нацьковували кримінальні структури, переслідували родичів членів організації, залякували близьких і рідних. З огляду на ці причини організація перейшла на цих теренах до закритих форм діяльності.

У Західній Україні така модель не могла бути випробувана. Тут потрібно було перевірити ґрунт і тому було вирішено провести нібито легітимний судовий процес, інкримінуючи організації воєнізований характер (хоча в Кон-

ституції такого терміну не має, отже процес був абсолютно антиконституційний). Таким чином робилася спроба політичній справі надати кримінального характеру. Організацію назвали воєнізованою тому, що в ній “...є дисципліна, підпорядкованість, фізична підготовка, однострій”. Це абсолютно безглузде звинувачення можна застосувати взагалі до будь-якої організації (юнацької організації чи спортивної секції). Але ще більш вражаючим фактом є те, що такий процес вже раз проходив тут, у Західній Україні, коли у 1926 році польський окупаційний режим зняв з реєстрації організацію “Луг”. У таємних циркулярах тоді наголошувалося, що “хоча “Луг” декларує за статутом гімнастичну і культурно-освітню діяльність, однак в низці осередків його діяльність є антидержавною, оскільки виховує молодь у військовому дусі, прикриваючись гімнастичними вправами. Доводом тому є те, що члени товариства діляться на чети, ходять в колоні по чотири, а також роблять вправи з топірцями, які нагадують карабіни”. В “незалежній Україні” для висунення звинувачення вистачило того, що в організації “займалися фізичною підготовкою, ходили строем до пам’ятника Т.Г. Шевченка і звертались один до одного – “друзе” (із вироку суду над Головою Секретаріату “Тризубу” І.Сутою).

Звісно, окупантка Польща не могла допустити існування української патріотичної організації. Але ж виходить, що сьогодні Україна... теж окупована, і методи застосовуються тут ще жорстокіші, бо польська влада лише зняла “Луг” з реєстрації, а в Україні за членство в “Тризубі” судять, кидають за ґрати до камер смертників або спеціально обладнаних для тортур “музичних шкатулок”.

Усі державні мужі намагаються довести, що лише нерєєстрація організації є причиною переслідування. Але чи потрібно було за це кидати одного з членів “Тризуба” в СІЗО, а на іншого оголошувати всеукраїнський розшук? Та, власне,

сьогодні питання реєстрації “Тризуба” є більш важливим для тих, хто бореться проти нього, ніж для самої організації. Бо, як відомо, ОУН не реєструвалася ні за польського уряду, ні за німецького, ні за радянського, при тому ефективно діючи. Причому якщо в деяких містах “Тризуб” зареєстрований, то там з його членами проводяться “виховні заходи” деякими антиукраїнськи налаштованими представниками КГБ (чи то пак – СБУ) і то в добре відомій формі розмов “залізного Фелікса” з букетом погроз і шантажу, викликаючи неповнолітніх юнаків і юначок через військкомати та навчальні заклади та змушуючи їх підписати заяви про нерозголошення “державної таємниці” і про співпрацю.

Незважаючи на такий шалений тиск, організація зуміла не лише вистояти, але й зрости й утвердитись. 5 років існування “Тризуба” показали ефективність організації саме орденського типу. Сотні вишколів, пропагандивних рейдів та акцій, націоназахисних дій, сотні тисяч екземплярів пропагандивної літератури, ненависть до нас з боку ворогів довела, що “Тризуб” може вести боротьбу Нації за продовження національно-визвольної революції»⁶⁰.

Особливо вражаючий для громадськості й шокуючий для київської влади ефект справив марш п’яти сотень вишколених тризубівців центром Києва на Покрову 14 жовтня 1995 р. Акція нагадувала демонстрацію сили «Вогняними хрестами» полковника Франсуа де ля Рока у міжвоєнній Франції. Власне, після цього, за особистою вказівкою президента Л.Кучми, почалися масові репресії. Однак згодом чимало людей влади зрозуміли патріотично-державницьку сутність організації і часто на місцях пропонували співпрацю. Одним із позитивних наслідків такої співпраці стало проведення 5-6 грудня 1998 р. в Тернополі з ініціативи В.Іванишина та обласного керівництва масштабної всеу-

⁶⁰ URL: <http://old.banderivets.org.ua/index.php?page=pages/gazeta/1998-01>

країнської науково-практичної конференції «Національна ідея – основа ідеології державного будівництва». І це в той час, коли офіційна позиція Л.Кучми ще не дійшла до пункту «Україна – не Росія», вираженого в назві монографії 2003-го р., а перебувала значною мірою на позиції, озвученої у виступі в 1996-му, що «національна ідея», мовляв, в Україні «не спрацювала».

*Олег Баган, канд. філол. н, доц.,
заслужений працівник освіти України;
Петро Іванишин, д-р філол. н., проф.,
зав. кафедри української літератури та теорії
літератури*

Розділ V.
Творчі й ідейні імпульси
на початку XXI століття
(2000 – 2007)

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Іван Франко

Хай знають всі держави і народи:
Червоно-чорний прапор боротьби
Нас приведе під синьо-жовтий стяг Свободи!

Василь Іванишин

Приблизно на 2000-й рік у Василя Іванишина сформувалося бачення нових політичних викликів в Україні. Воно було базоване на глибокому, герменевтичному осмисленні того, чим стала неоколоніальна політична система на початку століття: «Нинішня “українська” політика має чіткі диференційні ознаки, якими відрізняється від політики в національних державах: **безідейність** або чужі ідеї як вияв національної політичної мудрості; **безпринципність** як мистецтво компромісу; **персоналізм** як заміник ідей і програм; **клановість** як форма партійності; **кумівство** як зразок “народності” влади; **підклимність** як форма “прозорості” влади; **політичні торги** як спосіб перетворення політики в бізнес; **олігархічність** як вища форма демократії; **багатовекторність** як прикриття своєї залежності від всіх і вся; **відсутність ідеї-мети** державотворення як прикриття сваволі чергового вождя, клану чи п’ятої колони; **зрада** як норма стосунків; **манія величч** політичних нікчем

як компенсація комплексу меншовартості в них; **колаборація**, бажання вступити в якісь міжнародні блоки як політична реалізація тваринного інстинкту стадності та слідування (за кимось: наприклад, курчат за квочкою чи хоча б за м'ячем); **інстинкт мавпування** (чужих реалій) як наслідок власної ідейно-програмової імпотенції; **принципові антинародність, антинаціональність, антиукраїнство** як вияви сутності людей якоїсь “міжнародної національності”, які нами правлять і творять “українську” політику; **підміна політичної боротьби** клановою гризнею і видавання гризні за боротьбу як спосіб зацікавлення виборців, здобуття корита влади чи уникнення операції відрізання рила від владного корита; **шахрайство** як форма взаємин влади з народом...

Сенс такої політики – заміна поганих на гірших, шахраїв на пройдисвітів, бюрократів на злодіїв чи навпаки. Людям вона не дуже подобається, але вони такими “дрібницями” не переймаються: кожного разу народ валом валить на виборчі дільниці, щоб власноруч посадити собі на шию чергового злодія...»⁶¹.

З одного боку, на той час в державі вже оформилася система олігархії, яку очолив президент Л. Кучма. Олігархія використовувала систему управління державою як гігантський кримінальний голдинг з викачування капіталів і ресурсів із державної економіки. Олігархи почали створювати свої політичні партії, насправді, бізнесові проекти – просто нижчі структури того ж голдингу, які мали інформаційно та політично прикривати цю гігантську крадіжку й раз у раз приводити у владу, в парламент, в обласні структури управління потрібних олігархії людей. Відтак у країні витворилося замкнене коло загального суспільно-політичного обману й господарського грабунку, а високий рівень бідності й без-

⁶¹ Іванишин В. Фрагменти. С.265.

робіття кожного року «викидав» з неї мільйони людей, які виїжджали в економічно розвинуті країни Європи й Америки в пошуках заробітків.

З іншого боку, більшість національно свідомого українського суспільства була опанована впливами ліберально-демократичних партій (Рух, ДемПУ, НДП, УРП тощо), які виставляли програму політичної боротьби як «рух за реформи», «демократичні зміни», «соціальну стабільність». Ідея створення української національної держави не розглядалася, бо це була б смерть для олігархату. Натомість олігархи на той час вже добре опанували логіку, інструментарій, механізми демократії і почали систематично перемагати через свої політичні проекти ліберально-демократичні партії на всіх можливих виборах. Ситуативно їм допомагали й перемогти на виборах комуністів та соціалістів, які спекулювали на советській ностальгії малоросіянізованого населення України, проросійських настроях, елементарному примітивізмі мас. Це й підтвердили парламентські перегони 1998 р., на яких націонал-демократи набрали заледве 15% голосів і були явною меншістю у Верховній Раді, а Рух на чолі із «харизматичним» В.Чорноволом за пропорційним голосуванням не «дотягнув» і до 10 %. Фактично це була катастрофічна поразка національно-демократичного табору, через що для олігархічних сил відкривався широкий шлях до повного опанування української держави і відкидання її назад в цивілізаційному розвитку. Про цю поразку не дуже люблять згадувати нинішні історики й політологи ліберально-демократичного виховання, їм більше подобається створювати міф про «героїчного» і «жертвовного» Чорновола, який «вів свій народ до перемоги». Тож Україна занурилася в прірву громадянського і національного занепаду. Ця глобальна політична проблема протистояння олігархатові розв'язалася тільки внаслідок кривавого Майдану 2013 – 2014 рр.

І з третього боку, націоналістичний табір, репрезентований такими партіями, як КУН (мала найбільше представництво в радах різни рівнів, переважно в Галичині), НСПУ, ДСУ, УНА-УНСО, цілковито програли на виборах 1998 р. (від націоналістів пройшло до парламенту всього кілька вишванців). КУН при цьому явно схилився до ліберально-демократичної лінії політичної поведінки, а решта націоналістичних партій не могли вийти з ніші радикалізму, який не сприймало малоросіянізоване українське суспільство. Водночас роль ОУН, яка діяла як внутрішня структура КУНу, постійно маліла з двох основних причин: представники діаспори, які домінували в Проводі КУН не розуміючи до кінця ситуації в Україні й, будучи перейнятими лібералістичними ідеологічними впливами, не усвідомлювали потреби орденської організації, чим була ОУН в 1920–1940-і рр. на Україні, і фактично робили її функцію ритуальною, якимось патріотичним клубом чи, за словами В.Іванишина, «товариством для взаємного вшанування». Саму ОУН постійно наповнювали люди кон'юнктурницького типу, які просто профанували її діяльність. Тож, утопійно намагаючись «наповнити державу українським змістом», ОУН почала щезати з українського політичного простору.

Спроби вплинути ідеологічно на середовище ОУН виявилися безрезультатними, оскільки у відповідь кон'юнктурники вдалися до дуже простого, але ефективного способу боротьби – обляпування болотом: Іванишина і його однодумців, переважно чільних діячів «Тризуба», звинуватили в тому, що вони «боролися за владу в ОУН». Те, що ці звинувачення кидали якраз ті, що в цій «владі» просиділи десятиліття, якимось випускалося з уваги, як і те, що в них не було ніяких реалістичних планів розвитку політичної лінії ОУН. Але в міщанському середовищі, яке пронизувало, зрозуміло, й націоналістичний рух, це псевдозвинувачен-

ня сприймалося, і тема, що «головною загрозою для ОУН є В. Іванишин і його “Тризуб”», поширювалася доволі легко.

Ось як про ці процеси писав сам провідник у 2004-му: «...із 1999 року загострилась криза в націоналістичному середовищі, викликана поразкою на виборах-98, політичною дезорієнтацією провідів ОУН і КУНу, фактичним виходом КУНу із підпорядкування Проводу ОУН, внутріорганізаційною гризнею в керівництві цих організацій, а головне – цілковитою відсутністю концепції національно-визвольної боротьби в умовах незалежності України. Звідси – маргіналізація діяльності організованого націоналізму, безпринципні блокування, орієнтація не на власні ідеї, а на чужих політиків сумнівної репутації, боротьба за владу і впливи у проводах ОУН і КУНу. У цих умовах “Тризуб” залишився єдиною націоналістичною структурою, яка не включилася в цю метушню і продовжувала виконання своїх завдань.

Усі наші спроби привернути увагу провідних кадрів цих організацій до головного, стимулювати їх до випрацювання відповідної нашої ідеології політичної лінії, до оздоровлення ситуації в нашому середовищі шляхом чіткого розмежування функцій тощо були проігноровані. Послідовна націоналістична позиція “Тризуба”, наша відмова від участі в кон’юнктурних протистояннях, за якими виразно проглядалися впливи ворожих націоналізмів сил, – усе це викликало роздратування та підозри і спричинило поступове витіснення нашої Організації з цього середовища. А потім були безпідставні звинувачення, публічні відмежування від нас і навіть виклики міліції при наших спробах контакту з цими “чоловими діячами”..

Так “Тризуб” був поставлений перед фактом втрати хоча б видимості політичного керівництва з боку Проводу ОУН. Відтоді ми змушені були самі визначати свою політичну позицію, напрям і характер своєї суспільної діяльності»⁶².

⁶² Іванишин В. Політична функція ВО «Тризуб» ім. С.Бандери. *Іванишин В. Українська ідея*. С.791-792.

Уся ця підкилимна боротьба наклалася в 1990-х на тривале нервовне виснаження (1992-1999), котре викликало сильну гарячку від найменших спроб читання чи написання якихось масштабніших матеріалів (окрім спорадичних невеликих текстів чи нетривалого редагування). Це був наслідок перенапружень і браку елементарного відпочинку (будь-які свята, неділі, відпустки – були недозвольною розкішшю) у попередній період національно-визвольної боротьби. Із 1999-го, коли хвороба трохи попустила, з'являється знову можливість творити. У цей період виходять концептуальні політико-філософські, політологічні та політико-аналітичні праці провідника, присвячені питанням політичної кризи, відсутності ідеології державотворення, занепаду демократичного та націоналістичного рухів, національної революції, розбудови «Тризуба», теорії ордену, концепції національної громади, інтеграції міжнародних антимосковських антиімперських сил, осмислення західного імперіалізму та космополітизму лібералістичного типу, теорії внутрішньої окупації: «Українська ідея і перспективи націоналістичного руху» (1999), «На розпутті велелюднім...» (2003), «Під проводом ОУН і з іменем Бандери» (2003), «Орден української надії» (2004), «Політична функція ВО «Тризуб» ім. С.Бандери» (2004), «Майдан-2 чи плацдарм української свободи?» (2006), «Національна громада» (2006), «Внутрішня окупація – війна на знищення» (2006), «На вістрі боротьби» (2006), «Фрагменти» (2007) та ін.

Основну вину за бездарно провалену національно-визвольну боротьбу й чергове поневолення народу олігархічною системою Василь Петрович покладав на проводи лібералістичних та псевдонаціоналістичних сил: «Зарубки на пам'ять для лідерів-демократів і “теж-націоналістів”»:

У 1991 році ви зрадили українську національну ідею заради космополітичної демократії та капіталістичного ринку – і разом з червоними створили злодійську державу.

У 1994 році ви зрадили національну ідею, бо звели українську політику до боротьби з “поганим” Л.Кравчуком, – і допомогли червоним привести до влади “хорошого” Л.Кучму.

У 1998 році ви зрадили українську ідею, бо вели боротьбу не за Україну, не з ворогами України, а з націоналістичними організаціями, – і допомогли червоним штучно збільшити свої фракції у ВР.

У 1999 році ви зрадили українську ідею, бо не пішли під її прапором, влаштували національно-демократичну “масовку”, яка мала розтягти голоси українців-патріотів, а в другому турі прямо закликали голосувати за Кучму, – і так допомогли зберегти систему, яка передбачає обов’язкову присутність червоних у владі.

У 2000 році ви зрадили національну ідею, бо замість її утвердження допомогли Кучмі передати владу блідо-червоним соціал-демократам.

У 2001 році ви зрадили національну ідею і об’єдналися з червоними задля усунення Кучми – і так витягли червоних із політичного небуття.

У 2002 році ви зрадили національну ідею, бо пішли в безідейні “іменні” блоки, – щоб потім у ВР разом з червоними вирвати з рук Кучми-Медведчука владне корито і поділити між собою.

У 2003 році ви зрадили українську ідею, бо обнімалися з червоними на вічах і переконували українців, що спадкоємці катів України “уже не такі”, – і зміцнили авторитет та вплив червоних.

У 2004 році ви зрадили українську ідею заради “месії” [В.Ющенко. – О.Б, П.І.] – і разом з червоними створили “помаразм” та уряд без українців.

У 2005 році ви зрадили національну ідею, бо закликали українців голосувати як не за антиукраїнський “помаразм”, то за червоних, – і так привели їх у парламент.

У 2006 році червоні зрадили вас – і взяли владу в Україні...

Правда, які поганці ті червоні? Гірші від них хіба тільки ми, бандерівці, які кожного разу застерігали вас, що такі ваші дії – це зрада України. Але хто про це тепер пам'ятає! То ж залишайтеся й надалі білі та пухнасті – так легше вести за собою натовпи збаранізованих вами українців у чергову неволю...»⁶³.

Мислитель пропонував дезорієнтованому суспільству та політикуму стати на фундамент національної ідеї, з її позицій досягнути небезпеки задоволеної політичної кризи та вийти на шлях мирної національної революції. Безальтернативність цього політичного шляху значна частина громади і деякі політики досягнули аж із початком російсько-української війни у 2014 р., а ще більше – після масштабного нападу Московії 24 лютого 2022 р. Він пояснював своїм недалеким сучасникам, що мета національно-визвольної боротьби українського народу в 1991 р. досягнута лише частково: звільнення від комуністичної влади та російської окупації не завершилося створенням української національної держави (як це сталося в Польщі, країнах Балтії, Чехії та ін.). Відсутність націоцентричного вектору в процесі державотворення призвела до перетворення постколоніальної України вже часи В.Ющенка а, згодом, повновартісно за президентства В.Януковича в неокolonіальний режим, пройшовши кілька етапів: прокомуністична «бандократія» в часи Л.Кравчука, «бюрократичний авторитаризм» та олігархічна клановість часів Л.Кучми, й створення неокolonіальної системи «антинародної, антиукраїнської, космополітичної та бюрократично-олігархічної влади»⁶⁴.

Про фактичну бездержавність українців згодом почали писати в художній і публіцистичній формі й інші автори:

⁶³ Іванишин В. Фрагменти. С.267-268.

⁶⁴ Іванишин В. Українська ідея. С.159, 284, 445, 588.

Л.Костенко, В.Дончик, Б.Олійник, Вал.Шевчук, П.Скунць, А.Погрібний, О.Романчук та ін. Найбільш суголосно В.Іванишину цю думку озвучив у 2003-му американо-український історик індіанського походження Джеймс Мейс: “У 1991 році ми всі зробили фундаментальну, хоч і несвідому помилку, коли думали, що ми створили нову незалежну державу. Сьогодні ясно, що це було унезалежнення передіснуючої держави. (...) Посткомуністична Україна вже не просто унезалежнена УРСР, але в суб’єктивному сенсі, де люди мають спільні національні цінності, спільне розуміння, хто вони є, – ще нема української України в сенсі, як Польща є польська і Чехія є чеська”⁶⁵.

У 2006-му році (хоч само поняття почало формуватися ще у 1990-х) в роздумі «Внутрішня окупація – війна на знищення» провідник на основі тлумачення передусім української дійсності пропонує місткий і вдалий термін для такого типу поневолювальних політичних систем, витворених мафіозним спрутом глобалізованої космополітичної олігархії, – «режим внутрішньої окупації». Це поняття набагато переважає вузький, соціальний за сенсом, термін неомарксизму «внутрішня колонізація»: «Внутрішня окупація – це така форма поневолення, коли народ опиняється під зловорожою владою вже не іноземних загарбників, а внутрішніх антинародних та антинаціональних сил, які зводять до мінімуму політичні права корінної нації.., захоплюють і використовують виключно у власних інтересах державний механізм, фінансову сферу, економіку, інформаційний простір країни, намагаються штучно ділити і деморалізувати, денаціоналізувати і нищити поневолену ними націю, щоб унеможливити її згуртування під прапором своєї національної ідеї, її визвольну боротьбу і своє власне – національне державотворення і народовладдя». Основною ознакою цього

⁶⁵ Мейс Дж. Ваші мертві вибрали мене... День. 2003.12 лютого.

злочинного режиму є не корупція, не сам грабіж народу і держави, не «соціально-економічні деформації» (все це наслідки), а «передусім бездержавний і підневільний стан корінної нації, якій на рідній землі й у власній країні загрожує цілковите знищення: цілеспрямоване і планомірне»⁶⁶.

Єдиним виходом із неколоніального зачарованого кола, котре нищить націю, робить її слабкою і тому провокує іноземне вторгнення, є шлях національної революції – реалізація національної ідеї: «створення української національної держави із всеохопною системою національного народовладдя». Тому провідник наголошує на тому, що якісні, революційні зміни в державі треба провести так, щоб не поставити під загрозу саме існування української державності та незалежності. Не відкидаючи збройного повстання як крайнього варіанту, В.Іванишин все ж виступає за **мирні, але не рабські форми національно-визвольної боротьби** з режимом. І це не лише демократично-парламентські форми, це може бути й «тиск організованого народу»: масові мітинги, блокування адмінбудівель і транспортних шляхів, тиск на керівників та ін. за принципом: «Ви не даєте нам жити – ми не дамо вам панувати!»⁶⁷. Зрештою, все це успішно застосував повсталий народ, очолюваний передусім створеним на основі «Тризуба» «Правим сектором», а також «Сомообороною» та «Автомайданом», під час Зимового Майдану у 2013-2014 рр., що завершився усуненням промосковського режиму В.Януковича.

Оскільки період співпраці з ОУН(р) завершився в 1999-му, В.Іванишин розпрацьовує ще одну функцію для «Тризуба» – політичну. А для цього в 2001-2003 рр. детально розробляє ідеологію національного державотворення – «Програму реалізації української національної ідеї у процесі державотворення». Вона стає основою для самостійної

⁶⁶ Іванишин В. Українська ідея. С.845-846.

⁶⁷ Іванишин В. Українська ідея. С.334-337, 179.

участі організації в громадсько-політичних процесах: ідейна підтримка чи не підтримка тих чи інших політсил, пошуки альтернативних джерел фінансування, спроби відродити національний орден, створення у 2003-му разом із Народним Рухом України за єдність Богдана Бойка (котрий єдиний із відомих політиків підтримав націоналістичну «Програму» «Тризуба) блок «Рух за націю» (до речі, до нього на індивідуальному рівні приєдналось чимало представників демократичного та націоналістичного середовищ), розробляє проект створення власної політичної партії, концепцію котрої у 2012 р. (як «Української політичної організації «Тризуб») окреслить вже Дмитро Ярош. Досі ідеї цієї «Програми» так чи інакше лежать в основі діяльності й самого «Тризуба», й новостворених на його основі структур: Національно-визвольного руху «Правий сектор» (із його знаменитою бойовою частиною – Добровольчим українським корпусом) та «Державницької ініціативи Дмитра Яроша» (із Українською добровольчою армією), котрі і ведуть громадсько-політичну діяльність, і беруть активну участь у бойових діях проти московських окупантів.

Для Василя Петровича характерним було передбачати політичні події, оскільки, як він сам говорив, таке бачення забезпечувало йому перебування на національно-екзистенціальній методологічній «дзвіниці», з котрої набагато далі видно, ніж із «грунтового» рівня звичайного, побутового розуму. Професор Сергій Квіт так окреслював це уміння полковника: «Василь Іванишин був дуже непростою і нестандартно мислячою людиною, з несподіваними, іноді навіть геніальними твердженнями. Наприклад, для нього було абсолютно очевидно, що Росія рано чи пізно прийде вмиротворювати Україну, коли тут почнуться масові заворушення – чи то спровоковані, чи то в рамках справжньої боротьби українців за власну державу. Тобто він це ніби

бачив на власні очі. Хоч у 1990-х роках ніхто не брав його твердження до уваги як реалістичний сценарій розвитку подій чергової російсько-української війни, що розпочалася у 2014»⁶⁸.

У 2008-му році один із учнів та друзів Василя Іванишина журналіст, головний редактор газети «Тустань» Анатолій Власюк видав книжку «Василь Іванишин: Людина, Націоналіст, Учений», в передмові до якої зауважив: «Перечитуючи нині інтерв'ю Василя Іванишина, його праці, ловиш себе на думці: це ж як треба знати предмет, щоби так точно окреслити сутність явища або до мізку кісток зрозуміти людину. (...) Василь Іванишин – український політик, який розумівся на реаліях і, найголовніше, умів передбачити майбутнє. Його прогнози, рецепти виходу з тупикових і кризових ситуацій ніби волають до нинішніх політиків: візьміть це на озброєння! Не беруть...»⁶⁹. На жаль, це виявилось сумною правдою (прикладів можна навести багато). І розплачуватися за політичну безголовість та національну індиферентність довелося всьому українському суспільству: ослаблена неоколоніалістичним політиканством Україна закономірно потрапила під удар агресивного московського імперіалізму. І першою втратою у 2014-му став Крим...

Та цього могло і не статися.

Ще у 2005 р. провідник написав розвідку «Кримський вузол», де озвучив основну проблему автономії як кремлівської міни під українську державність: «Крим у своєму нинішньому стані є міною сповільненої дії під суверенітетом і навіть самою державністю України. Дестабілізуючими тут є фактори **зовнішні** (передусім російська імперська політика та мусульманський фундаменталізм) і **внутрішні** (відсутність конструктивної політики центральної влади, свавілля

⁶⁸ Квіт С. Інтелектуал в уніформі «Тризуба». Мислитель, Воїн. Учитель. С.28.

⁶⁹ Власюк А. Слово про Василя Іванишина. Василь Іванишин: Людина, Націоналіст, Учений. Дрогобич: Вимір, 2008. С.3.

місцевої влади, діяльність проросійської п'ятої колони, закономірна радикалізація кримських татарів, підневільний статус українців, змішування прав росіян Криму як національної меншини з їхніми колишніми правами колонізаторів, цілковита узалежненість інших національних меншин від промосковських олігархічно-кримінальних сил тощо).

Після виборів-2004 підкреслено неукраїнська кадрова політика нової влади, збереження антиукраїнської (денаціоналізаторської та космополітичної) політики в сфері освіти, культури, масової інформації тощо і численні заяви керівництва держави з реверансами в бік російської общини та Москви активізували антиукраїнські сили в цілій Україні. Різкий сплеск у діяльності російської п'ятої колони спостерігається останнім часом у Криму, що, у поєднанні з економічним тиском Росії, свідчить про посилення імперської політики Москви щодо України. Не виключений намір поставити Україну перед доконаним фактом кримського сепаратизму за зразком Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії тощо. Потім "братня" Москва буде "допомагати" Україні вирішити цю проблему...

А поки що правляча в Криму антиукраїнська кліка переконливо продемонструвала, що Крим є українським тільки де-юре, але аж ніяк не де-факто, що ніякого втручання у справи своєї вотчини вона не потерпить, що російська колонізація Криму продовжується»⁷⁰.

Як завжди у таких випадках політичний мислитель не лише ставив діагноз, а й давав конструктивний, націософський рецепт виходу з проблеми. У цьому випадку – через створення «Кримської татаро-української автономії» (про що вперше провідник писав ще за п'ять років до того в «Програмі»): **«...розв'язати кримський вузол можна тільки спільними силами українців і кримських татарів**

⁷⁰ Іванишин В. Кримський вузол. Іванишин В. Українська ідея. С.549.

у рамках української національної держави. Кримські татари не доможуться нічого, якщо будуть діяти самотужки чи, тим більше, всупереч українським національним інтересам. Українці ніколи не зможуть зробити Крим органічною частиною України, якщо зігнорують проблематику кримських татарів чи, тим більше, будуть протидіяти її справедливому вирішенню. Історія і вимагає, і водночас дає нам унікальний шанс – стати народами-побратимами, і ми не можемо по-страусячому ухилитися від цього виклику історії, не сміємо змарнувати цей шанс»⁷¹.

Сьогодні, коли завдяки героїчним зусиллям збройних сил та напруженню цілого українського народу реальним стає можливість повної деокупації України, знову звучать різні проекти вирішення кримської проблеми. Цікаво, чи хтось із політиків прислухається до пропозицій Василя Іванишина? Чи, може, у звичний спосіб свого примітивного мислення, знову закладитиме міни сповільненої дії під українську державність та суверенітет?

Окрім суспільно-громадського й політичного, ще одним важливим напрямом життєдіяльності В.Іванишина в часи Незалежності продовжує бути освітньо-науковий. З'являється можливість для якісних змін передусім у викладанні гуманітарних дисциплін, що фундаментально формують свідомість і світогляд молодого людини. Він революційним чином оновлює програми своїх курсів «Історії української літератури ХХ ст.», а згодом «Вступу до літературознавства» та «Теорії літератури», видає методичні посібники, щоб полегшити засвоєння нових знань студентам і вчителям (бо читає також і на курсах підвищення кваліфікації). З кінця 90-х спільно з П.Іванишином розширює та поглиблює розпрацювання національно-екзистенціальної методології як літературознавчої герменевтики. Як резуль-

⁷¹ Іванишин В. Кримський вузол. С.558.

тат, з'являється низка оригінальних праць: «Непрочитаний Шевченко» (2001), «Пізнання літературного твору» (2003, у співавторстві з Петром Іванишиним), «Тезаурус до курсу “Теорія літератури”: основні засади націоцентричного літературознавчого мислення» (2007).

Підготовлює до друку об'ємний (майже на 30 друкованих аркушів) курс лекцій з теорії літератури, котрий побачить світ вже після його смерті (за редакцією П.Іванишина) у двох іпостасях: 1) як курс лекцій «Теорія літератури» (Дрогобич, 2010) і 2) як навчальний посібник «Нариси з теорії літератури» (Київ, 2010). Завдяки директору київського видавництва «Академія» Василеві Теремкові цей посібник розійдеться всією Україною й матиме великий успіх серед викладачів та студіюючої молоді. Спільно з П.Іванишином розробляє програму реформування викладання теоретико-літературних дисциплін на філологічних факультетах, з метою не епізодичного (лише на 1-му і, згодом, на 5-му курсах), а систематичної (щосеместру) методологічної світи, так як це було і є із вивченням теорії мови. На жаль, і досі, за умов активної космополітизації (тепер переважно – американізації) освітньої системи й нівеляції україністичних дисциплін в середній та вищій школі, – це залишається великою проблемою українських університетів.

Ось як сприймалися його теоретичні лекції зі студентської лави: «Він читав у нас курс “Теорія літератури”. Студентів відразу вразила ерудиція і доброзичливість лектора. Доцент Іванишин викладав свій курс доволі нетипово, там не було місця радянським педагогічним шаблонам, а широта й оригінальність його мислення просто вражала. Лекції радше мали характер невимушеної розмови, під час якої викладач ділився своїми міркуваннями про ту чи іншу проблему. Василь Петрович максимально терпеливо і з розумінням намагався донести складні питання, ілюструючи цікавими

прикладами з української та світової літератур. (...) Ми були вражені, як багато він знає і як щиро ділиться цим»⁷².

Теоретико-методологічний доробок В.Іванишина ліг в основу «дрогобицької теоретичної школи», як її окреслив в одній із рецензій професор Григорій Клочек. Ідеї цієї націософської герменевтичної школи так чи інакше використовуватимуть як дрогобицькі (І.Набитович, О.Баган, Б.Червак, П.Іванишин, І.Дмитрів, О.Вовк, М.Іванишин, І.Розлуцький, О.Снітовська, Л.Сливка, М.Сенета та ін.), так і чимало вчених з-поза меж Дрогобича (В.Дончик, С.Квіт, Н.Мафтин, І.Руснак, В.Колкутіна, Л.Йолкіна та ін.). У 2007 р. з ініціативи О.Багана та П.Іванишина буде засновано Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова, де на практиці використовуватимуться методологеми В.Іванишина, а в 2011 році при кафедрі української літератури та теорії літератури Дрогобицького педуніверситету буде відкрито Теоретико-методологічну лабораторію та запроваджено щорічний Теоретико-методологічний семінар ім. В.Іванишина для продовження його теоретико-літературних напрацювань. На базі Теоретико-методологічної лабораторії буде виконано бюджетну тему й видано однойменну колективну монографію «Націософська інтенціональність та її естетичні вияви в українській літературі ХІХ-ХХ століть» (Дрогобич, 2014). У 2020-му при тій самій кафедрі офіційно буде зареєстровано наукову школу «Теорія та практика націософської (національно-екзистенціальної) інтерпретації в літературознавстві», котру сформуваали учні та послідовники В.Іванишина.

Літературознавчі праці утвердили Василя Петровича як одного з основних теоретиків літератури постколоніальної України, поруч з такими постатями, як Стефанія Андрусів, Василь Будний, Іван Денисюк, Іван Дзюба, Григорій Кло-

⁷² Дмитрів І. Щасливий чоловік, що знайшов мудрість. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.22.

чек, Володимир Моренець, Василь Пахаренко, Григорій Сивокінь, Анатолій Ткаченко, Іван Фізер та ін.

Прикметно, що саме завдяки його консультаціям та порадам відбувалось наукове зростання сина Петра. Спільна праця над науковими та навчально-методичними проектами допомагала обом активніше розвивати теоретико-методологічне мислення. Тож не випадково, що після успішного захисту 22 лютого 2007 р. докторської дисертації у Львівському університеті, саме Василь Петрович найбільш точно й доступно сформулював для місцевої преси (газети «Галицька зоря») сенс зробленого сином:

«Суть докторської дисертації Петра Іванишина „Національний сенс екзистенціалів у поезії Т.Шевченка, Є.Маланюка, Л.Костенко (Діахронія української літературної герменевтики)” наступна. За радянських часів українська наука, зокрема літературознавча, була приречена осмислювати свою літературу, як і національне буття, виключно з антинаукових позицій імперської марксистсько-ленінської методології. З розпадом СРСР і крахом комуністичної системи українська наука ще не встигла стати на власні ноги, як їй почали нав'язувати зовсім іншу світоглядну позицію – космополітичний демолібералізм. І в першому, і в другому випадку світогляд та інтереси самої української нації навіть не передбачалися. Тому перед сучасними українськими науковцями постали питання: чи мають право українці на власне, національне мислення? де шукати його основи – у чужих пропозиціях чи власних здобутках? наскільки продуктивне національне мислення, геніально виявлене в поезії Т.Шевченка, для інших епох, зокрема для нашого часу? як довести “нехуторянськість”, європейський рівень українського національного мислення і його здатність забезпечувати високонауковий рівень пізнання національних суспільних і художніх реалій?

У численних відгуках на працю молодого науковця й у виступах провідних вчених на захисті його докторської дисертації наголошувалося на наступному. Петро Іванишин виокремив, систематизував і здійснив наукову, логіко-понятійну експлікацію тої світоглядної системи, яка є в основі поетичної творчості Кобзаря і яку дослідник окреслив як національно-екзистенціальна методологія. Ця методологія, зорієнтована на три найвищі ідеали – Бог, Україна, Свобода, – витримала іспит часу. Вона у всій повноті і з величезним художнім ефектом використана у творчості українських митців різних епох, передусім Є.Маланюка та Л.Костенко. Ідейні спадкоємці Т.Шевченка творили в якісно інших умовах, але на тих же світоглядних, суто українських національних засадах і стали великими поетами та духовними провідниками народу. Здійснене Петром Іванишином зіставлення ідейно-наукового комплексу цієї методології із найвищими досягненнями європейської літературознавчої думки – зокрема, із герменевтикою М.Гайдегера та Г.-Г.Гадамера – показало, що українське мислення не тільки нічим не поступається європейському, а ширше – світовому, але й суттєво доповнює переважно людиноцентричне мислення західних вчених проблематикою, що виходить далеко за межі екзистенції індивіда і піднімає нас до висот осмислення націоцентричної проблематики. А звідси й висновок: українська гуманітаристика, оволодіваючи пізнавальним інструментарієм західної науки, може і повинна розвиватися на власному, національному ґрунті. Тільки так і тільки такою вона стане основою українського національного мислення і діяння, відродження і державотворення»⁷³.

Цей теоретичний успіх націософського способу інтерпретації, випереджали роки наполегливих розмірковувань та плідних дискусій батька й сина. Ось як у пояснювальній

⁷³ З архіву В.Іванишина.

записці до другої частини курсу «Історія української літератури ХХ століття» (2001), авторства В.Іванишина, мотивувалася специфіка запропонованої програми із врахуванням культурно-історичних та науково-світоглядних обставин:

«Друга частина курсу історії української літератури ХХ ст. завершує пізнання студентами філологічних факультетів драматичної історії української літератури і є надзвичайно важливим чинником їх світоглядного і фахового становлення. Цей курс охоплює суттєві літературні явища в розвитку літератури ХХ ст. і безпосередньо виходить на сучасний літературний процес в Україні та місцях розселення українців по світу.

Історія української літератури (як і народу) досі приходила до українців у сфальшованому на догоду різним окупантам вигляді або ж у вигляді випадкових, принагідних, часто вузько функціональних (переважно просвітянських) зарубіжних видань одинаків-подвижників на ниві української культури. Ця обставина врахована при укладанні програми, як і те, що живемо в складний час переходу від літературознавства чисто політичного до наукового.

Особливо ускладнюється справа укладання програми цього періоду для студентів педагогічних вузів. Складність у тому, що ця програма повинна б і відобразити найсуттєвіші, найхарактерніші явища та закономірності розвитку української літератури за вісім десятиліть ХХ ст., і водночас приділити належну увагу тим письменникам, чия творчість вивчається у школі за традицією, що склалася ще в добу тоталітаризму. Зрозуміло, що це приводить до розбухання, перевантаження програми. Зігнорувати ж якусь із цих груп, механічно усунути їх із вузівської програми – означало б суттєво знизити рівень професійного вишколу майбутніх учителів-словесників та їх готовності до праці в школі.

Укладання, викладання та засвоєння матеріалу з історії української літератури ХХ ст. ускладнюється ще й тим, що

різні масиви літературних явищ цього періоду були у свій час оцінені з дуже різко відмінних між собою, взаємовиключних методологічних позицій.

Так, сучасний український читач (і вчитель!) має у своєму розпорядженні переважно літературознавчі праці, написані з позицій комуністичної ідеології. На них формувалася літературний світогляд кількох поколінь учителів, науковців, суспільства в цілому. Зараз ситуація поступово змінюється: в умовах методологічного плюралізму в Україні з'являються літературознавчі праці, написані з інших світоглядних і теоретичних позицій, з іншим понятійним апаратом і різко відмінною шкалою вартостей.

Поєднувати ці часто полярні судження про письменника та його доробок, витворювати собі на них цілісне й об'єктивне уявлення про літературний процес, навчитися використовувати різні художні твори для формування національного світогляду учнів – надзвичайно складно для майбутнього вчителя. А ще ж перед ним стоїть завдання у процесі викладання літератури і з її допомогою повертати учнів до традиційних вартостей українського народу, розвивати їх естетичні чуття і смаки, плекати національні ідеали, національну духовність взагалі, формувати особистість учня на засадах і прикладах дієвої ідейності тощо.

Виконувати ці літературознавчі та педагогічні надзавдання нелегко. Особливо – за умов активної двосторонньої дії (із Заходу і Сходу) агресивного культурологічного імперіалізму. Особливо – за умов цілковитої відсутності будь-якої, а тим більше – національно зорієнтованої ідеології українського державотворення...

Тому на перший план у викладанні і засвоєнні курсу історії української літератури ХХ ст. висувається проблема нової – наукової та національно зорієнтованої – інтерпретації художніх явищ. Це стосується як творчості “живих кла-

сиків” соцреалізму, так і творчості інших сучасних українських письменників, яка щойно тепер вивчається в школі»⁷⁴.

Протягом 2005-го В.Іванишин активно працює над словником – теоретико-літературним тезаурусом – для студентів і вчителів. І лише у 2007-му, буквально перед смертю автора, вдається його видати завдяки ініціативі голови Науково-культурологічного товариства «Бойківщина» Любомирові Сікорі як навчальний посібник. 29 березня 2007 р. відбувається виступ та обговорення цієї праці на спільному засіданні «Бойківщини» та Українського богословського наукового товариства в приміщенні Дрогобицької духовної семінарії Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ. На цьому обговоренні автор так актуалізував потребу такого типу видання:

«Поява цього посібника зумовлена кількома причинами.

Перша – це перехід українського літературознавства із чисто ідеологічно-політичних засад, на яких воно побутувало в радянський час, на засади наукові. Враховуючи, що для радянського літературознавства був неможливий постійний і повноцінний контакт із наукою інших країн, а також небувалий ідеологічний тиск та жорстку цензуру з боку тоталітарного режиму, українське літературознавство, донедавна складова частина радянського, змушене тепер долати відставання, пришвидшеними темпами освоювати набутки світової науки і водночас на наукових засадах осмислювати і переосмислювати явища історико-літературного і сучасного літературного процесу. Зрозуміло, що це завдання не є ні простим, ні легким, його виконання супроводжується неминучим суб’єктивізмом сприйняття і трактування освоюваного, що ускладнюється браком відповідної літератури: підручників, посібників, словників, енциклопедій тощо.

⁷⁴ Іванишин В., Іванишин П. Програма курсу «Українська література ХХ століття». Частина II. Дрогобич, 2001. С.3-4.

Друга причина полягає в тому, що наявний у випускників шкіл запас знань із теорії літератури недостатній для успішного засвоєння теоретичних курсів та спецкурсів і сучасних літературознавчих праць, які має освоїти студент філологічного факультету.

Третя причина стосується вже учителів-філологів, які закінчили вузи десять і більше років тому: через новизну термінології та ускладненість понятійного апарату для них фактично недоступні не тільки наукові монографії, але й літературознавчі праці, опубліковані в сучасній літературній періодиці, що негативно впливає на рівень науковості викладання літератури в школі.

Четверта причин: фактична відсутність підручників з теорії літератури змушує студентів на лекціях надто багато конспектувати, що забирає чимало аудиторного часу. З особливою драматичністю ця проблема постає під час викладання теоретичних курсів для студентів-заочників та екстернів⁷⁵.

Однак справжнім науковим бестселером і навіть художньою подією, що майже ніколи не трапляється з науковими працями, стала герменевтична розвідка «Непрочитаний Шевченко» (написана в першій половині 2001 р.), в котрій автор в межах національно-екзистенціальної методології (як стратегії трактування) запропонував структурно-функціональний метод (як інструмент) тлумачення й успішно застосував його для комплексного осмислення знаменитої, архетипної картини Тараса Шевченка «Катерина» (1842) (її репродукція висіла навпроти стола Василя Петровича у його невеличкому кабінеті). Супроводжували цю новаторську інтерпретацію у світ дві передмови – Голови Центрального проводу «Тризуба» полковника Євгена Філя й професора Сергія Квіта.

⁷⁵ Іванишин В. Тезаурус до курсу «Теорія літератури»: основні засади формування націоцентричного літературознавчого мислення. Дрогобич: Коло, 2007. С.3.

Ця праця, не зважаючи на академічний стиль написання, стала дуже популярною, її масово передруковували та читали. Однак справжньою несподіванкою для автора стала зустріч у Львові із відомим українським актором та режисером Тарасом Жирком, котрий випадково придбав цю брошуру в Києві, закохався в неї і вирішив створити на її основі художній театральний твір – моновиставу. Василь Петрович був приємно заскочений, залюбки дав дозвіл на використання свого твору без будь-якого гонорару і запропонував режисерові кілька порад. 16 березня 2007 р. у приміщенні Львівської філармонії відбулась прем'єра вистави, на котрій окрім львів'ян були присутні й члени «Тризуба», родичі та друзі В.Іванишина. Одним з них був головний редактор дрогобицької газети «Галицька зоря» Петро Мацан, добрий друг і учень Василя Петровича, котрий описав те, що відбулося в той день у статті «Коли наука стає мистецтвом»:

«Шістнадцятого березня у Львівській філармонії відбулася справді неординарна подія – прем'єра моноспектаклю “Код Шевченка” у виконанні Тараса Жирка.

Признатися, автор цих рядків був дещо ошелешений, читаючи на афіші прізвище Провідника Всеукраїнської організації “Тризуб” імені Степана Бандери полковника Василя Іванишина як автора цього театрального твору. Усе-таки наука і театр – різні речі, і було важко уявити, як науковий текст його розвідки “Непрочитаний Шевченко” міг стати основою вистави. Сам полковник, очевидно, теж переживав щось подібне, бо й задум Тараса Жирка, і факт вистави застали його зненацька – на жодній репетиції він не був.

Усі сумніви розвіяв сам моноспектакль.

На сцені – відомий оркестр “Leopolis”, столик із рушником та свічкою, біле полотнище екрану, збоку – пюпітр, який у ході вистави постає в нашій уяві то мольбертом Генія, то всеукраїнською трибуною національного Пророка. Ніщо

не відволікає, є тільки необхідне, усе сприяє концентрації уваги на головному – на несподівано глибинному, високоінтелектуальному і надзвичайно емоційному пізнанні твору Шевченка, зміст якого до цього здавався таким простим, очевидним, навіть побутово-буденним.

Звучить музика. І знову – неординарність. Львівські митці, які здійснювали музичне оформлення спектаклю, відійшли від традиції супроводу театралізованих шевченківських заходів музикою народнопісенною чи створеною за мотивами творів Шевченка. Замість цього вони використали ту українську класику ХХ ст., яка має самодостатнє значення. А тому й музичний супровід вистави – оригінальний за композицією і довершений за виконанням (особливо перша скрипка, віолончель та рояль) – став не просто фоном чи ілюстрацією, а значимою, промовистою і сутнісною складовою моноспектаклю.

А далі, за музичним вступом, увагою залу заволодів Тарас Жирко. Це відомий київський актор, дуже популярний і серед театралів Львова. У цьому спектаклі він був усім: і головною дійовою особою на сцені, і режисером, й автором тексту спектаклю. І з усіма обов'язками справився блискуче. Моноспектакль – складна для виконання річ, тут немає колективної гри, тут твої промах не компенсують зусилля колег, тут самому треба впродовж усієї вистави володіти увагою глядачів та їхнім емоційним станом. Тому моноспектакль під силу далеко не кожному професіоналу, а тільки актору-особистості. Тарас Жирко такою особистістю є, що переконливо підтвердив і на цей раз.

Мене особисто вразило те, як він вирішив проблему тексту вистави.

Праця В.Іванишина має підзаголовок: “Т.Шевченко. “Катерина” (полотно, олія). Спроба структурно-функціонального прочитання з позицій національно-екзистен-

ціальної методології”. Є в ній і опис методики наукового пізнання явищ мистецтва, і тезаурус структурно-функціонального методу, і дефініція національно-екзистенціальної методології... І якраз саме це не давало можливості зрозуміти, як ця суто академічна “бухгалтерія” може звучати зі сцени. Але Тарас Жирко помітив у тексті розвідки й інше, доступне і суттєве для широкого загалу: науково-популярний характер викладу і публіцистичність її стилістики. Публіцистика передбачає діалогічність, витворення у свідомості читача цілісної картини того, про що йде мова, і формування емоційного (позитивного чи негативного) ставлення до нього. В Іванишина ця діалогічність тексту не тільки наявна, але й свідомо акцентована і до краю драматизована: через численні питання – і несподівані відповіді, через гострий конфлікт методологій, застосовуваних до тлумачення Шевченка досі, – і власної, через протиставлення традиційно-обивательських чи фальсифікаторських суджень – і своїх, по-шевченківськи безкомпромісних і чисто націоналістичних. А це створює широкі можливості для режисерської та акторської інтерпретацій.

Тарас Жирко зробив цю результативну частину праці Іванишина основою свого тексту, продумано доповнивши його фрагментами зі Святого Письма, цитатами із Шевченкових поезій, творами сучасних поетів і власними коментарями. Так виникла нова органічна єдність – текст вистави. А вже на цій основі і з допомогою проєкції картини, оформлення, освітлення і музики акторський і режисерський талант Тараса Жирка створив оригінальний моноспектакль “Код Шевченка”.

А далі все було традиційно: овації вдячних глядачів, змордований, але щасливий Тарас Жирко, квіти, “браво!”, фотоспалахи тощо. І навіть явно вибитий зі звичної колії

політичних протистоянь полковник Василь Іванишин – на сцені і з квітами – уже сприймався цілком природно.

Потім, після спектаклю, за дружнім столом, де відзначити успіх прем'єри зібралось доволі широке коло киян, львів'ян, тернополян і дрогобичан, Тарас Жирко розповів, як і коли виник у нього творчий задум моноспектаклю. Книжку В.Іванишина “Непрочитаний Шевченко” він придбав давно – привабила несподівана назва, але за щоденними клопотами кілька років ніколи було прочитати. А під кінець минулого року, повернувшись десь опівночі з роботи, сягнув до полиці за якоюсь книжкою. І буквально в руки йому впало це тоненьке видання. Пан Тарас побачив у цьому якийсь знак, почав читати, далі захопився, прочитав усе, але заспокоїтись уже не міг. То ж розбудив дружину, щоб і вона прочитала, а потім до ранку обговорювали прочитане. Тоді й виник задум інсценізувати цю працю.

...Я слухав цього симпатичного одержимого, а сам думав таке. І чому в Києві написане Іванишиним може впасти комусь на голову, а в Дрогобичі – ні? Його праці вже видавалися німецькою, англійською, білоруською, російською, навіть арабською мовою. Киянин Тарас Жирко “переклав” його наукову працю мовою театрального мистецтва. Цікаво, коли ж його прочитають у Дрогобичі? Невже колись доведеться комусь писати студію “Непрочитаний Іванишин”?

До речі, ця скромна книжечка перевидавалася вже шість разів – загальним тиражем понад сто тисяч екземплярів. Видавали її різні партії, блоки і кандидати в депутати – до виборів. Але цього року виборів нема, любити Шевченка наші політики та їхні спонсори почнуть аж через кілька років, а тому й дістати її неможливо: її немає ні в книгарнях, ні навіть у наших бібліотеках.

І ще. Там же, за столом, відбулася домовленість із представником львівської влади, що невдовзі моноспектакль

“Код Шевченка” буде повторений у Львові, а представник Тернопільщини одержав запевнення Тараса Жирка, що вистава відбудеться й у Тернополі. Про Дрогобич домовлятися було нікому...”⁷⁶.

Захоплений автор, проте, мав і певні зауваги до моновистави, котрі й виклав у вкрай коректній та гумористичній, традиційній для себе сомоіронічній формі, пам’ятаючи про чутливість та тендітність акторської творчої душі, в листі до режисера від 27 березня 2007 р., що зберігся в архіві:

«Друже Тарасе!

І досі перебуваю під враженням Твого чудового моноспектаклю “Код Шевченка”. Тим більше, що розмови про нього не вщухають: то знайомі при зустрічах розпитують, то друзі дзвонять з усієї України, а то ще й місцева газета рецензію надрукувала... До речі, у цьому є дві доволі приємні небезпеки: по-перше, як далі так піде, то я можу впасти у манію величчя, а мені ще тільки цього бракувало; по-друге, це може доконати моїх ворогів, а їхня мученицька смерть буде якраз на моїй совісті, хоча спектакль – виключно Твоя заслуга.

Тому ще раз дякую і ще раз вітаю Тебе з успіхом!

А тепер кілька слів про майбутні вистави.

Спектакль може йти і в нинішньому (прем’єрному) варіанті, оскільки ніяких “провальних” моментів у ньому немає. І реакція залу це показала.

Але якраз у цьому трудність його вдосконалення: боляче змінювати чи вилучати щось, якщо воно не шкодить виставі, а лише переобтяжує її. Але такий універсальний закон творчості, і на це, очевидно, варто піти, щоб досягти більшого, не розтягуючи спектакль у часі.

Про деякі бажані зміни ми говорили при зустрічі, зараз лише уточню дещо. Обмежуся тим, про що ми не говорили.

⁷⁶ З архіву В.Іванишина.

Спектакль має промовисту назву “Код Шевченка”. У контексті нинішньої культурологічної (антихристиянської, антинаціональної, антиукраїнської) війни – це надзвичайно вдала назва. І всі можливі зміни повинні працювати саме на її озмістовлення.

Зараз релігійно-християнська складова концентровано виражена другою частиною спектаклю (Нагірна проповідь, чудова музика), але вона дещо “зависає”, бо мало поєднана з першою. Однак усунути це можна і треба – без руйнування нинішньої структури твору.

Для цього, як видається, доцільно зробити наступне.

1. Увиразнити, підкреслити тричленну структуру спектаклю: нова, структурно-функціональна рецепція; несподівана, бо національно-екзистенціальна, інтерпретація; усвідомлення коду Шевченка. Так, перша частина – це протиставлення традиційно-обивательському чи фальсифікаторському **сприйняттю** твору (творів) Шевченка іншого, наукового, мистецького, національного; байдужому і бездушному переказу чи коментареві – пафос прориву до справжнього, неспотвореного і глибокого Шевченка. Друга частина – це **тлумачення, інтерпретація** Шевченка: картина “Катерина” як знак, символ і тогочасної (та й нинішньої) долі України, і її перспективи (через образ селянина); увиразнення національно-революційного сенсу його твору. І третя – **код** Шевченка, його національно-екзистенційна і християнська сутність: тільки розкодовуючи творчість Шевченка, можемо у всій повноті бачити своє минуле й сучасне, глибинно розуміти життя та його закономірності, осмислено планувати і творити своє майбутнє – на добро собі і без зазіхання на чуже, упевнено йти дорогою Христа, продовжуючи буття нації в часі.

2. Суттєво доповнити образ єдиної дійової особи на сцені. Зараз це переважно тільки розповідач, митецький

потенціал актора зведений до мінімуму, тональність його монологу іноді суперечить фактурі тексту, а то й ідеї спектаклю. Між тим оповідач має бути уособленням водночас і духу Шевченка, і духу сучасника, від якого ховали і ховають справжнього Шевченка, але який буквально проривається до національно-християнської суті національного Пророка. Зі своїми запитаннями і відповідями він пристрасно апелює до глядачів, розгортаючи перед ними драму пізнання Генія і шукаючи серед них соратників. Тому діапазон його мовлення і гри мав би бути надзвичайно широким: від задушевності, зворушеності, ліризму – до пристрасної, мудрості, праведного гніву, вмотивованого пафосу тощо. І саме цей багатогранний образ, а не самий текст (до того ж часто переказуваний і не завжди зіграний) має бути головним, домінуючим у моноспектаклі як театральному творі. Адже йдеться про те, щоб глядачі винесли зі спектаклю й нове бачення творів Шевченка, і новий, неординарний образ самого Шевченка, і дієву, спонукаючу віру. А Тарас Жирко, як я вже двічі мав нагоду переконатися, може їм це подарувати.

Звичайно, усе сказане мною – це не більше як побажання дилетанта. Але, можливо, цей лист і рецензія, яку надсилаю, допоможуть Тобі у подальшій роботі над спектаклем.

Щастя, Тобі, Тарасе, здоров'я, успіхів!

Василь Іванишин».

Висловлені побажання Т.Жирко мірою зміг реалізувати після початку російсько-української війни у 2014 р., створивши нову виставу (вже за участі шести дійових осіб) «Стрічечка для Катерини»⁷⁷, прем'єра котрої побачила світ через десять років після смерті В.Іванишина 26 квітня 2017 р. на великій сцені Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької у Львові. В анотації до вистави зазначалось: «Виявляється,

⁷⁷ URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8-qMNWawfq4>

шедевр Тараса Шевченка, “ікона” українського живопису “Катерина” – не просто побутово-жанрова картина з життя українського села XIX століття, а унікально скомпонована система таємних і явних образів, які поєднані в одне ціле генієм Тараса. Цей таїнопис вдалося відчитати світлої пом’яти Василю Іванишину, за чиїм твором “Непрочитаний Шевченко” і створено виставу. Спектакль – подорож у середині живописного твору в постановці та виконанні Тараса Жирка, львівських та київських акторів і балету “Solo”. У виставі звучить оригінальна музика композитора і бандуриста – віртуоза Романа Гриньківа. У “живому” виконанні Камерного оркестру “АКАДЕМІЯ” Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка (диригент Ігор Пилатюк, концертмейстер Артур Микитка, художній керівник Герой України М.Скорик)». А в основі цього масштабного художнього дійства був невеличкий герменевтичний текст В.Іванишина...

Далеко не всім такі багатогранні успіхи й заслужена слава Василя Петровича подобалися. Не бракувало різних містечкових заздрісників, «патріотів-іскаріотів» (П.Скунць), теж-націоналістів, свідків різних політичних сект, озлоблених фанатиків провінційних «вожденят» (Є.Маланюк) тощо. В.Іванишин, у звичній для себе стоїчно-іронічній манері, ставився до цього в душі ліричного героя Ред’ярда Кіплінга – «наперекір хулі жорстокій між невірив він вірив сам собі». Однак найбільш агресивну позицію, на жаль, довелось зустріти на рідній кафедрі, де не знати чого було більше у нового завідувача (родом із Вінничини): заздрості чи галичифобії, закомплексованості чи совкізму, егоїзму чи людиноненависництва, примітивізму чи інтриганства... На жаль, тодішня адміністрація університету не прислухалася до порад В.Іванишина, котрий наполягав на тому, що очолювати кафедру можуть тільки

особливі люди, котрі поєднують авторитет науковця із «характером та хистом керівника»⁷⁸.

Паралельно з філософськими, політичними, науковими, публіцистичними тощо працями В.Іванишин чимало писав і художніх творів, щоправда, переважно «в шухляду» – для себе і невеличкого кола своїх друзів та послідовників. Так було ще з радянських часів. В рукописах залишилися: незавершений роман про рідні Угерці (задумувався як роман-епопея про галицьке село на драматичному зламі ХІХ-ХХ століть), низка оповідань і новел (переважно гумористичних), кілька десятків віршів, вертеп «Месія» (1991), декілька казок для дітей, чимало афоризмів. У період Незалежності, помітивши, що серйозні праці не завжди впливають на широку публіку, вирішує урізноманітнити дискурсивні форми й звернутися до літературного жанру політичної сатири – памфлету. Цьому сприяла й гумористична натура Василя Петровича. Більшість із кілька десятків написаних та опублікованих у «Галицькій зорі» й «Бандерівці» памфлетів друкує під псевдонімами (наприклад, «Гринь із Горішньої Брами»).

Найвідоміший художній твір періоду Незалежності, що вийшов брошурою й неодноразово перевидавався та перекладався іншими мовами (наприклад, білоруською в 2005-му), став памфлет, завершений 1 серпня 2003-го року й підписаний власним ім'ям та прізвиськом автора, «Жерці імпрези». У ньому у формі начебто наукового дослідження (на що вказував і підзаголовок: «Майже науковий трактат із політичної патології») йшлося про викриття духовної патології, виродження у середовищі політиків та інтелігентів постімперської України. Як зазначалось в анотації, розходилося про «деякі потворні явища нашого суспільно-політичного життя – те, що утруднює реалізацію української національ-

⁷⁸ Із виступу В.Іванишина на засіданні кафедри української літератури 22 червня 2005 р. (з архіву В.Іванишина).

ної ідеї, примітивізує нашу політику і заважає історичному поступу нації». Цю патологію автор пропонував окерслити за допомогою двох споріднених понять – «імпрезіонізм» та «імпрезіоністи»:

«У нинішньому політичному словнику явно бракує двох термінів на позначення давно сформованих понять. Пропонований текст – скромна спроба заповнити цю суспільствознавчу і політологічну прогалину.

І відразу – одне застереження: хай не збиває читача з пантелику звукова і графічна подібність слів, зміст яких розкривається нижче, із мистецтвознавчими термінами “імпресіонізм” та “імпресіоністи”. За цю ненавмисну і цілком випадкову параномазію автор наперед просить вибачення у представників і шанувальників цього напрямку в малярстві та літературі, знаного всім, хто не пропустив той урок у школі, на якому вивчалася новела М.Коцюбинського “Intermezzo”.

Імпрезіонізм (від *імпреза* – урочистість, святкування) – надзвичайно поширена в українському громадському і політичному житті практика, суть якої полягає в тому, щоб 1) виявлення, осмислення і розв’язання будь-якої проблеми підміняти святкуваннями; 2) не бути кимось, а видавати себе за такого; 3) не діяти, а робити враження, створювати ілюзію діяльності; 4) формувати громадську думку за допомогою *імпрезіоністів*.

Іноді імпрезіонізм виявляється як хвороба, що може вразити і звичайну людину – суспільно активну, але надмірно честолюбну. Симптоми: виникає нестримний потяг до імпрез, патологічна жадоба уваги, оплесків, похвал та слави і руйнівне узалежнення від них. Рекомендовані запобіжно-профілактичні засоби: критика, самокритика, самоіронія (дехто пропонує ще й такий радикальний засіб, як регулярне самобичування). На жаль, ефективні вони тільки

за наявності розуму, великої сили волі та бажання не заразитися. Оберігання інфікованого імпрезіонізмом іншими способами (наприклад, механічним викресленням такого зі списку залучених до імпрези), часто призводить до катастрофічних наслідків (неврози, психози, депресії, інсульти, інфаркти тощо). Бували і летальні наслідки.

Імпрезіонізм, отже, вражаючи передусім психіку, тим самим творить специфічний параноїдальний тип людей – *імпрезіоністів*.

Імпрезіоністи (від *імпреза* – урочистість, святкування) – категорія істот, без яких не обходиться жоден публічний захід, жодне святкування і покликанням чи завданням яких є робити потрібне враження, імітувати діяльність та скеровувати громадську думку з головного на другорядне.

Іноді це так звані “**коли**” (наголос на першому складі), або ж “**колики**” чи “**кілки**” (від “**колишні**”) – особи, які колись у той чи інший спосіб виявили себе у боротьбі з комуністичним режимом. Зараз вони успішно промишляють колишніми заслугами, про які невтомно нагадують громаді. Деякі з них справді постраждали за ідею, деякі видумали собі героїчні і мученицькі біографії борців, декому такі життєписи написали спецслужби, але всіх їх об’єднує і відрізняє від справжніх борців і трудівників, героїв і мучеників те, що терновий вінець вони носять хвацько, як російську пілотку, – трохи набакир. За банку майонезу, зеленого гороху і кілограм гречки до свят вони готові легітимізувати як борця за національні інтереси будь-якого злодія.

Іншу категорію імпрезіоністів складають “**гери**” (“**героїчні родичі**”): ті, що самі не брали участі у визвольних змаганнях 40-50-х років, але є реальними або вдаваними нащадками таких. Найбільш численні серед них – “небожі”. Виділяються частим повторенням фрази “Моя тітка була зв’язковою УПА”. Ця фраза ні до чого не зобов’язує самих

“небожів”, але виголошується ними, щоб присутні відчули обов’язок поважати (висувати, обирати, призначати на якусь посаду тощо) такого “породистого” колегу.

Численні серед нинішніх імпрезіоністів **“відуні”** (від **“відати”**), серед яких можна розрізнити два види: **“читачі”** і **“знавці”**. Переважно це колишні активні “бійці ідеологічного фронту”, які вчасно зіскочили з комуністичної платформи і стали “демократами” або прилаштувалися в команді когось із лідерів та лідерчуків “демократії”. За свою незаперечну заслугу і патріотичну винятковість мають те, що колись щось “таке” читали (переважно “Історію...” М.Грушевського), – це “читачі”; або когось із відомих дисидентів чи хоча б їх родичів знали (часто – стежили за ними за дорученням КГБ), – це “знавці”.

Інший різновид імпрезіоністів – **“небувісти”** (від **“не був”**). Це колишні холуї та донощики різних радянських начальників і парторгів. Вони роками вислужували собі право вступити в КПРС, навіть стояли на негласній черзі, але з різних причин (процентна норма для службовців, хронічний алкоголізм, цілковитий моральний розклад, абсолютна і компрометуюча особиста і фахова нікчемність тощо) так і не змогли цього зробити. Оскільки ніяких інших заслуг приписати собі вони не можуть, то зараз їм нічого не залишається, як із гордістю виголошувати: “Я ніколи не був у комуністичній партії!” Але ця фраза – тільки для публічного використання: у середовищі самих імпрезіоністів жодного ентузіазму вона не викликає, бо сприймається багатьма як зловорожий натяк. Якщо ж якийсь підпийний небувіст безтактно ляпне таке на імпрезі самих імпрезіоністів, то це псує настрій усім: вони знають, що зараз замість звичного обміну компліментами будуть змушені вкотре вислуховувати плутані пояснення-виправдання своїх колег – колишніх комуністів.

Ще один різновид – **“шміраки”** (від галицького **“шмір”** – мазь для коліс). У 40-50 роках ХХ ст. так називали енкаведистів-облавників, що тероризували західноукраїнські села, як це роблять зараз їхні спадкоємці в Чечні. Тепер це слово знов у вжитку. **“Шміраки”** – це дві підгрупи імпрезіоністів. Перша – **“ляпаки”** (від **ляпати язиком, заляпувати**). Її складають цілковиті нікчеми, яким через це ніяк не вдається вибитись вище. Для пояснення своїх невдач і для того, щоб здаватися вищими від інших, вони роблять те, на що тільки й спроможні: мажуть дьогтем усе і всіх з метою принизити. Друга – це **“златоусти”**: імпрезіоністи-інтелектуали, для яких приналежність до українського народу – це справжня кара Бога. Тим більше, що часто це напівукраїнці, які старанно маскують своє походження.

Упізнати обидві підгрупи шміраків легко за їх улюбленими словесними формулами: **“А хто він (вона) такий (така)?”**, **“Я особисто проти нього нічого не маю, але люди кажуть...”**, **“От його хвалять, а насправді...”**, **“Що тут зробиш, як наш народ такий...”**, **“Бо ми, українці, такі є...”**, **“У нас, українців, такий менталітет...”** Люблять перебирати чужу брудну білизну. Люблять руйнувати авторитети українських діячів минулого. Залюбки приписують цілому народові ті недоліки окремих людей, які сформовані в умовах неволі, але аж ніяк не є органічними і невід’ємними рисами національного характеру. Різні антиукраїнські сили залюбки використовують обидві ці підгрупи для реалізації своїх денационалізаторських проєктів в Україні. Основне завдання шміраків – формування в українців комплексу меншовартості. Але між цими підгрупами є велика різниця: златоусти своє антиукраїнське підступно-фарисейське шмірацтво здійснюють свідомо, із далекосяжного розрахунку, а ляпаки – здуру, через своє національно-духовне каліцтво; златоустам за їх шмірацтво платять (долари, візи, нагороди, посади, запро-

шення на різні імпрези тощо), а ляпаків – тільки поблажливо похваляють.

Численні серед імпрезіоністів **“нудисти”** (від *нудьгувати*). Це ті, що знудьгувалися на імпрезах і зібраннях самих імпрезіоністів, стомилися від політичної бездіяльності, але самі не можуть придумати чогось такого, що допомогло б їм заволодіти увагою людей. При зустрічах начебто мимохідь кидають фразу: “Знаєте, добре б якось зустрітися, поговорити. Бо треба би щось робити”. Звичайно, робити що-небудь їм зовсім не хочеться, а от поговорити про потребу якоїсь діяльності вони завжди готові. Крім того, це чудова нагода прозондувати настрої і вивідати плани політично активно-го співрозмовника. Може пригодиться...

Особливу категорію складає нечисленна, але криклива група **“ябунів”** і **“ябистів”**. Очевидно, це така кара Бога на імпрезіоністів. Вони всім готові виписувати наряди на роботу, до всіх мають гострі претензії за відсутність радикалізму. Самі, звичайно, нічого не роблять, зате завжди незадоволені всім і всіма і час від часу голосно кричать: ябуни – **“Як буде необхідність, то я й автомат візьму!”**; ябисти – **“Я би стріляв всіх підряд!”** Полохливі імпрезіоністи умлівають від жаху і намагаються ябунів та ябистів не дратувати.

Ми назвали лише деякі групи імпрезіоністів. Дехто з політпатологів виділяє серед них ще й такі типи, як “лизуни”, “прилипали”, “санчо-панси”, “шашелі”, “трутні”, “хвости”, “шістки”, “шакалі”, “пердуни”, “фарисеї” тощо. Однак у зв’язку з тим, що ознаки, які ці вчені використовують у своїй класифікації як диференційні, властиві майже всім імпрезіоністам і тому є насправді атрибутивними для цілого класу, то більшість учених схильна вважати перелічені лексеми не назвами окремих типів, а варіантами та метафоризованими прикладками основної, інваріантної назви – “імпрезіоністи”.

Як бачимо, вичерпна систематизація і класифікація імпресіоністів – справа майбутнього. Сподіваємось – близького...»⁷⁹.

Ця книжка, її сатиричні образи та ідеї продовжує своє життя і після смерті автора, поруч із схожими творами Івана Франка чи Леся Мартовича, допомагаючи людям впізнавати й викривати духовну недолугість та псевдоелітарну нікчемність. Цього імпресіоністичне поріддя не може пробачити авторові й подосі: «За життя й після смерті Василя Іванишина любили й ненавиділи. Любили, насамперед, за людяність. Ненавиділи його дріб'язкові люди. Василь Петрович подобався багатьом своєю простою й жартівливою вдачею. Звичайно, це була простота міцної за духом людини, яка знає собі ціну, а не такою, яка намагається всім сподобатись. Василь Петрович наскрізь бачив людей, особливо мізерних. Багато з них упізнали себе в його невеличкій книжечці “Жерці імпрези”. І після смерті автора, хоч і не було названо жодного прізвища, не можуть пробачити, що вивів їх на чисту воду»⁸⁰.

У відгуку на появу книжки «Жерці імпрези» (стаття «Нові досліді українського рабства»⁸¹) О.Баган узагальнив, що Василеві Іванишину вдалося схопити психотип т. зв. «брежневської людини», тобто покоління того скаліченого українства, яке зростало й формувалося в брежневську епоху (1964 – 1982), в епоху глибокого застою в советському суспільстві, коли в ньому за домінували жахливі міщанські психологічні стереотипи й комплекси. Головним засобом тодішнього дрібного кар'єризму стало пристосуванство, лакейство і фарисейство. Ось ці ментальні комплекси й перекочували в українське суспільство доби Незалежності й дали такі карикатурні плоди.

⁷⁹ Іванишин В. Жерці імпрези. Майже науковий трактат зі сфери політичної патології. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2003. С.3-7.

⁸⁰ Власюк А. Василь Іванишин і українська національна революція. *Мислитель. Воїн. Учитель*. С.12.

⁸¹ Галицька зоря. 2003. 23 грудня.

Улюбленою авторською маскою на початку 2000-х стає «Сотник Чорний» – вигаданий тризубівський офіцер, людина з народу, гострий на язик та швидкий на націозахисну дію. Саме від його імені (і часто у формі інтерв'ю із вигаданим молодим журналістом Льоликом Тичкою) дається саркастичне витлумачення недолугої, антинародної й антинаціональної політики передусім помаранчевих космополітів-популістів, лжедемократів, фальшивих патріотів, явних і прихованих українофобів. Це ми спостерігаємо в памфлетах «Клянусь Майданом!», «Паспорт – без тризуба...», «Смішно, але не весело», «Шкуродерна турбота міністра», «Як із піску бич...». Характерним прикладом тогочасного сатиричного дискурсу літератора під виглядом «Сотника Чорного» може бути твір «Худоб'яча політика (майже фантастика)» (вересень 2006):

«Я тут недавно прочитав, які дива роблять вчені з тваринами: і нові породи виводять, і вдосконалюють, і клонують їх... Скоро дійде до того, що худоба, передусім, звичайно, свійська, може навіть заговорити. А що? Візьмуть у якогось балакучого ген, що відповідає за мовлення, вставлять у коров'ячу ДНК – і готово!..

І як ви думаєте: якби так корови заговорили, то які теми вони обговорювали б із найбільшим зацікавленням? Бо я переконаний, що виключно соціально-економічні – як наші політики. Їх теж не цікавлять якісь там проблеми національного відродження, державність української нації, реалізація національної ідеї, витіснення українців із влади, із будь-яких важливих сфер і посад та з України, заселення України неукраїнцями і таке всяке.

Нормальним коровам багато не треба (пригадуєте: “Ми, українці, просим не много...”^{82?}), але принаймні чотири потреби в них є.

⁸² Трансформована цитата із вірша Михайла Драгоманова «Гей, українець просить немного...».

Передусім, ясна річ, ідеться про їжу. Що б там хто не говорив, але для кожної корови – це головне і визначальне, а для багатьох – єдино важливе. Це тільки диваки їдять, щоб жити, а всі нормальні – живуть, щоб їсти.

Гостро актуальною є, безумовно, і проблема пійла. І це теж зрозуміло: якщо не пити, то ні не можна, ні навіть не варто жити!.. Маю багато знайомих, і не тільки серед корів, які теж так думають.

Враховуючи наші кліматичні умови, періодично виринала б і проблема тепла взимку. Бо корови – це вам не мешканці Алчевська: вони б такого не витримали.

І, звичайно, не зайвим був би час від часу і якийсь бик – і приємно, і про поголів'я треба дбати, бо скоро нікого буде доїти...

А якби коровам дали ще й демократію? А що такого? Дають же в нас громадянство і виборчі права, депутатські мандати і державні посади, навіть міністерські, тим, хто, як і корови, по-нашому не говорить! А ви кажете!.. Так от, якби так коровам дали демократію, хай і таку куцу, як українцям, і дозволили вибрати собі пастуха на альтернативній основі, то кого б вони, на вашу думку, вибрали: Януковича чи Ющенка?

Я так думаю, що Януковича – ні. Бо грати перед людьми роль прем'єра чи депутата і керувати такою державою, як наша, і дурні можуть, як це бачимо з багатьох прикладів, але пасти корів – справа серйозна: вдавати пастуха перед коровами неможливо – вони відразу або порозбігалися б від такого “артиста”, або й узяли б його на роги.

Тому вважаю, що вибрали б, напевно, таки Ющенка. Чому? Ну, як не як, а він все-таки із села, отже, корів знає не тільки по малюнках; до того ж у них була коза, про яку він у деталях і з любов'ю розповідав на зустрічах з виборцями перед виборами 2002 року. І хоч козячий пастух – не

ковбой, а коза – не корова, але й такий досвід – це краще, ніж ніякий, і він може допомогти завоювати прихильність і голоси не тільки “маленьких українців”. А ще – прочитайте уважно його “Десять кроків назустріч людям”: написано, як для худоби, – в основному на соціально-економічні теми, що корів якраз найбільше і цікавлять...

І все ж худоба, по-моєму, не має шансів стати електоратом – у порівнянні з нашими людьми вона конкурентно не спроможна на виборах. Причин кілька.

По-перше, худобою треба цілих п’ять років опікуватися, щоб не виздохала і раз проголосувала, а людьми – ні: вони якось самі виживають, багато хто – навіть взимку.

По-друге, людей набагато легше обманювати, ніж корів. Так, худоба мусить аж побачити обіцяне сіно, щоб почати мукати “Так! Юценко!”, а “маленькі українці” роблять це авансом. Або ще: жодна здорова на голову худобина не повірить, що за вашого керівництва вовки будуть носити коровам сіно, а мільйони “маленьких українців” повірили, що багаті будуть допомагати бідним...

По-третє, за шахрайський “кидок” обманута корова не тільки не дасть молока і не проголосує, але ще й може розлюститись і вдарити – якщо не рогами чи ратицями, то хоч хвостом (“помаранчевим” тільки цього ще бракувало! – вони й так діють, як пришиблені), а наші люди стерплять – і не таке терпіли...

То ж прирощення електорату наших партій і блоків за рахунок худоби, очевидно, не буде. І хоч наші політики часто не дуже переважають корів за рівнем політичного мислення, але навіть вони розуміють, що люди як виборці – це набагато дешевше і краще, зручніше і безпечніше. Тому ніяких грошей вони вченим на такі дослідження не дають і не дадуть. І мають рацію, клянусь Майданом!»⁸³.

⁸³ Сотник Чорний. Худоб’яча політика (майже фантастика). Бандерівець. 2006. № 7 (61).

Так у сатиричній формі провідник намагався пояснити деморалізованим людям причину їхнього хибного зачарування, а згодом закономірного розчарування під час так званої «помаранчевої революції» – Майдану 2004-го року в патріотично-демократичних популістах і демагогах – «помаранчевій» команді «любих друзів» В.Ющенко та Ю.Тимошенко. Він твердив: «“Помаранчева революція” була не революцією, а шахрайством, у результаті якого силами українців до влади було приведено не просто неукраїнців, а затятих антиукраїнців»⁸⁴. Не випадково один із чільних ющенківців, колишній член УРП Роман Безсмертний в інтерв'ю ВВС наполягав, що основною метою помаранчевого повстання була не боротьба з промосковськими та кримінальними силами, як собі думали наївні майданівці, а – не допустити поширення українського націоналізму. Сумним свідченням цьому став і скандальний акт самого В.Ющенка: підписання у листопаді 2002 року маніфесту про співробітництво між московитськими лібералістами («Союзом правих сил») та «Нашою Україною», де був пункт про спільну боротьбу з націоналізмом. З цього приводу В.Іванишин зазначав: «“Поборювати націоналізм” – це перекреслювати надії народу на гідне життя і майбутнє. Бо поза націоналізмом немає для українців ні порятунку, ні майбутнього»⁸⁵.

У 1990-ті рр. значним успіхом (на жаль, не фінансовим) для В. Іванишина була діяльність його іншого, окрім «Тризуба», дітища – видавничої фірми «Відродження», котра з 1993-го року стала пресово-видавничою референтурою «Тризуба». Її президентом був Петро Бобик (1942-2001), який зумів за відносно короткий час сформувати дієвий колектив, згуртувати довкола нього стале середовище української інтелігенції. Регулярно виходили нові книжки, котрі часто ставали культурними подіями для всієї України. Дуже

⁸⁴ Іванишин В. Фрагменти. С.259.

⁸⁵ Іванишин В. Фрагменти. С.265.

вдало включився в роботу ВФ «Відродження» Ярослав Радевич-Винницький, котрий став літературним редактором видавництва і пробув ним аж до 2015 р., коли «Відродження» призупинило свою діяльність.

Середовище «Відродження» організовувало різноманітні акції: презентації, круглі столи, пресові публікації, через які розширювалося коло ідейних впливів. В. Іванишин як головний редактор (а після смерті П.Бобика – президент) фірми вдало працював з директорами підприємств Дрогобича й регіону, які не лише спонсорували нові видання, а й часто проплачували презентації та книжкові подарунки для сотень просвітницьких та патріотичних осередків у різних кінцях України. Регулярно від фірми «Відродження» виїжджала вантажівка водія Миколи Муля, щент наповнена книгами, які цей щедрий ентузіаст національної справи розвозив по цілій Україні.

У такий спосіб видавничій фірмі «Відродження» судилося стати чи не найпопулярнішим народним і патріотичним видавництвом України. Саме тут друкувалися книги, які ніби пробивали загати давнішої цензури, заборон та фальсифікацій української історії і культури. Книги виходили часом дуже великими накладками – 20 і 50 тис. екземплярів. Вони міцно входили в інформаційний та академічний обіг країни, ставали вибуховими явищами для різних категорій читачів.

Успіх «Відродження» й Василя Іванишина як його обличчя й ідейного стрижня, закономірно, викликав хвилю жовчної заздрості серед містечкових діячів Дрогобича. Містом повзли брудні плітки про «корисливі інтереси Іванишина», про «заробляння дешевої популярності на виданнях» тощо. Ці чутки радо підхоплювали ті «нові активісти» націоналістичного руху (В.Іванишин їх називав «теж-націоналісти»), які не сприймали суворих націоналістичних ідей

В. Іванишина, які просто не розуміли суті націоналізму, але завзято кинулися здобувати славу «борців». Адже тоді, після 1991 р., коли стало очевидно, що ніяких репресій з боку тоталітарної влади СРСР вже не буде, раптом з'явилося дуже багато «націоналістів» і «ветеранів ОУН-УПА». Правда, часто з'ясовувалося, що членами ОУН вони ставали в 5-10 років...

Це промовляло про те, що на хвилі загального піднесення, особливо в Західній Україні, до націонал-демократизму та «радикального патріотизму» зголосилося надто багато випадкових людей, що було закономірним явищем для подібних історичних ситуацій. Однак цей вплив великої маси ідейно непідготовлених, по-громадянськи недисциплінованих індивідів часто призводив до розмивання принципів та цінностей націоналізму. Такого типу люди розуміли націоналізм лише як спосіб прилучитися до слави ОУН-УПА, або як певний сентименталізм, тугу за етнографічними традиціями українського народу, які були понижені в добу СРСР і які вони хотіли відродити. На цьому їхнє розуміння завдань націоналізму закінчувалося. Не випадково у наступний період, кінець 1990-х – 2000-і рр., це середовище із захопленням прийняло типового «декоративного патріота» В. Юценка, мало його за «українського Мойсея» і витратило море енергії на розвиток порожнього в суті культу цього демагогічного діяча. Саме про таких типів Василь Іванишин колись сказав крилату фразу: «Вони є спадкоємцями слави, а не справи ОУН».

Суголосно з Василем Петровичем оцінювали злобних і заздрісних, але вкрай безплідних та примітивних містечкових імпрезіоністів і його друзі: «Видно, то вже стало правилом: ті, що розвалюють, не вміють будувати. Тому той найперший, я би сказав, зоряний період суспільної реформації чи то в Дрогобичі, чи загалом у цілій державі проми-

нув як період багатьох втрачених можливостей. Примітивні політичні балакуни, чий пустодзвін ще імпонував міщанській публіці, таких, як ми, ставили під підозріння: “де вони були, коли ми робили те-то”, “він працював у більшовицькій, тобто державній, установі”. Кон’юнктурник-міщанин тимчасово осіддав сяке-таке керівне або впливове крісло, творив за своєю подобою оточення, суспільну атмосферу... Надто ще боягузливою і несвідомою своєї історичної місії, з дуже різним, по-советськи кон’юнктурним ставленням до суспільних справ виявилася творча дрогобицька інтелігенція. Інтелектуального, об’єднувального ядра для громади, для патріотично-державницької праці з неї не вийшло. Як сказано у Святому Письмі, багаті жнива, та женців мало»⁸⁶. Не випадково саме агресивна сектантська групка такого типу містечкового «хробаччя» (І.Франко) – псевдоінтелігентів-імперзіоністів із невитравно-більшовицьким, як у переважної більшості ліберальних демократів, способом мислення – навіть організувала збіговисько під назвою «громадський суд», де рішуче засудила аналітичні розвідки Василя Петровича, критичні щодо політики їхнього тодішнього (після цілком передбачуваної зради у 2010-му більшість засудить його ще різкіше, ніж В.Іванишин) месії В.Ющенка. Що ж, «свідків Ющенка» тризубівці слушно попереджали: «Ми говоримо тепер про цього діяча те, що ви говоритимете через кілька років». А Василь Петрович іронічно зазначав: «В Україні, виявляється, є дві категорії людей: ті, що люблять Ющенка, – і погані...»⁸⁷.

Попри все видавництво «Відродження» виконувало свою місію. Розпочинало воно із книжок, видрукуваних (не завжди якісно) в друкарнях Литви за сприяння учасників литовського «Саюдісу» й тамтешніх активістів українських громадсько-просвітніх організацій. Ще на по-

⁸⁶ Бобик П. Видавництво «Відродження» – для відродження України. С.43.

⁸⁷ Іванишин В. Фрагменти. С.261.

чатках його діяльності вийшли Пастирський лист Андрея Шептицького «Правдива віра», «Нарис історії України» Д. Дорошенка, «Дух нашої давнини» Д. Донцова, «Історія України» А. Потоцького, «Історія України» (період початку ХХ ст.) Н. Полонської-Василенко, «Хто такі бандерівці та за що вини боролися» П. Полтави, «Ліки під ногами» Ю. Липи, «Злочини комуністичної Москви в літі 1941 року» (зб. документів), пісенники «А ми тую червону калину...» (упорядник З. Бервецький), «Нам пора для України жити» (упоряд. С. Ковальчин та П. Гушоватий) тощо. Поступово «Відродженці» перенесли свої видання в дрогобицьку міську друкарню, де вийшли збірка статей дисидента Мирослава Мариновича «Україна на полях Святого Письма» та поетична збірка Атени Пашко «На перехрестях». Від 1992 р. ВФ «Відродження» почала видавати свої книжки в ресурсах великої львівської книжкової фабрики «Атлас». Вже там вийшла і згадувана монографія В. Іванишина «Нація. Державність. Націоналізм».

Протягом 1990-х рр. «Відродженню» вдалося налагодити зв'язки з великою групою науковців, літературознавців з різних регіонів України, з численними представниками діаспори. Відтак дрогобицькі книжки почали систематично потрапляти в різноманітні пласти української свідомої інтелігенції. Знаковими для всієї України стали такі видання, як «Кривава книга» (про польські репресії в Галичині на початку 1920-х рр.), «УПА» М. Лебеда, «Історія УПА» Л. Шанковського, «Голгота України» (про Голодомор) Д. Соловєя, збірка богословських праць «Божа істина, краса і любов» о. І. Біланюка, «Націоналізм і націоналістичний рух» О.Багана, збірник «Герої Крут», «Пошуки, спогади, роздуми єврея, який пам'ятає своїх дідів...» М. Феллера, «Історія Просвіти» Ж.Ковби, а також перші монографії про письменників-націоналістів, вісниківців: «Лицарі духу» (співавтори та упо-

рядники О.Баган і З.Гузар), «Олег Ольжич – герольд нескореного покоління» П.Іванишина, «Леонід Мосендз – лицар святого Грааля» І.Набитовича та ін.

Певний час видання «Відродження» були своєрідними «пробоевими імпульсами» в тодішній національній свідомості: вони сміливо пробивали загати страху, нерішучості, обережності, пропонуючи нові ідеї, тверду націоналістичну позицію, впевнене освоєння заборонених тем. Тому з усіх кутків українського світу патріоти уважно дивилися: «А що там ще несподіване видали дрогобичани?».

Про редакторське чуття В.Іванишина та його здатність ушляхетнювати своє середовище, цілком в душі покликання інтелігента та націоналіста стимулювати в ньому світлі ідеї, говорять чимало прикладів. Наведемо лише один, але особливо промовистий, оскільки йдеться про співбуттєвий діалог із представником інокультурного світу. На кафедрі слов'янських мов викладав лінгвіст і культуролог професор Мартен Феллер (1933-2004), кримський єврей за походженням та щирий сіоніст за світоглядом. Вони часто перетиналися з В.Іванишином на перервах і вели різноманітні бесіди. Під час однієї з них вийшли на проблему взаєморозуміння між українським та єврейським народами і Мартен Давидович висловив низку оригінальних ідей з цього приводу. В.Іванишин одразу ж запропонував, щоб професор виклав їх на папері у вигляді книжки і пообіцяв знайти кошти й видати цю книжку на фірмі «Відродження». Так і сталося. У 1994 році з'явилася монографія «Пошуки, роздуми і спогади єврея, який пам'ятає своїх дідів, про єврейсько-українські взаємини, особливо ж про мови і ставлення до них», в якій М.Феллер започаткував нову націологічну дисципліну – україноюдаїку, котру згодом визначав як «комплексну, переважно-етнокультурологічну науку про українське єврейство у його глибинних взаєминах і взає-

мопроникненні з українцями»⁸⁸. Після національно-екзистенціальної методології В.Іванишина та лінгвонаціології Я.Радевича-Винницького, це була третя оригінальна наукова концепція, запропонована викладачами дрогобицького університету від кінця 1980-х.

У присвяті до книжки автор щиро писав: «Хресному Батькові цієї книжки п. Василеві Іванишину з щирою вдячністю на добро». У своїй другій книжці «Пошуки, спогади, роздуми єврея, який пам'ятає своїх дідів, про українсько-єврейські взаємини, особливо про нелюдське і людяне в них» (Дрогобич, 1998) автор згадує Василя Петровича як того, що «надихнув мене на писання першої та й другої книжки»⁸⁹ і вміщує роздум про його студії в другий підрозділ першого розділу «Євген Сверстюк, Михайло Хейфець, Василь Іванишин про безкорисливу самопожертву». Мартен Давидович залюбки відгукувався на різні ініціативи В.Іванишина, з метою підтримати український національний рух, Наприклад, знаковим став його виступ у Тернополі на згадуваній конференції «Національна ідея – основа ідеології державного будівництва» 1998 року, котрий професор завершив словами, що викликали бурхливу овацію у переповненому залі: «Так кажу я, єврей – український націоналіст»⁹⁰.

Щоправда, видавництво не стало успішним бізнесовим проектом. Не зважаючи на популярність на актуальність своєї продукції, воно не бачило себе як суто економічну структуру, а передусім як популяризатора національної ідеї. З іншого боку, неоколоніальній державі українська книжка,

⁸⁸ Феллер М.Д. Стисло про україноюдаїку. *Феллер М.Д. Про наших великих духом: Есеї з україноюдаїки*. Львів: СПОЛОМ, 2001. С.126.

⁸⁹ Феллер М. Пошуки, спогади, роздуми єврея, який пам'ятає своїх дідів, про українсько-єврейські взаємини, особливо про нелюдське і людяне в них. Дрогобич: ВФ «Відродження», 1998. С.346.

⁹⁰ Іванишин П. Ідеологія і держава: націософська інтерпретація. Тернопіль: Крила, 2022. С.500.

тим більше патріотична, книжка як важливий людинотворчий, націотворчий та державотворчий засіб, як зброя в боротьбі з московським чи західним культурним імперіалізмом, була непотрібна. Ось як цю ситуацію у 2001 р. описав П.Бобик, згадуючи відмінність настанов щодо книгодрукування «відродженців», лукавих «уповноважених світової демократії» (озвучено на різних конференціях і зустрічах) та «наших чиновників»: «Справді, книжка є товаром і елементом ринку, але ж виходімо з того, що для щойно посталої України як держави книжка відіграє набагато шляхетнішу роль, а саме як берегиня історичної пам'яті і культури, як засіб державотворення. І вже тому вона має бути за своєю суттю українською, національною і мати цільову матеріальну підтримку від держави. Книгодрук як галузь суспільної діяльності за змістом та ідеєю має буди пріоритетно-національним, як, до речі, це є в усіх цивілізованих країнах світу. (...) Для тих, хто при владі, думка про національний книгодрук була і далі є небезпечною і ледь не злочинною.

Що це означало для України і що воно дало Україні, бо в такому річищі справа пішла далі, показав неблаганний час. Високопоставлені шахраї та так звані хахли від влади навіть планували поліпшити за рахунок книгодруку добробут “народу”, тобто свій добробут, і обклали книжку всіма видами податків, чого не бачимо ніде у світі. Через це української книжки як фактора суспільного життя не стало, якщо не брати до уваги жертовних потуг у книгодруці окремих патріотів і одержимих видавців. (...) Вважаючи книгодрук однією з обов'язкових умов державотворення, бачимо, як далеко вже зайшли ті, хто вперто не визнає української держави, і як успішно вони її розвалюють.

Ставати на шлях заробітчанства, друкувати так звані комерційні книжки і робити на них “бізнес”, круто повертаючи голоблі нашого видавничого воза, – це нас абсолют-

но не влаштувало. Нас п'янив запал праці, досі не знаної, одухотвореної і бентежної, праці, що поєднала з книгодруком ще й вагомі патріотичні, культурно-просвітницькі справи. (...)

Ми займалися речами, які повинна б ініціювати держава, а не самодіяльні ентузіасти, які мали б нею всіляко заохочуватися і підтримуватися, а то було добре, коли нам іменем держави не заважали. І ми раділи, коли вдавалося щось цікавого зробити всупереч діям новітніх державних чиновників»⁹¹.

На жаль, більшість проукраїнських справ доводилось робити не завдяки, а всупереч неоколоніальній владі...

⁹¹ Бобик П. Видавництво «Відродження» – для відродження України. С.41-42, 43.

«Во славу України...»

Ми померемо во славу України,
Як тисячі до нас під ягель полягли
За те, що в час Великої Руїни
Свою любов синам передали.

.....
Нас не забудуть. Знов злетить на крилах:
«За Україну! За її права!»

Василь Іванишин

Останній рік свого життя Василь Іванишин провів не дуже комфортно, передусім через обставини особисті. З одного боку він вельми тішився, що розбудований «Тризуб» функціонує дієво. Мережа його осередків охоплювала майже всю Україну. Чільне керівництво організації навчилося розв'язувати складні політичні проблеми. Його ідейні учні постійно реалізовували якісь стратегічні завдання. Команда гартувалася й зростала ідеологічно й характером. У Василя Петровича вивільнилося більше часу на наукову справу. Він постійно возив із собою у відрядження ноутбук і працював у кожную вільну хвилину. Тоді тривала робота над великою книгою-посібником «Теорія літератури». Та з іншого боку, його постійно «шпикали» дрібні заздрісники з рідного педуніверситету й міщанське середовище провінційних політиканів.

Виснажливий темп життя людини-борця від часів перебудови, помножений на важку матеріальну скруту, брак нормального харчування у 1990-х (дієта на основі картоплі, найдешевшого (аж чорного) макарону та польського маргарину), відсутність можливості систематично займатися спортом, постійні стресові ситуації та неможливість знайти час для особистого відпочинку, – все це спричинило загострення у Василя Петровича давніх (хронічні радикуліт і бронхіт, нервові виснаження, мігрені) та появу нових

хвороб. Найбільше в останні роки дошкуляв облітеруючий атеросклероз обох ніг. Ходити майже не міг, мусив часто зупинятися. Страшною примарою стала цілком реальна перспектива опинитися на інвалідному візку, що для цього фізично сильного чоловіка було гірше смерті. Він намагається боротися із хворобою, проходить, завдяки друзям, низку лікувальних курсів у Хмільнику, Києві, Харкові, однак полегшення лише тимчасові.

Нарешті на лютий 2007 року була запланована важлива хірургічна операція в одній із харківських клінік, що могло радикальним чином покращити ситуацію зі здоров'ям. Однак на 22 лютого призначили їй захист докторської дисертації в сина Петра. Попри наполягання родини і друзів, Василь Іванишин відмовляється від операції, бо, за його словами: «Мушу бути на цій битві особисто присутнім». Академічний захід перетворився на виснажливе шестигодинне випробовування зі спробами численних інсинуацій, фальсифікацій і паплюження дисертанта та його наукових ідей. Особливо нікчемно прозвучали писання дрогобицьких доброзичливців, натхненно озвучував котрі тодішній завідувач кафедри... І хоч захист виявився таки успішним, Василь Петрович пережив одну із найбільших у своєму житті стресових ситуацій.

Друг і побратим В.Іванишина професор Тарас Салига, завідувач кафедри української літератури у Львівському університеті, згадував той день так: «Не може стертися з пам'яті Василь Іванишин на захисті докторської дисертації сина Петра, який ще студентом четвертого курсу Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка опублікував монографію “Олег Ольжич – герольд нескореного покоління” (1996). У таких випадках тішаться прихильні вчителі та друзі і радіють появі молодого творчо-наукового імені як своїй майбутній зміні, але не менше появляється

заздрісників. Батько, не показуючи цього, теж радів. Радів, що не ослаб син на зоряну хворобу, а ще пильніше студіює філологію та філософію і, безперечно, цьому всіяко сприяв. Та дійшло до захисту докторської дисертації. І тут вдарили громи. (...)

...[захист] тривав шість годин і швидше був схожий на політичний спектакль, на терор проти науки, ніж на засідання спецради... (...)

Навіть не батькові, а людині цілком сторонній важко було переслухати виступи опозиційних наклепницьких ораторів. (...)

Дрогобицький десант дисертаційних погромників очолив... тодішній завідувач кафедри історії та теорії літератури Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка. (...)

Схопивши голову у руки... Василь усе це слухав, але зривавсь і виходив із зали засідань. На кафедрі української літератури палив сигарету за сигаретою... Знову заходив і знову виходив тамувати біль та образу. В перерві я підійшов до нього, щоб хоч якось розрадити. Він сидів у накуреному кабінеті завідувача якось дуже віддалено від того, що відбувається, і наче не бачив мене. Я казав якісь слова. Здається, він їх не чув. А потім глянув ув очі й якимсь наче бадьорим, дуже щирим, товариським, але мені здалось, прощальним тоном сказав: “Дякую тобі!”

– Не мені, а синові, Василю, дякуй...

– І синові дякую... Я за нього не боюсь. Він витримає всі удари.

Слово за словом і ми розговорились. “Знаєш, – казав Василь, – мене так не гнітять кацапські зайди, які століттями нас нищать, руйнують, п’ють із нас кров, намагаються знівелювати нас як народ, як націю. Тут усе зрозуміло. З ними треба до останнього подиху воювати, бити їх. Найбільше болять мене наші “святочні патріоти”, рідні “ботокуди”, що

вміють цитувати “Руська мати нас родила...”, що урочисто цитують-перецитовують Франка, Шевченка, ходять до Шашкевича на Білу Гору, називають його Будителем Галичини та галицьким просвітителем. Дивись і зараз, з мого рідного вузу приїхала одна войовнича група, що виступає і проти сина Петра і водночас проти мене. Інша – принишкла, таких собі нейтральників, сидить там у Дрогобичі і чекає, що з того вийде. (...) Лиш трохи просвітліє – готові співати “Хлопці підемо, боротися будемо...”. Закінчиться захист у Петра перемогою – тоді й залунає: “Вітаємо, вітаємо, Петре Васильовичу”...»⁹².

Ще одним ударом стала смерть 30 квітня в Ужгороді близького друга й улюбленого письменника Петра Скунца... Разом із сином Петром ще встиг поїхати на похорон...

В останні дні сповнений різних задумів і планів. Обурений новою хвилею післядисертаційних доносів на сина, знову організованими космополітичними «аутсайдерами західної науки» (Л.Костенко). Готує матеріали для підготовки створення у Тернополі з ініціативи «Тризуба» Міжнародного антиімперського фронту. Але зненацька, вночі потрапляє в Дрогобицьку міську лікарню із сильними болями в животі і, не зважаючи на зусилля лікарів, що готують його до транспортування до Львова, 8 травня 2007 року помирає в реанімації від аневризми аорти. Через три дні цього видатного сина галицької землі урочисто поховують на міському цвинтарі Дрогобича. Тисячі людей прийшли і приїхали провести його в останню дорогу... Серед них – сотні молодих хлопців-тризубівців та студентів... Такого масового похорону не знав жоден із керівників міста. Унікальну за глибиною осмислення проповідь виголосив, серед інших священнослужителів, отець Іван Гаваньо. Посутньо виступали і його учні, серед них полковник Дмитро Ярош. Завдя-

⁹² Салига Т. Василь Іванишин «здалека». Мислитель. Воїн. Учитель. С.53-57.

ки старанням давнього побратима Миколи Терлецького був організований прощальний салют...

Незабаром на могилі було споруджено монументальний пам'ятник у вигляді гранітного козацького хреста. Було перевидано його основні наукові та політичні праці. Було видано два наукові збірники на його честь. Було встановлено пам'ятну дошку на стіні будівлі, в якій довший час розміщувалося видавництво «Відродження», та присвоєно звання почесного громадянина міста Дрогобича. Однак справжнім пам'ятником Василеві Іванишину, як і кожному з борців за долю України, котрі «спопеліли, але зблили» «во славу України», «щоби інші зробили хоч крок до мети», стало розповсюдження та утвердження його животворних націонацентричних ідей в умах і серцях тих, що досі вважають його своїм Учителем. Учителем інтелігентів і воїнів.

вересень 2022 р. – січень 2023 р.

Олег Баган,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедри української літератури й теорії літератури
Петро Іванишин,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури й теорії
літератури

ВІД УПОРЯДНИКА

Показчик відтворює бібліографію творів та досліджень про життя і багатогранну діяльність доцента Дрогобицького державного педагогічного університету, Провідника всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, одного із засновників та головного редактора Видавничої фірми «Відродження», літератора, політолога Василя Петровича Іванишина.

З метою найкращого висвітлення творчого доробку до показчика включено бібліографічні описи праць Василя Іванишина та публікації науковців, присвячених його життєвому шляху, літературознавчій, політологічній та редакторській діяльності, а також діяльності як Провідника всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, що друкувалися упродовж кінця ХХ століття до наших днів, окремими виданнями, в наукових збірниках, матеріалах конференцій, продовжуваних і періодичних виданнях.

До біобліографічного показчика ввійшли: монографії, збірники наукових праць, підручники, автореферати дисертацій, доповіді та повідомлення, матеріали конференцій, публікації періодичних видань та видань, які продовжуються українською та іншими мовами.

Видання налічує 344 позицій бібліографічних записів, що мають суцільну нумерацію та систему посилань.

Складається показчик з трьох розділів.

Розділ I. Твори Василя Іванишина. Подано авторські видання Василя Іванишина. Матеріал згруповано за назвою та подається в хронологічному порядку (1973–2021), тобто від раннього видання до сьогоденішнього.

Розділ II. Біографія життя та діяльності Василя Іванишина. Подано критичні матеріали з біографії та спогади про унікальну людину, видатного літературознавця, політолога, одного із засновників та головного редактора Видавничої фірми «Відродження», доцента Дрогобицького державного педагогічного університету, Провідника всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери Василя Петровича Іванишина.

Розділ III. Інтерв'ю Василя Іванишина.

Розділ IV. Вшанування пам'яті Василя Іванишина. Подано критичні матеріали про пам'ятні місця, святкування ювілеїв славетного українця, педагога, вченого-літературознавця, політолога, мислителя сучасності Василя Іванишина.

Біобібліографічний покажчик має суцільну нумерацію бібліографічних записів. У межах розділів бібліографічні описи документів розміщено в хронологічному порядку.

Для зручності користування в кінці посібника подано *іменний покажчик*, в якому наведено прізвища авторів, співавторів, упорядників, художників, редакторів, авторів рецензій та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах та *список скорочень*. Навпроти кожного прізвища подається номер позиції відповідного хронологічного рядку.

Бібліографічний опис і скорочення слів здійснено відповідно ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Квадратні дужки застосовано у випадку, коли необхідно було доповнити назву певної статті, розкрити її зміст. Анотування документів здійснювалось лише в окремих випадках, якщо назва не розкриває змісту. Більшість публікацій, що ввійшли до покажчика, переглянуто *de visu*. У

бібліографічному описі документів збережено орфографію й особливості правопису зазначеного періоду.

Скорочення слів дано згідно з ДСТУ 3582:2013 *«Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»*.

У процесі підготовки покажчика використано фонди бібліотеки Дрогобицького державного університету імені Івана Франка. Джерелами пошуку слугували також літописи державної бібліографії України, бібліографічні покажчики України, прикнижкові та пристатейні бібліографічні списки.

Бібліографічний опис здійснюється мовою видання.

Розділ І. ТВОРИ ВАСИЛЯ ІВАНИШИНА

1973

1. **Земля**, розхитана війною / В. Іванишин // Жовтень. – 1973. – № 3.

2. **Орявчицький** феномен / В. Іванишин // Вільна Україна. – 1973. – 24 черв.

1974

3. **Зримі** риси сучасника / В. Іванишин // Жовтень. – 1974. – № 1.

4. **Нездорове** захоплення : фейлетон / В. Ганжа [В. Іванишин] // Радянський педагог. – 1974. – 19 груд. (№ 40). – С. 2.

1976

5. **Педагогічний** дебют : бувальщина / В. Ганжа [В. Іванишин] // Радянський педагог. – 1976. – 10 черв. (№ 21). – С. 4.

6. **Самого** натхнення мало : [рецензія] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1976. – 15 груд.

1977

7. **Ближче** до студента / В. Іванишин // Радянський педагог. – 1977. – 13 січ. (№ 2). – С. 2.

8. **Життя** в рифмованих рядках / В. Іванишин // Радянське слово. – 1977. – 15 листоп. (№ 179). – С. 3.

9. **З любов'ю** до людей. Про книжку нарисів М. Ярмолли «Білоцвіт» / В. Іванишин // Радянське слово. – 1977. – 17 груд. (№ 198). – С. 4.

10. **Запорука** успіху – праця / В. Іванишин, Б. Чайківський // Радянське слово. – 1977. – 20 квіт. (№ 63). – С. 3.

11. **Книга**, заримована з життям / В. Іванишин // Радянське слово. – 1977. – 27 груд. (№ 203). – С. 4. – Рец. на кн.: В. Мартинов «Сонцелюби»: поетична зб.

12. **Ліричні** грані сьогодення / В. Іванишин // Передача на обл. радіо. – 1977. – 15 лист.

13. **Поетичні** грані сьогодення / В. Іванишин // Радянське слово. – 1977. – 10 серп.

14. **Щоб** слово влучало / В. Іванишин, Б. Ногаль // Радянське слово. – 1977. – 1 лип. (№ 102). – С. 4.

1978

15. **Буремну** юність – кожному рядку / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 11 берез. (№ 30). – С. 4.

16. **Вчитуючись** у життя / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 29 квіт. (№ 68). – С. 3.

17. **Вчитуючись** у рядки новотворів / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 12 верес. (№ 109). – С. 3.

18. **Голос** пам'яті / В. Іванишин // Жовтень. – 1978. – № 2.
19. **Два** уроки людяності / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 2 верес.
20. **Дні** звершень і задумів / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 17 жовт. (№ 124). – С. 3.
21. **Долоючи** труднощі росту / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 13 черв. (№ 70). – С. 3.
22. **Життя** відтворюючи в слові / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 19 жовт. (№ 125). – С. 3.
23. **З** виру життя / В. Іванишин : [про поета Є. Бандуренка] // Радянське слово. – 1978. – 28 верес. (№ 150). – С. 4.
24. **З** життям звіряючи рядок / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 16 трав.
25. **Звіряючи** піснею мужність : [наші рецензії] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 26 верес. (№ 151). – С. 4.
26. **Значимість** і пристрасність рядка / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 18 листоп. (№ 138). – С. 4.
27. **Іскри** братньої ватри / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 30 верес. (№ 154). – С. 4. – Рец. на кн.: Бакинські вогні. Молода поезія Азербайджану. – Київ : «Молодь», 1978.
28. **Маринка** Максими. Сильветка / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 14 лист.

29. **Митець**, мислитель, гуманіст : [з міської теоретичної конференції, присвяч. 150-річчю з дня народж. Л. М. Толстого] / В. Іванишин // Радянський педагог. – 1978. – 14 верес. (№ 26). – С. 1.

30. **Міцніють** поетичні голоси : [наші рецензії] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 31 берез. (№ 51). – С. 4.

31. **Міцніють** поетичні голоси : [наші рецензії] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 30 груд. (№ 156). – С. 4.

32. **На** шляху до читача / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 20 лип. (№ 86). – С. 4.

33. **Обрії** братерства / В. Іванишин // Радянський педагог. – 1978. – 12 січ.

34. **Писати** прекрасне, як проза / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 18 січ. (№ 10). – С. 4.

35. **Під** знаком зорі / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 4 лют. (№ 20). – С. 3. – Рец. на кн.: Р. Лубківський «Звіздар»: поетична зб.

36. **Поетичне** відлуння весни / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 15 квіт. (№ 45). – С. 4.

37. **«Рідні** обрії» / В. Іванишин // Радянський педагог. – 1978. – 3 січ. (№ 1). – С. 2. – Поч. ; Закінч.: 12 січ. (№ 2). – С. 2.

38. **Самого** натхнення мало / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 18 лют. (№ 21). – С. 4.

39. **Світлі** дні оновлення / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 6 трав. (№ 71). – С. 4. – Рец. на кн.: В. Стефак «День»: повість.

40. **Світлі** дні Прикарпаття / В. Іванишин // Радянське Прикарпаття. – 1978. – 29 квіт.

41. **Свято** братнього єднання : [репортаж] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 3 жовт. (№ 155). – С. 1, 4.

42. **Сяйво** братньої ватри / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 30 верес.

43. **У** світлі прийдешнього дня / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 25 трав.

44. **Цінне** видання / В. Іванишин // Радянське слово. – 1978. – 3 лют. (№ 19). – С. 4.

45. **Щоб** слово влучало / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1978. – 17 серп.

1979

46. **Біля** витоків / В. Іванишин // Радянське слово. – 1979. – 2 черв.

47. **В** ім'я добра / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1979. – 10 лип.

48. **Вслухаючись** у пульс життя / В. Іванишин // Радянське слово. – 1979. – 21 листоп.

49. **З глибин душі** / В. Іванишин // Радянське слово. – 1979. – 16 листоп.

50. **З літературного цеху** / В. Обачний [В. Іванишин] // Радянське слово. – 1979. – 31 берез. (№ 52). – С. 4.

51. **З турботою про творчу молодь** / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1979. – 8 лют. (№ 17). – С. 4.

52. **Заспів** / В. Іванишин // Радянське слово. – 1979. – 1 січ. (№ 1). – С. 4.

53. **Нарциси** : гумореска / В. Ганжа [В. Іванишин] // Радянське слово. – 1979. – 31 берез. (№ 52). – С. 4.

54. **Пізнаючи** секрети майстерності / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1979. – 20 січ. (№ 9). – С. 3.

55. **Пробуджене** любов'ю до життя / В. Іванишин // Нафтовик Борислава. – 1979. – 15 листоп.

56. **«Справа»** Миколки / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1979. – 29 трав. (№ 63). – С. 4.

57. **Стверджуючись** у житті / В. Іванишин // Радянське слово. – 1979. – 22 черв.

1980

58. **Адресовано** нащадкам : [наші рецензії] / В. Іванишин // Нафтовик Борислава. – 1980. – 20 берез. (№ 35). – С. 4.

59. **Анатомія** виродження / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 12 січ.

60. **Богдан Стельмах**. Земний вогонь / В. Іванишин // Дніпро. – 1980. – № 10.

61. **В** добру путь / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 29 берез.

62. **Відтворено** у слові / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 13 верес.

63. **Грані** поетичного слова / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 29 берез. (№ 39). – С. 4.

64. **Добром** нагріте серце / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 2 квіт. (№ 53). – С. 4. – Рец. на кн.: Дмитро Бандрівський. Сонячні сліди. Новели. Оповідання. Етюди. – Львів : «Каменярь», 1980.

65. **До** джерел художності / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 28 черв.

66. **Етапи** художнього росту / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 27 квіт.

67. **З** Батьківщиною в серці / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 15 берез.

68. **З** глибин віків / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 5 квіт. (№ 42). – С. 3.

69. **З** глибин душі / В. Іванишин // Вітчизна. – 1980. – № 1.

70. **З** любові до життя / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 26 берез.

71. **З** ритму глибин / В. Іванишин // Вітчизна. – 1980. – № 1. – С. 193–195. – Рец. на кн.: поезій Ю. Сердюка «Океан».

72. **І** чесна слава не умре / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 5 серп.

73. **Із** літ війни і праці / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 19 лютого.

74. **Його** осончений світ / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 1 жовт.

75. **Крізь** призму образу / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 25 верес.

76. **На** життєвій каруселі / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 3 черв.

77. **Не** тільки інформація / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 17 черв.

78. **Прекрасне** відрізняти від прикрас / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 19 квіт. (№ 48). – С. 3.

79. **Пробудження** пошуку / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 3 січ.

80. **Серце**, нагріте добром / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 3 черв. (№ 67). – С. 3. – Рец. на кн.: Дмитро Бандрівський. Сонячні сліди. Новели. Оповідання. Етюди. – Львів : «Каменярь», 1980.

81. **Сонячні** сліди / В. Іванишин // Літературна Україна. – 1980. – 11 лип.

82. **У** полум'ї вогню земного : [книги наших земляків] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1980. – 4 трав. (№ 71). – С. 4.

83. **У** ритмах часу / В. Іванишин // Нафтовик Борислава. – 1980. – 21 черв.

84. **Як** досягти ідеалу / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1980. – 4 берез. (№ 28). – С. 4.

1981

85. **До** джерел духовності / В. Іванишин // Вітчизна. – 1981. – № 1.

86. **Із** круговерті життя / В. Іванишин // Радянське слово. – 1981. – 2 жлвт. (№ 157). – С. 4. Рец. на кн.: Анатолія Боженко. Гаряча круговерть. – Київ : «Радянський письменник», 1980.

1982

87. **У** пошуках талантів / В. Іванишин // Радянське слово. – 1982. – 12 лют. (№ 24). – С. 3.

1984

88. **Корисне** й необхідне видання / В. Іванишин // Радянський письменник. – 1984. – 15 верес.

89. **Люду** рідного вид / В. Іванишин // Радянське слово. – 1984. – 29 лют.

90. **На** шляху до поезії / В. Іванишин // Радянське слово. – 1984. – 29 лют.

91. **Не** копія, а новатор : [п'єса «Жіночий бунт» в театрі ім. Я. Галана] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1984. – 22 груд.

92. **Стежками** Каменяра / В. Іванишин // Радянський письменник. – 1984. – 30 верес.

1985

93. **«Готліб»** (Р. Горака) / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985 – 15 жовт.

94. **Двобій** на вертикалях часу / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985 – 11 груд.

95. **Закличний** голос строф / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985. – 16 листоп.

96. **І** грім, і шепіт миті : [про киги наших земляків] / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985. – 11 листоп.

97. **Колосиста** нива поета / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985. – 26 квіт.

98. **На** хвилях натхнення / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985. – 5 січ.

99. **Пізнати**, щоб збагнути / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985 – 26 січ.

100. **Поезії** відчутні величини / В. Іванишин // Радянський письменник. – 1985. – 31 жовт.

101. **Шлях** до правди / В. Іванишин // Радянське слово. – 1985 – 20 груд.

102. **«Я** син Країни Рад» / В. Іванишин // Радянський письменник. – 1985. – 28 берез.

1986

103. **Діткнутись** серцем. Нова збірка «Присягаю Дніпром!» Петра Перебийноса / В. Іванишин // Радянське слово. – 1986. – 8 січ.

104. **У** Дрогобицькому педінституті : актуальні проблеми сучасного літературного процесу, історії і теорії літератури у дослідженні науковців літературознавчих кафедр вузу / В. Іванишин // Радянське літературознавство. – 1986. – № 4. – С. 76–77.

1987

105. **До** вершин науки / В. Іванишин // Радянське слово. – 1987. – 18 берез.

106. **З** любов'ю до людей / В. Іванишин // Радянське слово. – 1987. – 11 лип.

107. **З** любов'ю до рідної мови / В. Іванишин // Ленінська молодь. – 1987. – 27 жовт.

108. **Франкова** конференція. / В. Іванишин // Радянське літературознавство. – 1987. – № 4. – С. 80.

1988

109. **Невтомність** таланту / В. Іванишин // Радянський шлях. – 1988. – 2 лип.

110. **У** творчій співдружності / В. Іванишин // Радянське слово. – 1988. – 27 лют.

1989

111. **А** порадитися справді треба / В. Іванишин // Радянське слово. – 1989. – 18 лют.

112. **Добром** натхненний / В. Іванишин // Радянське слово. – 1989. – 8 квіт.

113. **Поповнення** чи покоління? / В. Іванишин // Радянське слово. – 1989. – 15 груд.

1990

114. **З** позиції єднання : [греко-католицька і православна віра] / В. Іванишин // Молода Галичина. – 1990. – 12 трав.

115. **Мертві** сраму не імуть : про камінь майбутньому пам'ятнику С. Бандері / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1990. – 1 груд. (№ 18).

116. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1990. – 144 с.

117. **Мова** і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький // Радянське слово. – 1990. – 27 лип. – (№ 119).

118. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький // Радянське слово. – 1990. – 31 лип. (№ 121).

119. **На** хвилі єднання / В. Іванишин // Радянське слово. – 1990. – 9 лют.

120. **Нас** змінює час : [С. Бандера] / В. Іванишин // За вільну Україну. – 1990. – 11 лип.

121. **Світогляд** нації / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1990. – 30 листоп. (№ 17). – С. 1–3.

122. **Славна** сторінка історії України (УПА) / В. Іванишин // Радянське слово. – 1990. – 13 жовт.

123. **Собори** людської душі («Українська Церква...») / В. Іванишин // Радянська Волинь. – 1990. – 8 верес.

124. «Тому святий Миколай...» / В. Іванишин // Добре серце. – 1990. – Листоп.

125. **Українська** церква і процес національного відродження / В. П. Іванишин : [відп. за вип. Г. П. Соколовська] ; Львів. обл. ін-т удосконалення вчителів. – 2-е вид. – Дрогобич, 1990. – 96 с.

Зміст : Українська церква і процес національного відродження, с. 3–93.

126. **Українська** церква і процес національного відродження / В. Іванишин // Курортний вісник. – 1990. – 28 лют.

127. **Українська** церква і процес національного відродження / В. П. Іванишин // Радянський шлях. – 1990. – 12 лип.

128. **Українське** відродження і національна Церква (Українська Церква...) / В. Іванишин // Пам'ятки України. – 1990. – Кн. 2.

129. **Церковні** плани Винниченка / В. Іванишин // Радянське слово. – 1990. – 12 жовт. (№ 163). – С. 3.

130. **Яким** бути «Радянському слову»? / В. Іванишин // Радянське слово. – 1990. – 5 трав.

131. **Хвилину** уваги : [з приводу одного мітингу в Дрогобичі] / В. Іванишин, М. Маринович // Радянське слово. – 1990. – 4 трав.

1991

132. **А** милосердя – вище / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Черв.

133. **Безсилля** чи безвілля / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Берез.

134. **Відкритий** лист : [його ексценції Президентів Уряду УНР в екзилі п. Плав'юкові] В. Іванишин // Галицька зоря. – 1991. – 22 листоп. (№ 185) – Поч. ; Закінч.: 29 листоп. (№ 186).

135. **Він** наш, він з нами (кард. Любачівський) / В. Іванишин // Франкова криниця. – 1991. – 17 квіт.

136. **Во** ріці Йордані / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Січ.

137. **Голос** із вершин духовності : [передмова до “М. Маринович. Україна на полях Святого Письма”]. – Дрогобич, 1991.

138. **Діти** – майбутнє народу / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Верес.

139. **Добротворець** / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Квіт.

140. **Месія** : [вертеп] / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Листоп.

141. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в нац. відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький : [худож. А. Б. Вілюра ; відп. за вип. П. Й. Бобик]. – 2-ге вид., допов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – 88 с.

142. **Наш** Новий рік / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Січ.

143. **Поезія** нескореності (З. Красівський) / В. Іванишин // Франкова криниця. – 1991. – 16–23 лют.

144. **Похорон** через півстоліття / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Серп.

145. **Світогляд** нації : Петро Могила і Києво-Могилянська Академія / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1991. – 30 листоп. (№ 190).

146. **Христос** Воскрес! / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Квіт.

147. **Якщо** не ми, то хто? / В. Іванишин // Добре серце. – 1991. – Трав.

148. **Голгота** українського владики / В. Іванишин, І. Хома // Добре серце. – 1991. – Січ.

1992

149. **З** нами Бог / В. Іванишин // Добре серце. – 1992. – квіт.-трав.

150. **Йосип Фиштик** : післяслово / В. П. Іванишин // Вітаюся зі світом : поезії / Й. Фиштик ; ред. В. П. Іванишин, худож. М. І. Роман. – Дрогобич, 1992. – С. 151.

151. **«Кобзар» Шевченка** – евангеліє націоналізму В. Іванишин // Галицьк зоря. – 1992. – 7 лип.

152. **Магістральний** шлях нації / В. Іванишин // Франкова криниця. – 1992. – 14 серп.

153. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в нац. відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький ; [худож. М. Роман]. – 3-є вид., допов. – Дрогобич : Відродження, 1992. – 144 с.

154. **Націоналіст** проти демократа / В. Іванишин // Тустань. – 1992. – Серп.

155. **Нація**. Державність. Націоналізм / В. П. Іванишин ; [вступ. ст. П. Бобик]. – 2-ге вид. – Дрогобич : Відродження, 1992. – 180 с.

156. **Нація** і націоналізм / В. Іванишин // Нафтовик Борислава. – 1992. – 15 серп.

157. **Проблема** єдності, проблема лідерів / В. Іванишин // Державність. – 1992. – № 4.

1993

158. **Етнічна** проблема в ідеології українського націоналізму / В. Іванишин // Тустань. – 1993. – Квіт.

159. **Люди** Ідеї і Чину / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1993. – 13 трав.

160. **Матеріали** наради ОУНС Дрогобиччини. Вступне слово. Доповідь / В. Іванишин // Матеріали ОУНС. – Дрогобич, 1993.

161. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1993. – 144 с.

162. **Націоналізм** та жіноцтво / В. Іванишин // Тустань. – 1993. – 13–19 лип.

163. **Слово** в захист Глубіша і Модрицького / В. Іванишин // Тустань. – 1993. – Січ.

1994

164. **Адресовано** нації (С. Бандера) / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1994. – 1 січ.

165. **Етнічна** проблематика в ідеології українського націоналізму / В. Іванишин // Державність. – 1994. – № 1–2.

166. **Мова** і нація : тези про місце і роль мови в нац. відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький : [за заг. ред. Я. Радевича-Винницікого ; відп. за вип. І. Бабик]. – 4-те вид., допов. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 225 с.

Зміст : Лінгвоцид, с. 21–70 ; Що таке мова, с. 71–81 ; Функції мови, с. 82–94 ; Взаємодія мов, с. 95–98 ; Українська

мова серед інших мов світу, с. 103–106 ; Мова і етнос, с. 112–119 ; Двомовність, с. 126–132 ; Мова в суспільстві, с. 133–134 ; Мова і культура, с. 141–145 ; Мова і політика, с. 153–159 ; Мова і держава, с. 160–166 ; Мова та історія, с. 167–170 ; Походження нашої мови, с. 184–194 ; Українізація, с. 195–207 ; Культура мовлення, с. 208–213.

1995

167. **Дві** поразки – дві перемоги : [у формі листівки]. / В. Іванишин. – Дрогобич : Відродження, 1995.

1996

168. **Наш** клич: Бог, Україна, Свобода! : [доповідь на Установчому ВЗ «Тризуба»] / В. Іванишин // Свобода народів. – 1996. – № 5.

1999

169. **Демократія** – хороша річ. Але в національній державі : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1999. – 21 квіт.

170. **Національна** ідея – основа національної держави : [листівка] / В. Іванишин – 1999. – 1 с.

2000

171. **Візія** українського державотворення / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2000. – 1 квіт.

172. **Нинішня** політична криза: хто? чому? для чого? : [листівка] / В. Іванишин. – 2000. – 2 с.

173. **Українська** ідея і перспективи націоналістичного руху / В. П. Іванишин : [упоряд. і авт. передм. Є. Філь]. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 152 с. – (Бібліотечка націоналіста).

Зміст : Візія українського державотворення, с. 5–10; Українська ідея і перспективи націоналістичного руху, с. 11–150.

174. **Українська** ідея і перспективи націоналістичного руху / В. Іванишин // Українські проблеми. – 2000. – № 20. – С. 207–209.

175. **Феномен** «Руської Трійці» в оцінці літературознавства УРСР 20-х – початку 30-х років / В. Іванишин // Шашкевичіана : зб. наук. праць / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; НАН України; ДДПУ ім. І. Франка; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника : [редкол.: Я. Ісаєвич, М. Ільницький, Ф. Стеблій, М. Шалата та ін.]. – Львів ; Вінніпег, 2000. – Вип. 3–4 : «Руська трійця» і Прикарпаття. «Руська трійця» і культура слов'янського світу. – С. 717–718.

2001

176. **Непрочитаний** Шевченко / В. Іванишин ; упоряд. Є. Філь ; авт. передмов. С. Квіт. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 32 с.

Зміст : Т. Шевченко, с. 8–30.

177. **Непрочитаний** Шевченко / В. Іванишин // Українське слово. – 2001. – 27 верес.

178. **Політичне** безголов'я / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2001. – 13 лип.

179. **Програма** курсу «Теорія літератури» / В. Іванишин. – Дрогобич : «Коло», 2001. – 72 с.

180. **Сім** правил націоналіста-керівника : [заповіді] / В. Іванишин. – 2001. – 1 с.

2003

181. **Євген Коновалець** – Воїн і Провідник : із виступу на вечорі пам'яті полковника Коновальця (65 років із дня вбивства) Київ, Будинок учителя, 24.05.03. / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2003. – 12 серп. (№ 62). – С. 1, 3.

182. **Жерці** імпрези : [майже науковий трактат зі сфери політичної патології] / В. Іванишин. – Дрогобич. – 2003. – 15 с.

183. **Жерці** імпрези : [про вихід нової книги В. Іванишина «Жерці імпрези»] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2003. – 9 верес. (№ 70). – С. 1, 3–4.

184. **За** яке об'єднання? / В. Іванишин // Українське слово. – 2003. – 20–26 лют. – С. 5.

Сьогоднішній гість націоналістичної трибуни – провідник Всеукраїнської організації «Тризуб» ім. Степана Бандери Василь Іванишин. Пропонуємо увазі читачів уривок із його нової книги «На розпутті велелюднім» (Дрогобич–Тернопіль, 2003).

185. **«На** розпутті велелюднім». Вибори – 2004 : кого, що і для чого виберемо? / В. Іванишин ; [упоряд. Є. Філь]. – Дрогобич ; Тернопіль, 2003. – 192 с.

186. **Під проводом ОУН і з іменем Бандери** / В. Іванишин (Провід). – 2003. – 4 с.

187. **Пізнання** літературного твору : метод. посіб. для студ. і вчителів / В. П. Іванишин, П. В. Іванишин. – Дрогобич : Відродження, 2003. – 80 с.

Зміст : *Історіографія літературознавства, с. 7–25 ; Література як вид мистецтва, с. 26–42 ; Художньо-літературний твір, с. 43–64 ; Літературний процес, с. 65–73 ; Генологія літератури, с. 74–76.*

188. **Якщо** не ми, то хто ? / В. Іванишин (Провід). – 2003. – 2 с.

2004

189. **Друга** світова... / В. Іванишин // Бандерівець. – 2004. – № 3. – 4 с.

190. **Орден** української надії: [до 75-річниці Організації Українських Націоналістів] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2004. – 2 лют. (№ 13). – С. 3.

191. **Україна** очима генія (Л. Костенко) / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2004. – 4 черв.

2005

192. **Горнило** думки і духу / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – 30 лип. (№ 5).

193. **Ідеологія** національної перспективи / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2005. – 5 серп.

194. **Ідея** та організація / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 6.

195. **Кримський** вузол / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 8, 9.

196. **Опозиційний** полковник / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2005. – 1 черв.

197. **Проблематика** української надії / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 4.

198. **Проблематика** української перспективи : [погляд на політичну ситуацію в Україні] / В. Іванишин // Своя справа. – 2005. – № 2. – Черв. – С. 2–3.

199. **Рубрика** «Десять кроків назустріч людям» (чотири матеріали «сотника Чорного») / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 5.

200. **Смішно**, але не весело / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 8.

201. **Чи** матиме паспорт тризуб, громадяни – національність, Україна – націю, українці – державу? / В. Іванишин // Бандерівець. – 2005. – № 8.

2006

202. **Антиукраїнське** шоу закінчилось, антиукраїнський шабаш триває? / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 3.

203. **Боротися** за владу є кому. Складніше з борцями за Україну / В. Іванишин // Тустань. – 2006. – 30 січ. – 5 лют. (№ 6–9).

204. **Високо** майте серця! / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 13 листоп. (№ 140).

205. **Від** безідейності – до аморальності? / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 24 берез.

206. **Внутрішня** окупація – війна на знищення / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 7.

207. **Дрогобицькі** вибори / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 18 берез. (№ 38).

208. **Євген** Коновалець – Воїн і Провідник / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 16 черв. (№ 77).

209. **Клянусь** Майданом! / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 6.

210. **Майдан** – 2 чи плацдарм української свободи? / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 21 липня. – С. 1–3.

211. **Найбільша** загроза для України / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 19–22 черв. (№ 78–79).

212. **«Постпомаразм»**: крах чи шанс? / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 6.

213. **«Постпомаразм»**: крах чи шанс? / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 9–12 серп. (№ 100–101).

214. **Пошук істини** : [прес-конференція] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 27 листоп. (№ 146).

215. **Сучасність** потребує націоналізму / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 8.

216. **Сучасність** потребує націоналізму / В. Іванишин // Тустань. – 2006. – 14–21 листоп. (№ 31–32).

217. **Традиційна** зрада чи антиукраїнська контрреволюція? / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 10 лип. – № 87.

218. **Худоб'яча** політика / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 7.

219. **Худоб'яча** політика / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2006. – 9 жовт. (№ 125).

220. **Як** із піску бич, або Інтерв'ю при світлі маяків / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 8.

2007

221. **Гострі** грані круглого стола. (Кілька думок з приводу «круглого столу» : «Відкрита політика – відповідальна влада.») / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2007. – 21 лют. (№ 19). – С. 1–2.

222. **За** нашу і вашу свободу. / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2007. – 5 лют. – С. 1–2.

223. **Макіавеллі** мав рацію / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2007. – 6 квіт. (№ 37).

224. **Національна** громада / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2007. – 14–16 верес. – С. 1–2.

225. **Скверни** не набрався. Уривок з книжки. Пам'яті Василя Іванишина / В. Іванишин // За вільну Україну. – 2007. – 17 січ. – С. 8.

226. **Тезаурус** до курсу «Теорія літератури» : основні засади формування націоцентричного літературознавчого мислення / В. П. Іванишин. – Дрогобич : Коло, 2007. – 120 с.

227. **Тезаурус** до курсу “Теорія літератури” / В. П. Іванишин : [відп. ред. П. В. Іванишин]. – 2-ге вид., випр. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 112 с. – Бібліогр: С. 102–108.

2008

228. **Дмитро Донцов** / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2008. – 10 листоп. – С. 2.

229. **Євген Коновалець** – воїн і провідник / В. Іванишин // Українське слово. – 2008. – 11–17 черв. – С. 1–2.

230. **Рецепція** благовістя // Галицька зоря. – 2008. – 27 трав. – С. 1.

231. **Світогляд** нації / В. Іванишин // Визвольний шлях. – Київ, 2008. – Кн. 1–3 : Січ.–Берез. – Річник 61. – С. 55–62.

232. **Бандера** – назавжди з нами : [відкриття у Дрогобичі пам'ятника Провідникові ОУН Степанові Бандері] / В. Іванишин // Іванишин В. Державність нації : зб. праць / В. Іванишин ; [за ред. Петра Іванишина]. – Тернопіль : Астон, 2009. – Т. 2. – С. 4–6.

233. **«Вогненні стовпи»** національного подвигу : творчість Романа Іваничука / В. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка, каф. світ. літ. – Дрогобич, 2009. – С. 274–278.

234. **Вступ** до літературознавства : програма навч. дисципліни [для підгот. фах. ОКР «Бакалавр» спец.»ПМСО. укр. мова та літ. і заруб. літ.»] / В. П. Іванишин, П. В. Іванишин ; ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич, 2009. – 14 с. – Бібліогр.: С. 12–13.

235. **Державність** нації : зб. пр. Т. 1 / В. Іванишин ; [за ред. П. Іванишина ; передм. Д. Яроша]. – Тернопіль : Астон, 2009. – 704 с.

Зміст : Василь Іванишин – провідний ідеолог сучасного націоналізму, с. 6–8 ; Українська церква і процес національного відродження, с. 11–63 ; Нація. Державність. Націоналізм, с. 64–275 ; Українська ідея і перспективи націоналістичного руху, с. 276–344 ; Непрочитаний Шевченко, с. 344–377 ; Село і вибори, с. 378–385 ; “На розпутті велелюднім”, с. 420–523 ; Жерці імпрези, с. 524–548 ; Кримський вузол, с. 548–573 ; Майдан – 2 чи плацдарм української свободи?, с. 573–595 ; Ре-

цент Благовістя, с. 596–618 ; Державотворення, с. 618–685 ;
Національна громада, с. 685–703.

236. **Державність** нації : зб. пр. Т. 2 / В. Іванишин ; [за ред. Петра Іванишина]. – Тернопіль, 2009. – 224 с. – С. 214 – 222.

Зміст : Бандера – назавжди з нами, с. 4–6 ; Нація на шляху до Шевченка, с. 6–11 ; “Вогненні стовпи” національного подвигу, с. 11–18 ; Євген Коновалець – воїн і провідник, с. 19–22 ; Державотворчий чин Бандери, с. 22–27 ; Орден Української Надії, с. 28–37 ; Україна очима генія, с. 37–42 ; За державність нації, с. 43–47 ; Під проводом ОУН і з іменем Бандери, с. 68–77 ; Проблематика української надії, с. 98–113 ; Діалог про свободу, с. 136–148 ; За Україну, за її волю, с. 148–152 ; «Постпомаразм»: крах чи шанс?, с. 175–184 ; На вістрі боротьби, с. 184–202 ; Сучасність потребує націоналізму, с. 202–206 ; За нашу і вашу свободу, с. 206–231.

237. **Державність** нації. Збірка пр. : у 2-х т. / В. Іванишин. – Тернопіль : Астон, 2009. – Т. 1. – 704 с. ; Т. 2. – 224 с.

238. **Дмитро Донцов** / В. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам’яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка ; каф. світ. літ. ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2009. – С. 236–245.

239. **Друга** світова – дві поразки і дві перемоги / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2009. – 8 трав. – С. 1–2.

240. **Нація**. Державність. Націоналізм. / В. Іванишин // Мандрівець. – 2009. – № 2. – С. 4–17.

241. **Нація** на шляху до Шевченка / В. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка ; каф. світ. літ. ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2009. – С. 245–249.

242. **Непрочитаний** Шевченко : полотно «Катерина» Т. Г. Шевченка / В. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка, каф. світ. літ. – Дрогобич, 2009. – С. 249–271.

243. **Орден** Української Надії : [до 75-річниці організації українських націоналістів] // Галицька зоря. – 2009. – 24 берез. – С. 2–4.

244. **Світогляд** нації / В. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка ; каф. світ. літ. ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2009. – С. 227–235.

2010

245. **Нариси** з теорії літератури : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / В. П. Іванишин ; [упоряд. тексту П. В. Іванишина]. – Київ : Академія, 2010. – 256 с.

Зміст : Літературознавство як філологічна наука, с. 7–20 ; Історіографія літературознавства, с. 21–70 ; Література як вид мистецтва, с. 71–136 ; Літературний твір

як естетично-інтенціональна система, с. 137–195 ; Літературний процес і його основні закономірності, с. 196–230.

246. **Теорія літератури** : курс лекцій : [навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ] / В. П. Іванишин ; [ред.-упоряд. П. Іванишин] ; ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич, 2010. – 472 с. – С. 463–471.

Зміст : Література як вид мистецтва, с. 97 ; Мистецтво як форма суспільної свідомості і засіб естетичного освоєння дійсності, с. 97–104 ; Критерії художності твору, с. 131–138 ; Образна природа художньої літератури, с. 139–145 ; Види художніх узагальнень, с. 152–157 ; Література і життя суспільства, с. 160–179 ; Літературний твір як естетична система, с. 191–204 ; Зовнішня форма, внутрішня форма, зміст і сенс літературного твору, с. 206–240 ; Художній світ як «друга реальність» с. 248–270 ; Літературний процес і його основні закономірності, с. 248–304 ; Літературний напрям. Основні літературні напрями Нового часу, с. 308–322 ; Генологія літератури, с. 328–333.

2012

247. **Мова і нація** . Тези про місце і роль мови в національному відродженні України / Я. Радевич-Винницький, **В. Іванишин** ; [за ред. Я. Радевича-Винницького]. – 6-те вид., доповн. – Львів : Априорі, 2012. – 210 с.

2014

248. **Майдан-2** чи плацдарм української свободи? / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2014. – 21 лют. (№ 14). – С. 1, 3, 6.

249. **Майдан-2** чи плацдарм української свободи? : [вказуються причини і позиція «Тризуба», чому має відбутися Майдан-2] / В. Іванишин // Українська ідея : вибр. твори / В. П. Іванишин ; [за ред. П. В. Іванишина] ; ГО «Правий сектор», ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2014. – С. 573–595.

250. **Українська ідея** : вибр. твори / В. П. Іванишин ; [за ред. П. В. Іванишина] ; ГО «Правий сектор», ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2014. – 928 с.

Зміст : *Українська церква і процес національного відродження, с. 9–62 ; Нація. Державність. Націоналізм, с. 63–274 ; Українська ідея і перспективи національного руху, с. 275–344 ; Непрочитаний Шевченко, 345–377 ; Кримський вузол, с. 549–573 ; Національна громада, с. 686–704 ; Бандера – завжди з нами, с. 717–719 ; Нація на шляху до Шевченка, с. 720–724 ; Євген Коновалець – Воїн і Провідник, с. 725–728 ; Під проводом ОУН і з іменем Бандери, с. 767–780 ; Внутрішня окупація – війна на знищення, с. 843–848 ; Найбільша загроза для України?, с. 856–862 ; Сучасність потребує націоналізму, с. 890–895.*

2015

251. **Націоналізм** та шовінізм : два протилежні світи / В. Іванишин // Українське слово. – 2015. – 14–20 жовт. (№ 41). – С. 6.

2017

252. «Усе не так. І всі ми – не такі...» : [вірш, присвячений М. Шалаті] / В. Іванишин // Се цілий чоловік. Слово на

пошану Михайла Йосиповича Шалати : [до 80-ліття від дня народження] / ДДПУ ім. І. Франка, філологічний ф-т, каф. укр. літ. та теорії літ ; [упоряд.: І. М. Барна, В. З. Зварич, М. С. Стецик]. – Дрогобич, 2017. – С. 18–19.

2018

253. **Вчених** його рівня в тодішній Україні було мало : [спогади про П. К. Яременка] / В. Іванишин // Палкий трудар науки та освіти: збірник на пошану професора Порфирія Яременка / Ін-т франкознавства та славістики ДДПУ ім. І. Франка ; упоряд. та ред. Є. В. Пшеничний. – Дрогобич, 2018. – С. 116–126.

2021

254. **Українська** ідея : вибрані твори. / В. Іванишин. – Тернопіль: Крила, 2021. – 928 с.

Розділ II. БІОГРАФІЯ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВАСИЛЯ ІВАНИШИНА

1977

255. **Станович В.** Майстерня творчості / В. Станович, І. Ковальський // Радянське слово. – 1977. – 4 січ. (№ 2). – С. 4: фото.

На фото: йде чергове засідання літературного об'єднання. Зліва направо: Ігор Нижник, Надія Бражникова, Галина Піньковська, Василь Іванишин, член Спілки письменників СРСР Іван Гнатюк.

1990

256. **Овдієнко О.** Запорука існування народу / О. Овдієнко // Галицька зоря. – 1990. – 19 груд. (№ 28). – С. 4. – Рец. на кн. : Іванишин В., Радевич-Винницький Я. «Мова і нація».

1992

257. **Червак Б.** Ми – нація : [замість рец. на кн.: Василь Іванишин. «Нація. Державність. Націоналізм»] / Б. Червак // Галицька зоря. – 1992. – 10 лист.

1993

258. **Процев'ят Т.** Нація. Державність. Націоналізм / Т. Процев'ят // Визвольний шлях : суспільно-політич. і науково-літ. місячник / [відп. ред.: І. Дмитрів, С. Квіт ; заст. ред.

О. Керзюк ; редкол.: А. Бедрій, Г. Васькович, С. Галамай та ін.]. – Лондон, 1993. – Кн. 2 (539) : Річник XLVI. – С. 244–246. – Рец. на кн.: В. Іванишин. «Нація. Державність. Націоналізм».

1994

259. **Червак Б.** За державність мови і державність нації : [про кн.: «Мова і нація» В. Іванишина та Я. Радевича-Винницького] / Б. Червак // Галицька зоря. – 1994. – 30 черв.

1997

260. **Богаченко М.** Народний університет українознавства / М. Богаченко // Дрогобиччина – земля Івана Франка : зб. геогр., іст., етногр.-побут. матеріалів та мемуарів / упоряд. і ред. М. Шалата ; [редкол.: С. Гавриш, А. Гладилевич та ін.] ; НТШ. – Дрогобич, 1997. – Т. 4. – С. 100–111.

Згадується В. Іванишин.

261. **Шалата М. Й.** Копа : поезії / М. Й. Шалата [ред. **Іванишин В. П.**]. – Дрогобич : Відродження, 1997. – 96с.

262. **Шалата М.** Письменники на Франковому Підгір'ї / М. Шалата // Дрогобиччина – земля Івана Франка : зб. геогр., іст., етногр.-побут. матеріалів та мемуарів / упоряд. і ред. М. Шалата ; [редкол.: С. Гавриш, А. Гладилевич та ін.] ; НТШ. – Дрогобич, 1997. – Т. 4. – С. 499–552.

Згадується В. Іванишин.

2001

263. **Бобик П.** «Видавництво Відродження» – для відродження України : [до 10-річчя Незалежності] / П. Бобик ;

[відп. за вип. І. Бабик ; гол. ред. **В. Іванишин**]. – Дрогобич, 2001. – 88 с. : іл.

264. **Мацан П.** Кінець міфу про царинного діда, або універсальна методологія пізнання української дійсності у тому числі політичної : [про книгу Василя Іванишина «Непрочитаний Шевченко»] / П. Мацан // Галицька зоря. – 2001. – 7 груд.

2003

265. **Баган О.** Нові дослідження українського рабства / О. Баган // Галицька зоря. – 2003. – 23 груд. (№ 100) – С. 1–4. – Рец. на кн. : В. Іванишин «Жерці імпрези». Майже науковий трактат зі сфери політичної патології. – Дрогобич, 2003.

266. **Чому «БІ-БІ-СІ» проти В. Іванишина** // Галицька зоря. – 2003. – 28 берез.

2004

267. **Власюк А.** Мирослав Маринович і **Василь Іванишин** вартують звання «Почесний дрогобичанин» / А. Власюк // Тустань. – 2004. – 1–15 лют. (№ 2). – С. 1.

268. **Власюк А.** У головного націоналіста України Василя Іванишина внучки з'явилися на Божий світ у день народження Леніна / А. Власюк // Тустань. – 2004. – 1–15 трав. (№ 9). – С. 1.

2005

269. **Мацан П.** Іванишин «продався» : [з дозволу автора, білоруси перевидали скандально відомий в Україні твір публіциста] / П. Мацан // Галицька зоря. – 2005. – 6 жовт. – С. 1.

2007

270. **Баган О.** Розуміти і діяти : [про Василя Іванишина – літератора і політолога] / О. Баган // Галицька зоря. – 2007. – 16 трав. – С. 2.

271. **Мацан П.** Майже сенсація : коли наука стає мистецтвом, а «бойовик»... – драматургом / П. Мацан // Галицька зоря. – 2007. – 23 берез. (№ 31). – С. 2.

2008

272. **Власюк А.** Василь Іванишин: людина, націоналіст, учений / А. Власюк // Бібліотечка газети «Тустань» : незалежний опозиційний часопис. – № 5. – Дрогобич : Вимір, 2008. – 88 с.

Зміст : Третій шлях «Тризуба» імені Степана Бандери, с. 18–21 ; Василь Іванишин мріє про те, щоб влада проголосила українську національну ідею основою державотворення : [інтерв'ю з Василем Іванишином про виборчу компанію], с. 24–26 ; Василь Іванишин: «Не можна боротися з сатаною за допомогою диявола» : [інтерв'ю з Василем Іванишином про книгу: «На розпутьті велелюднім. Вибори–2004»], с. 27–33 ; Василь Іванишин – людина, націоналіст, учений, с. 46–47 ; Жерці імпрези, або хто продовжить справу Василя Іванишина, с. 48–52 ; Плацдарм української свободи, або Політичний заповіт Василя Іванишина, с. 53–58.

273. **Іванишин П.** Розвиток національно-екзистенційної методології : роль Василя Іванишина / П. Іванишин // Галицька зоря. – 2008. – 3 квіт. – С. 2.

2009

274. **Кривий М.** Василь Іванишин – націоналіст та учений / М. Кривий // Українське слово. – 2009. – 6–12 трав. – С. 2.

275. **Червак Б.** Націоналізм : на перехрестях думок, або уроки Василя Іванишина / Б. Червак // Галицька зоря. – 2009. – 14 серп. – С. 6.

276. **Червак Б.** Націоналізм : на перехрестях думок, або уроки Василя Іванишина / Б. Червак // Українське слово. – 2009. – 19– 25 серп. – С. 1–2.

2010

277. **Баган О.** Спадок майстра / О. Баган // Галицька зоря. – 2010. – 23 берез. (№ 31). – С. 2. – Рец. на кн.: Іванишин Василь. Нариси з історії літератури. – Київ : Академія, 2010.

2011

278. **Зимомря М. І.** Іванишин Василь Петрович / М. І. Зимомря // Енциклопедія Сучасної України / [гол. редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.]. – Київ, 2011. – Т. 11 : Зор–Как. – С. 79.

2012

279. **Баган О.** З ідеєю живого націоналізму : [про мислителя, вченого, публіциста Василя Іванишина] / О. Баган // Галицька зоря. – 2012. – 11 трав. (№ 51–52). – С. 3.

280. **Гаваньо І.** Українське християнство і національна ідея : досвід прочитання творів Василя Іванишина / І. Гаваньо // Галицька зоря. – 2012. – 30 квіт. – 4 трав. (№ 48–49). – С. 3–4.

281. **Іванишин П.** Василь Іванишин (23.03.1944 – 8.05.2007) – відомий політичний діяч, ідеолог українського націоналізму, учений-філолог, публіцист / П. Іванишин // Пристай Б. 150 славних українців Дрогобиччини / Б. Пристай. – Дрогобич. – 2012. – С. 65–67.

282. **Іванишин П.** Міжнародне визнання ідей Василя Іванишина / П. Іванишин // Галицька зоря. – 2012. – № 37. – С. 1–2.

283. **Іванишин П.** Три роки в авангарді українського літературознавства / П. Іванишин // Галицька зоря. – 2012. – 15 черв. (№ 66–67). – С. 6.

2013

284. **Гаваньо І.** Українське християнство і національна ідея: досвід прочитання творів Василя Іванишина / І. Гаваньо // Літературологія : зб. наук. пр. : [до 70-річчя від дня народження Василя Іванишина] / [редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гарасим та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка, каф. укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич, 2013. – Вип. 1. – С. 8–16.

285. **Іванишин П.** Націоцентризм у наукових працях Василя Іванишина / П. Іванишин // Літературологія : зб. наук. пр. : [до 70-річчя від дня народження Василя Іванишина] / [редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гарасим та

ін.] ; ДДПУ ім. І.Франка, каф. укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич, 2013. – Вип. 1. – С. 17–19.

286. **Літературологія** : зб. наук. пр. : [до 70-річчя від дня народження Василя Іванишина.] / [редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гарасим та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка , каф. укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – Вип. 1. – 248 с.

287. **Червак Б.** ОУН у концептах Дмитра Донцова та Василя Іванишина / Б. Червак // Літературологія : зб. наук. пр. : [до 70-річчя від дня народж. Василя Іванишина] / [редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гарасим та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка , каф. укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич, 2013. – Вип. 1. – С. 23–26.

2014

288. **Великий** українець : [до 70-річчя від дня народження Василя Іванишина] // Галицька зоря. – 2014. – 4 квіт. (№ 23). – С. 1.

2015

289. **Гончарук Р.** Презентація «Української ідеї» Василя Іванишина у Дрогобичі / Р. Гончарук // Галицька зоря. – 2015. – 8 квіт. (№ 26). – С. 2.

290. **Дорофтей О.** Визволяє тільки єдина боротьба / О. Дорофтей // Шлях перемоги. – 2015. – 29 квіт. (№ 17–18). – С. 2.

Згадується Василь Іванишин.

291. **Дорофтей О.** Твори Василя Іванишина «працюють» на викорінення комуністичної спадщини / О. Дорофтей // Високий замок. – 2015. – 23–29 квіт. (№ 44). – Вкладка Дрогобиччина: с. 3.

292. **Ідея** в розвитку // Галицька зоря. – 2015. – 29 трав. (№ 37). – С. 5.

Згадується Василь Іванишин.

293. **Ідея** в розвитку // Шлях перемоги. – 2015. – 24 черв. (№ 25). – С. 2.

Згадується Василь Іванишин.

294. **Ільницький В.** Цікаво про націоналізм / В. Ільницький // Галицька зоря. – 2015. – 11 верес. (№ 58). – С. 5.

Згадується Василь Іванишин.

295. **Кілик І.** Той, чиї ідеї має втілити в життя «Правий сектор» : [про Василя Іванишина] / І. Кілик // Галицька зоря. – 2015. – 2 січ. (№ 1). – С. 5.

296. **Презентація** книги Василя Іванишина «Українська ідея : вибрані твори» // Галицька зоря. – 2015. – 11 берез. (№ 18). – С. 3.

297. **Червак Б.** Місце в історії треба заслужити : [Василь Петрович Іванишин] / Б. Червак // Галицька зоря. – 2015. – 30 січ. (№ 7). – С. 5.

298. **Швед І.** «Національна ідея» Василя Іванишина знову на щиті / І. Швед // Франковий край. – 2015. – 4 квіт. (№ 12). – С. 4.

2016

299. **Власюк А.** «Непрочитаний Шевченко» Василя Іванишина / А. Власюк // Власюк А. Оптимізм майбутнього без Бога / А. Власюк. – Дрогобич, 2016. – С. 149–170. – Рец. на кн.: Василь Іванишин. Неппрочитаний Шевченко.

2019

300. **Мислитель.** Воїн. Учитель : спогади та матеріали про Василя Іванишина / за ред. П. Іванишина ; [передм. Д. Яроша]. – Дрогобич, 2019. – 320 с.

Зміст : Ярош Дмитро. Про батька, Учителя, Провідника, с. 7 ; Іванишин Петро. Василь Іванишин у просторі прочитань, с. 8–10 ; Власюк Анатолій. Василь Іванишин і українська національна революція, с. 12–21 ; Дмитрів Ірина. Щасливий чоловік, що знайшов мудрість, с. 22–23 ; Йолкіна Лариса. Непроминуще, с. 24–27 ; Квіт Сергій. Інтелектуал в уніформі «Тризуба», с. 28–30 ; Мацан Петро. Прорвемося!, с. 31–32 ; Набитович Ігор. Про Столяра, який будував мости у майбутнє (про Василя Іванишина), с. 33–38 ; Новак Сніжана. Спогад про вчителя, с. 38–43 ; Радевич-Винницький Ярослав. Василь Іванишин: кілька штрихів із життєпису визначної особистості, с. 44–49 ; Салига Тарас. Василь Іванишин “здалека”, с. 50–57 ; Сердулець Віктор. Не шукайте хороших людей!, с. 58–60 ; Синяк Дмитро. Священик у храмі літератури, с. 61–63 ; Сиротюк Юрій. Пам’яті Провідника, с. 64–65 ; Сута Іван. На крилах віри, с. 66–101 ; Труханенко Олександр. Василь Петрович, с. 102–105 ; Турмис Володимир. Де ви, «маестро»? , с. 106–107 ; Філь Євген. Провідника не обирають, за ним просто йдуть, с. 107–123 ; Химич Олександра. Квітка пам’яті, с. 124–125 ; Червак Богдан. Уміти інтереси нації і держави ставити вище власних амбіцій, с. 126–128 ;

Яремко Ярослав. «Ми не боремося «проти» – ми боремося «за», с. 129–133 ; Бобик Петро. Видавництво «Відродження» – для відродження України (уривки), с. 134–140 ; Баган Олег. Розуміти і діяти, с. 140–145 ; Ідея і чин Василя Іванишина (2007), с. 146–148 ; Віримо в невмирущість ідей Твоїх (пам'яті Василя Іванишина), с. 149–151 ; Кравченко Леся. «Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану...» (2007), с. 152–154 ; Мацан Петро. Прощальне слово, с. 155–157 ; Іванишин Петро. Розвиток національно-екзистенціальної методології : роль Василя Іванишина, с. 157–167 ; Червак Богдан. Націоналізм: на перехрестях думок, або Уроки Василя Іванишина, с. 168–173 ; Червак Богдан. Місія ОУН у концептах Василя Іванишина, с. 174–179 ; Печарський Андрій. У дзеркалі літературознавчої апологетики Бого-націо-центризму, с. 180–183 ; Гаваньо Іван. Українське християнство і національна ідея: досвід прочитання творів Василя Іванишина, с. 184–198 ; Баган Олег. Бути правдивим перед нацією: Василь Іванишин, с. 199–203 ; Сута Іван. Філософ української революції на зламі тисячоліть, с. 204–211 ; Іванишин Петро. Минущина нашого села, с. 212–247.

301. **Баган О.** Василь Іванишин: особистість, що запалювала / О. Баган // Франковий край. – 2019. – 11 жовт. (№ 43). – С. 1.

2021

302. **Баган О. Р.** Культурологічна і націософська проблематика в літературознавчих студіях Івана Франка : [монографія] / О. Р. Баган ; ДДПУ ім. І. Франка, каф. _укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич, 2021. – 212 с.

2022

303. **Іванишин П. В.** Ідеологія і держава: націософська інтерпретація : [монографія] / П. В. Іванишин. – Тернопіль : Крила, 2022. – 534 с.

Згадується Василь Іванишин.

Розділ III. ІНТЕРВ'Ю ВАСИЛЯ ІВАНИШИНА

1980

304. **Пробуджене** любов'ю слово : [передача на обл. радіо] / В. Іванишин // Жовтень. – 1980. – № 6.

1993

305. **Іванишин** не хоче стати мером. І генералом, очевидно, теж : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1993. – 29 трав.

1995

306. «**Люблю**, коли в жилах піниться кров...» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Вісник Дрогобиччини. – 1995. – 30 груд.

1996

307. **Головне** – національна ідея : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Шлях перемоги. -- 1996. – 11 верес.

308. «**Залишаюся** далі романтиком» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Шлях перемоги. – 1996. – 5 груд.

1999

309. **Навіть** бідуючи, народ має ще й інші інтереси : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 1999. – 28 трав.

2000

310. **Ідеологія** соціал-демократії справила на виборах свій третій шабаш : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Молода Галичина. – 2000. – 20 січ. – 3 с.

2001

311. **Третій** шлях «Тризуба» ім. С. Бандери : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Високий Замок. – 2001. – 6 квіт.

312. **У** Білорусії виграли політичні технології : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Високий Замок. – 2001. – 5 лист.

2002

313. **Вибір** є. Ідеться про критерії : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2002. – 1 берез.

2003

314. **А** може, покажемо всім дулю? : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2003. – 27 черв.

315. **Власюк А.** Василь Іванишин: “Український політичний хліб тільки замішується в Галичині, а печеться на Наддніпрянщині” : [інтерв'ю з Василем Іванишином] / А. Власюк // Тустань. – 2003. – 16–31 груд. (№ 2). – С. 7.

316. **Ми** боремося не за владу для себе, а за державу для нації : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Бандерівець. – 2003. – № 4. – 6 с.

317. **«Український** політичний хліб тільки замішується в Галичині, а печеться на Наддніпрянщині» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Тустань. – 2003. – 16–31 груд.

2004

318. **Власюк А.** Василь Іванишин: «Поки що більшість дрогобичан більше вірять злодіям, ніж націоналістам» : [інтерв'ю з Василем Іванишином] / А. Власюк // Тустань – 2004. – 1–15 берез. (№ 4). – С. 1, 7.

319. **Власюк А.** Василь Іванишин: «Ющенкові треба постійно доводити своїм зверхникам, що він перед ними білий і пухнастий» : [інтерв'ю з Василем Іванишином] / А. Власюк // Тустань. – 2004. – 15–30 верес. (№ 18). – С. 1, 7.

320. **Людина** з «ярликом» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2004. – 13 січ.

321. **Мацан П.** Людина з «ярликом», або Чому Іванишин не співає у хорі алилуйщиків : [інтерв'ю з Василем Іванишином] / П. Мацан // Галицька зоря. – 2004. – 13 січ. (№ 4). – С. 1, 3.

322. **Нагірний О.** Василь Іванишин: «Зробити вдалося більше, ніж колись мріялося, але незміренню менше, ніж треба для України» : [інтерв'ю] / В. Іванишин ; розмовляв О. Нагірний // Галицька зоря. – 2004. – 24 берез. (№ 35) – С. 2.

323. **Поки** що більшість дрогобичан більше вірять злодіям, ніж націоналістам : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Тустань. – 2004. – 1–5 берез. – 5 с.

324. **«Ющенкові** треба постійно доводити своїм зверхникам, що він перед ними білий і пухнастий» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Тустань. 2004. – 15–30 верес.

2005

325. **Відповідь** «неандертальцям» : [розмова з В. П. Іванишиним про статтю «Проблематика української надії»] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2005. – 8 лип.

2006

326. **Бучко І.** Найбільша загроза для України : [інтерв'ю з В. Іванишиним] / І. Бучко // Галицька зоря. – 2006. – 19–22 черв. – С. 3.

327. **«Ми** не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Бандерівець. – 2006. – № 10.

328. **«Ми** не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Нова Тернопільська Газета. – 2006. – 22–28 лют. (№ 8).

329. **«Ми** не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу» : [інтерв'ю] / В. Іванишин // Терновий Шлях. – 2006. – 25 лют. (№ 5).

330. **Світлицька Ю.** Василь Іванишин: «Ми не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу» : [інтерв'ю з Василем Іванишиним] / Ю. Світлицька // Бандерівець. – 2006. – число 10. – С. 1–2.

2007

331. **За нашу і вашу свободу!** : [інтерв'ю з Василем Іванишиним] // Бандерівець. – 2007. – Число 1. – С. 3.

Розділ IV. ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ ІВАНИШИНА

2007

332. **Баган О.** Пам'яті Василя Іванишина : [на сороковий день відходу у Вічність блискучого теоретика націоналізму і політичного публіциста, самобутнього вченого-літературознавця, організатора і Провідника ВО «Тризуб» ім. Степана Бандери] / О. Баган // Жива вода. – 2007. – № 6 (149). – Черв. – С. 12.

333. **Вірино** в невмирущість ідей твоїх : [пам'яті Василя Іванишина] // Галицька зоря. – 2007. – 14 трав. – С. 1.

334. **Мацан П.** Наша дзвіниця : [світлої пам'яті Василь Іванишин, мислитель сучасності, котрий адаптував спадщину теоретиків і практиків українського націоналізму до сьогоднішніх реалій, перед кончиною працював над проектом витворення локальних національних громад] / П. Мацан // Галицька зоря. – 2007. – 16 верес. – С. 1.

335. **Скверни** не набрався : [пам'яті Василя Іванишина] // За вільну Україну. – 2007. – 13 верес. – С. 8.

2008

336. **Мацан П.** Культура як запорука зростання : [роздуми про наукову конференцію пам'яті Василя Іванишина] / В. Іванишин // Галицька зоря. – 2008. – 15 квіт. – С. 1.

2009

337. **Вісниківство** : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина : [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка ; каф. світ. літ. ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич, 2009. – 408 с. – Бібліогр.: С. 399–401.

338. **Іванишин П.** Розвиток національно-екзистенціальної методології : роль Василя Іванишина / П. Іванишин // Вісниківство : літературна традиція та ідеї : зб. наук. пр., присвяч. пам'яті В. Іванишина / [редкол.: Л. Кравченко, О. Баган, П. Іванишин та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка, каф. світ. літ. – Дрогобич, 2009. – С. 164–172.

2012

339. **Баган О.** З ідеєю живого націоналізму (5 років без Василя Іванишина) / О. Баган // Галицька зоря. – 2012. – 11 трав. (№ 51–52). – С. 3.

340. **Іванишин П.** Міжнародне визнання ідей Василя Іванишина : [конференція, присвяч. пам'яті мислителя, вченого] / П. Іванишин // Галицька зоря. – 2012. – 6 квіт. (№ 38–39). – С. 1, 2.

2013

341. **Печарський А.** У дзеркалі літературознавчої апологетики бого-націо-центризму / А. Печарський // Літературологія : зб. наук. пр. : [до 70-річчя від дня народж. Василя Іванишина] / [редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гара-

сим та ін.] ; ДДПУ ім. І. Франка , каф. укр. літ. та теорії літ. – Дрогобич, 2013. – Вип. 1. – С. 20–23.

2014

342. **Дмитро** Ярош швидше приїде до Дрогобича, а ніж на Банкову або Чому він відмовляється від посад // Галицька зоря. – 2014. – 28 лют. (№ 16). – С. 2.

Згадується Василь Іванишин.

343. **Пам'яті** Василя Іванишина : [30 берез. відбулося відкриття меморіальної дошки на честь пам'яті В. Іванишина] // Галицька зоря. – 2014. – 28 берез. (№ 22). – С. 1.

2017

344. **Баган О.** Бути правдивим перед нацією: Василь Іванишин : [7 травня в Дрогобицькому Народному домі відбулося урочисте вшанування десятих роковин відходу Василя Іванишина – ідеолога й теоретика сучасного українського націоналізму, науковця-літератора й літературного критика, засновника і багаторічного Провідника молодіжної парамілітарної Всеукраїнської організації «Тризуб» ім. С. Бандери] / О. Баган // Франковий край. – 2017. – 12 трав. (№ 19). – С. 1, 4.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Бабик І.** 166, 263.
Баган О. 233, 238, 241, 242,
244, 265, 270, 277, 279,
284–287, 300–302, 332,
337–339, 341, 344.
Бандера С. 115, 120, 164, 184,
186, 189, 192, 194, 195,
197, 199, 200, 201, 202,
206, 209, 212, 2015, 218,
220, 232, 236, 249, 250,
272, 311, 316, 327, 330,
331, 332, 344.
Бандрівський Дмитро 64, 80.
Бандуренко Є. 23.
Барна І. М. 252.
Бедрій А. 258.
Бобик П. Й. 141. 155, 263,
300.
Богаченко М. 260.
Боженко Анатолій 86.
Бражникова Надія 255.
Бучко І. 326.
- Васькович Г.** 258.
Вілюра А. Б. 141.
Власюк А. 267, 268, 272, 299,
300, 315, 318, 319.
- Гаваньо Іван** 280, 284, 300.
Гавриш С. 260, 262.
- Галамай С. 258.
Галана Я. 91.
Гарасим Я. 284–287, 341.
Ганжа В. [Іванишин В.] 4, 5,
53.
Гладилович А. 260, 262.
Глубіш М. 163.
Гнатюк Іван 255.
Гончарук Р. 289.
- Дзюба І. М.** 278.
Дмитрів І. 258, 300.
Донцов Дмитро 228, 238,
241, 244, 249, 250, 287,
337.
Дорофтей О. 290, 291.
- Железняк М. Г.** 278.
Жуковський А. І. 278.
- Зимомря М. І.** 278.
Зварич В. З. 252.
- Іваничук Роман** 233.
Іванишин Петро 232, 233,
234, 236, 238, 241, 242,
244, 245, 246, 249, 250,
273, 281, 282, 284–287,
300, 303, 337, 338, 340,
341.

Ільницький В. 294.

Ільницький М. 175.

Ісаєвич Я 175.

Йолкіна Лариса 300.

Квіт Сергій 176, 258, 300.

Керзюк О. 258.

Кілик І. 295.

Ковальський І. 255.

Коновалець Євген 181, 208,
229, 236, 250.

Костенко Л. 191.

Кравченко Л. 233, 238, 241,
242, 244, 300, 337, 338.

Красівський З. 143.

Кривий М. 274.

Крип'якевич І. 175.

Лубківський Р. 35.

Любачівський (кард.) 135.

Макіавеллі 223.

Маринович М. 131, 137, 267.

Мартинов В. 11.

Мацан П. 264, 269, 271, 300,
321, 334, 336.

Могила Петро 145.

Набитович Ігор 300.

Нагірний О. 322.

Нижник Ігор 255.

Новак Сніжана 300.

Ногаль Б. 14.

Обачний В. [Іванишин В.]
50.

Овдієнко О. 256.

Перебийніс Петро 103.

Печарський Андрій 300, 341.

Піньковська Галина 255.

Плав'юк 134.

Пристай Б. 281.

Процев'ят Т. 258.

Пшеничний Є. В. 253.

Радевич-Винницький Я.

116–118, 141, 153, 161,

166, 247, 256, 259, 300.

Роман М. І. 150, 153, 233.

Салига Тарас 300.

Світлицька Ю. 330.

Сердюк Ю. 71.

Синяк Дмитро 300.

Сиротюк Юрій 300.

Соколовська Г. П. 125.

Станович В. 255.

Стельмах Б. 60.

Стефаник В. 174.

Стецьк М. С. 252.

Сута Іван 300.

Толстой Л. М. 29.

Труханенко Олександр 300.

Турмис Володимир 300.

Фиштик Йосип 150.

Філь Є. 173, 176, 185, 300.

Франко Іван 108, 135, 143,
152, 175, 233, 234, 238,
241, 242, 244, 246, 252,
253, 260, 262, 284–287,
298, 301, 302, 337, 338,
341, 344.

Хома І. 148.

Химич Олександра 300.

Чайківський Б. 10.

Червак Богдан 257, 259, 275,
276, 287, 297, 300.

Шалата М. 175, 252, 260,
261, 262.

Шашкевич М. 175.

Швед І. 298.

Шевченко Т. Г. 151, 176, 177,
235, 236, 241, 242, 250,
264, 299.

Ющенко В. А. 319, 324.

Яременко Порфирій 253.

Яремко Ярослав 300.

Яромола М. 9.

Ярош Д. 235, 300, 342.

ПОКАЖЧИК НАЗВ ВИДАНЬ

Баган О. Р. Культурологічна і націософська проблематика в літературознавчих студіях Івана Франка : [монографія] / О. Р. Баган 302.

Бандерівець 189, 192, 194, 195, 197, 199–202, 206, 209, 212, 215, 218, 220, 316, 327, 330, 331.

Бобик П. Видавництво “Відродження” – для відродження України : [до 10-річчя Незалежності] / П. Бобик ; [відп. за вип. І. Бабик ; гол. ред. В. Іванишин] 263.

Визвольний шлях 231, 258.

Високий Замок 291, 311, 312.

Вільна Україна 2.

Вісник Дрогобиччини 306.

Вісниківство : літературна традиція та ідеї : збірник наукових праць, присвяч. пам’яті В. Іванишина / [редкол. : Л. Кравченко , О. Баган, П. Іванишин та ін.] 233, 238, 241, 242, 244, 337, 338.

Вітчизна 69, 71, 85.

Власюк А. Оптимізм майбутнього без Бога 299.

Галицька зоря 115, 121, 134, 145, 151, 159, 164, 169, 171, 178, 181, 183, 190, 191, 193, 196, 204, 205, 207, 208, 210, 211, 213, 214, 217, 219, 221–224, 228, 230, 239, 243, 248, 256, 257, 259, 264, 266, 269, 270, 271, 273, 275, 277, 279, 280, 282, 283,

288, 289, 292, 294–297, 305, 309, 3313, 314, 320–322, 325, 326, 333, 334, 336, 339, 340, 342, 343.

Ганжа В. [Іванишин В.] Нарциси : гумореска 53.

Державність 165.

Дніпро 60.

Добре серце 124, 132, 133, 136, 138, 139, 140, 142, 144, 146–149.

Дрогобиччина – земля Івана Франка : зб. географ., істор., етнограф.-побут. матеріалів та мемуарів. – Т. 4. 260, 262.

// **Енциклопедія** Сучасної України / [гол. редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.]. – Т. 11 : Зор–Как. 278.

Жива вода 332.

Жовтень 1, 3, 18, 304.

За вільну Україну 120, 225, 335.

Іванишин В. П. Вступ до літературознавства : програма навч. дисципліни 234.

Іванишин В. Голос із вершин духовності : [передмова до “М. Маринович. Україна на полях Святого Письма”] 137.

Іванишин В. Дві поразки – дві перемоги : [у формі листівки] 167.

Іванишин В. Державність нації : зб. пр. Т. 1 / В. Іванишин ; [за ред. П. Іванишина ; передм. Д. Яроша] 235, 237.

Іванишин В. Державність нації : зб. пр. Т. 2 / В. Іванишин ; [за ред. Петра Іванишина] 232, 236, 237.

Іванишин В. Жерці імпрези : [майже науковий трактат зі сфери політичної патології] 182, 183.

Іванишин В. П. Йосип Фиштик : післяслово / В. П. Іванишин // Вітаюся зі світом : поезії / Й. Фиштик ; ред. В. П. Іванишин, худож. М. І. Роман 150.

Іванишин В. Маринка Максимі. Сильветка 28.

Іванишин В. П. Мова і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький 116–118, 161.

Іванишин В. П. Мова і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький : [худож. А. Б. Вілюра ; відп. за вип. П. Й. Бобик]. – 2-ге вид., допов. 141.

Іванишин В. П. Мова і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький ; [худож. М. Роман]. – 3-є вид., допов. 153.

Іванишин В. П. Мова і нація : тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. П. Іванишин, Я. К. Радевич-Винницький : [за заг. ред. Я. Радевича-Винницького ; відп. за вип. І. Бабик]. – 4-те вид., допов. 166.

Іванишин В. «На розпутті велелюднім». Вибори – 2004 : кого, що і для чого виберемо? / В. Іванишин ; [упоряд. Є. Філь] 185.

Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури : навч. посіб. [упоряд. тексту П. В. Іванишина] 245.

Іванишин В. П. Нація. Державність. Націоналізм / В. П. Іванишин ; [вступ. ст. П. Бобик]. – 2-ге вид. 155.

Іванишин В. Національна ідея – основа національної держави : [листівка] 170.

Іванишин В. Не копія, а новатор : [п'єса «Жіночий бунт» в театрі ім. Я. Галана] 91.

Іванишин В. Непрочитаний Шевченко / упоряд. Є. Філь ; авт. передмов. С. Квіт 176.

Іванишин В. Нинішня політична криза: хто? чому? для чого? : [листівка] 172.

Іванишин В. П. Палкий трудар науки та освіти: збірник на пошану професора Порфирія Яременка / Ін-т франкознавства та славістики ДДПУ ім. І. Франка ; упоряд. та ред. Є. В. Пшеничний 253.

Іванишин В. П. Пізнання літературного твору : метод. посіб. для студ. і вчителів 187.

Іванишин В. Програма курсу “Теорія літератури” 179.

Іванишин В. П. Се цілий чоловік. Слово на пошану Михайла Йосиповича Шалати : [упоряд.: І. М. Барна, В. З. Зварич, М. С. Стецик] 252.

Іванишин В. П. Теорія літератури : курс лекцій [ред.-упоряд. П. Іванишин] 246.

Іванишин В. П. Українська ідея : вибр. твори / В. П. Іванишин ; [за ред. П. В. Іванишина] 249, 250, 254, 296.

Іванишин В. П. Українська ідея і перспективи націоналістичного руху / В. П. Іванишин : [упоряд. і авт. передм. Є. Філь] 173.

Іванишин В. П. Українська церква і процес національного відродження / В. П. Іванишин : [відп. за вип. Г. П. Соколовська] 125, 126, 127.

Іванишин В. Сім правил націоналіста-керівника : [заповіді] 180.

Іванишин В. П. Тезаурус до курсу “Теорія літератури” : основні засади формування націоцентричного літературознавчого мислення / В. П. Іванишин 226.

Іванишин В. П. Тезаурус до курсу “Теорія літератури” / В. П. Іванишин : [відп. ред. П. В. Іванишин]. – 2-ге вид., випр. 227.

Іванишин П. В. Ідеологія і держава: націософська інтерпретація : [монографія] 303.

Курортний вісник 126.

Ленінська молодь 15, 17, 20–22, 24, 26, 28, 32, 36, 38, 42, 43, 45, 47, 51, 54, 56, 62, 63, 65–68, 70, 78–80, 84, 107.

Літературна Україна 81.

Літературологія : зб. наук. праць : [до 70-річчя від дня народження Василя Іванишина. Вип. 1] / редкол.: П. Іванишин (гол.), О. Баган, Я. Гарасим та ін. 284–287, 341.

Мандрівець 240.

Матеріали ОУНС 160.

Мислитель. Воїн. Учитель : спогади та матеріали про Василя Іванишина / за ред. П. Іванишина ; [передм. Д. Яроша] 300.

Молода Галичина 114, 310.

Нафтовик Борислава 55, 58, 83, 156.

Нова Тернопільська Газета 328.

Пам'ятки України 128.

Перебийніс Петро «Присягаю Дніпром !» 103.

Пристай Б. 150 славних українців Дрогобиччини 281.

Провід 186, 188.

Радевич-Винницький Я., Іванишин В. Мова і нація .
Тези про місце і роль мови в національному відродженні
України / Я. Радевич-Винницький, В. Іванишин ; [за ред.
Я. Радевича-Винницького]. – 6-те. вид. доповн. 247.

Радянська Волинь 123.

Радянське літературознавство 104.

Радянське Прикарпаття 40.

Радянське слово 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 19, 23, 25, 27, 30,
31, 34, 35, 39–41, 44, 46, 48–50, 53, 57, 59, 61, 64, 72–77, 82, 86,
87, 89, 90, 91, 93–99, 101, 103, 105, 106, 108, 110–113, 117–119,
122, 129–131, 255.

Радянський педагог 4, 5, 7, 29, 33, 37.

Радянський письменник 88, 92, 100, 102.

Радянський шлях 109, 127.

Свобода народів 168.

Своя справа 198.

Терновий Шлях 329.

Тустань 154, 158, 162, 163, 203, 216, 267, 268, 315, 317–319, 323, 324.

Українське слово 177, 184, 229, 251, 274, 276.

Українські проблеми 174.

Франковий край 289, 301, 344.

Франкова криниця 135, 143, 152.

Шалата М. Й. Копа : поезії / М. Й. Шалата [ред. Іванишин В. П.] 261.

Шашкевичіана : зб. наук. праць / [редкол.: Я. Ісаєвич, М. Ільницький, Ф. Стеблій, М. Шалата та ін.]. – Вип. 3–4 : «Руська трійця» і Прикарпаття . «Руська трійця» і культура слов'янського світу 175.

Шлях перемоги 290, 293, 307, 308.

БІБЛІОГРАФІЧНЕ ВИДАННЯ

ВАСИЛЬ ІВАНИШИН

Біобібліографічний покажчик

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Головний редактор
Ірина Невмержицька

Технічний редактор
Ольга Лужецька

Дизайн обкладинки
Курбанов Дмитро

Здано до набору 05. 06. 2023 р. Підписано до друку 12. 06. 2023 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Наклад 50 прим. Ум. друк. арк. Зам.37.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140
від 01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. І. Франка, 24. к. 31

Друк ПП "П'ОСВІТ"

Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. (03244) 2-23-35; 3-38-50
e-mail: posvitdruk@gmail.com